

A ROMÁNIA ELLENI HADJÁRAT

II. KÖTET

ESEMÉNYEK 1917-BEN ÉS A BUKARESTI BÉKE

ÍRTA
NAGYBACZONI VITÉZ NAGY VILMOS
M. KIR. VEZÉRKARI ALEZREDES

5 SZÖVEGVÁZLATTAL
ÉS 8 MELLÉKLETTEL

AM KIR. HONVÉDELMI MINISTERIUM KIADÁSA

MINDEN JOG FENTARTVA.

TARTALOM.

Első fejezet.	<i>Oldal</i>
A tornán hadsereg újjászervezése.....	1
Második fejezet.	
Az 1917. márciusi orosz forradalom és annak hatása	2
Harmadik fejezet.	
A Putna menti hadműveletek előzményei.	
Az oroszok támadása Galíciában VII. 1 —15-ig. — A zborowi áttörés VII. 19-én. — A központi hatalmak tervei a zborowi csata után. — A Putna menti hadműveletek célja és a támadási előkészületek. — A román-orosz haderők helyzete 1917. július közepén. — A román-orosz hadműveleti terv. — A hadseregek feladatai. — Román és orosz intézkedések. — A német és osztrák-magyar haderők helyzete 1917. július közepén	5
Negyedik fejezet.	
A marasesti-i csata. A 2. román hadsereg támadása a Gerok-csoport ellen 1917. VII. 24—31-ig.	
A 2. román hadsereg és a Gerok-csoport helyzete 1917. VII. 24-én.— A 2. román hadsereg támadási intézkedései. — Események VII. 22—31-ig. — A 2. román hadsereg támadásának összefoglaló méltatása	13
Ötödik fejezet.	
A moldvai orosz-román haderők átcsoportosítása. Scserbacsev tbk. intézkedései a támadás beszüntetésére. — A román főparancsnokság intézkedései. — A bukovinai események hatása a moldvai orosz-román arcvonalra.—Intézkedések az átcsoportosításra. - A támadás beszüntetésének hatása a románokra.— A 82. székely gyalogezred harcai a Mgr. Casinului-on. — Az 1. román hadsereg intézkedése VIII. 6-án	22

IV

Hatodik fejezet

oldal

A Putna menti (focsani-i) csata 1917. VIII. 6—IX. 3-ig.

A 9. német hadseregparancsnokság támadási intézkedése VIII. 3-án. — A 9. német hadsereg helyzete VIII. 4-én. — A támadó hadosztályok feladatai. — Megjegyzések a támadási tervhez. — Az általános helyzet 1917. augusztus elején. — Az orosz hadsereg állapota és értéke. — Események VIII. 6-án. — Az 5. román és a 71. orosz hadosztály ellentámadása. — A 9. német hadseregparancsnokság és Morgen altb. intézkedései VIII. 7-ére. — A románok intézkedései. — Események Vili. 7-én. — Intézkedések Vili. 8-ára és események VIII. 8-án. — A 9. hadseregparancsnokság intézkedései VIII. 9-ére. — Események VIII. 9. és 10-én. — Intézkedések VIII. 11-ére és események VIII. 11-én. — Intézkedések VIII. 12-ére és események VIII. 12-én. — Intézkedések VIII. 13-ára és események VIII. 13-án. — Hadműveletek az I. tartalékhadtestnél VIII. 14-én. — A baltaretul-i hídfő elfoglalása. A XVIII. hadtest harcai VIII. 14—19-ig. — A 9. német hadsereg állapota. — A 9. német hadseregparancsnokság helyzetmegítélése és megfontolásai VIII. 17-én. — Események VIII. 19-én (Marasesti körüli harcok), — A XVIII. hadtest támadása Muncelulnál. — A kölcsönös helyzet. — Események VIII. 28—IX. 3-ig. — A 9. német hadseregparancsnokság intézkedése a támadás beosztására IX. 3-án	28
---	----

Hetedik fejezet.

Az ojtói csata 1917. VIII. 8—19-ig.

Előzmények. — A támadási terv. — Események VIII. 8-án. — Események VIII. 9. és 10-én. — Események VIII. 12—19-ig.....	64
---	----

Nyolcadik fejezet.

A Putna menti és az ojtói csata eredménye és méltatása	73
--	----

Kilencedik fejezet.

Az orosz összeomlás és a brest-litowski béke hatása Romániára.

A Kerenszki kormány bukása. — Az orosz kommunista forradalom. — Fegyverszüneti tárgyalások és a focsani-i fegyverszünet 1917. XII. 9-én. — Fegyverszüneti feltételek. — A romániai orosz haderők szétzülése. — A románok megszállják Besszarábiát. — Félhivatalos tárgyalások a békekötésről. — Újabb fegyverszüneti tárgyalások Romániával 1918. II. 4—14-ig	82
---	----

Tizedik fejezet.
A bukaresti béke.

Általános helyzet. — Czernin szerepe a béketárgyalások előtt és alatt. A németek követelései. — Tisza emlékirata. — A magyar, osztrák, bulgár és török követelések. — Czernin felfogása. — A monarchia titkos tárgyalásai Ferdinánd királlyal. — Előzetes tárgyalások a román kormánnyal. — Czernin és Ferdinánd román király találkozása 1918. II. 27-én. — Avarescu jegyzéke. — A központi hatalmak válaszjegyzéke. — A bustea-i előzetes békeszerződés. — A bukaresti béketárgyalások. — A bukaresti békeszerződés	98
Befejezés.....	124

VI

A szöveg közötti vázlatok.

1. vázlat. Általános helyzet 1917. július 20. körül.
2. „ A Gerok-csoport és a 9. hadsereg helyzete 1917. augusztus elején
3. „ Általános helyzet 1917. augusztus elején.
4. » A Putna menti csata.
5. „ Az 1917. augusztus—szeptemberi harcok eredményei.

Mellékletek.

1. melléklet. A román hadsereg hadrendje 1917. január végén.
2. „ A román arcvonalon álló orosz haderők 1917. április elején.
3. „ A 2. román hadsereg támadása. (A Soveja körüli harcok 1917. VII. 24—31-ig.
4. „ A Putna menti csata. Az 1917. aug. 6-16-ig lezajlott harcok vázlata.
5. „ A 9. német hadsereg hadrendje a Putna menti csatában.
6. „ A román-orosz erők hadrendje a Putna menti csatában 1917. aug. 6—szept. 3-ig.
7. „ A Putna menti csatában résztvett haderők.
8. „ Az ojtozi csata 1917. augusztus 8—19-ig.

Forrásmunkák:

- Anonym: Kritik des Weltkrieges.
 Bajor hadilevéltár: Die Bayern im grossen Kriege 1914—1918.
 Brazotescu; Contributiuni la istoria rasboiului nostru (Romania militara. 1921. 78—8. füzet).
 Deutscher Geschichtskalender: Der Friede von Bukarest.
 Czernin: Im Weltkriege.
 Gavanescu: Razboiul nostru pentru intregirea neamului.
 Gurko: Russland 1914—1918.
 Kiritescu: Istoria rasboiului pentru intregirea Romaniei.
 Ledebur-Wicheln: Friedensvertrag mit Rumänien. 1918.
 Ludendorff: Meine Kriegserinnerungen 1914—1918.
 Militärverwaltug Im Rumänien: Österreich-ungarischer Tätigkeitsbericht des Wirtschaftsstabes der Militärverwaltung in Rumänien. 1918.
 Morgen: Meiner Truppen Heldenkämpfe.
 Nitz: Militärgeographische Beschreibung von Rumänien.
 Schwarte: Der grosse Krieg 1914—1918. Der Österreich-ungarische Krieg.
 Stegemann: Gesichte des Krieges. 1914—1918.
 A cs. és kir hadseregfőparancsnokság, — az erdélyi arcvonalparancsnokság, — a 61, 51, 37. és 39. honvédhadosztály, a 10.h.gy. ddr. hadműveleti iratai. — A 82. gye. harcjelentése a casinu-i harcokról. — A cs. és kir. 1. lovashadosztály hadiemplékönyve.

Sajtóhibák.

5. oldal 2. sorban „államokra” után beírandó: nézve.
10. „ 8. „ Welinger helyett Wenninger.
11. . 9. „ 4 helyett 4-ik.
19. „ utolsó bekezdés 6. sorában melyet helyett melyek.
28. , a 4. pontban 4 helyett 4. és 63. helyett 62.
32. „ 5. bekezdés 2. sorában román hadsereg helyett román hadseregek»
34. , 11. sorában 5. helyett 4.
43. » 3. bekezdés 8. sorában nem helyett sem.
44. „ a 7. sorban „a Marasesti és Satui Nou közötti” helyett: Marasesti és Satui Nou között a.
44. „ 3. bekezdés utolsó sorában községeset helyett községeket.
59. „ utolsóelőtti sorban Molovitához helyett Movili^ához.
65. „ 3. bekezdés utolsó sorában 7. helyett 8.
67. „ 3. bekezdés első sorában 61. helyett 71.
68. „ 2. „ 9. sorában 16 helyett 16-ik.
70. „ 3. 1. „ 80 „ 70.
77. „ utolsó sorában 8. helyett 7.
79. „ 2. bekezdés 2. sorában 5 és fél helyett 7.

ELSŐ FEJEZET.

A román hadsereg újjászervezése.

(Hozzá a 1. melléklet.)

A Szeret mögé visszavont román seregroncok, a támadások megszűnése következtében most már megpihenhettek. A nagyon megfogyatkozott hadosztályok egy részét teljesen feloszlatták és a megmaradt 15 hadosztályt két hadseregbe osztották be. Az 1. román hadsereget az I. III. és az V. hadtest képezte, melyeket Moldova belsejébe vontak vissza. A 2. román hadseregnek azonban a II. és a IV. hadtesttel az Ocna—Onesti—Soveja és Panciu közötti arcvonalon kellett maradnia, mert az oroszok nem tudtak annyi erőt elvonni más szakaszokból, hogy az egész moldvai arcvonalat átvehették volna a románoktól. E hadseregtől jobbra a 9., balra pedig a 4. orosz hadsereg állott. A hadtestek 3—3 hadosztályosak voltak és minden hadosztály 4—4 ezreddel birt. (1. melléklet.) Körülbelül január közepéig sikerült a román hadvezetőségnek a rendet a hadseregben újra helyreállítani. Az állományokat kiegészítették. A visszavonulási harcok alatt szenvedett nagy anyagvesztések pótlására Anglia és Franciaország mindenféle hadianyagot, ruhát, fegyvert, lövegeket, műszaki felszerelést igen nagy mennyiségben küldött Romániának. A hadsereg harckiképzését Berthelot tábornok vezetése alatt mintegy 500 francia és orosz oktató tiszt vette át. Felállították a különféle tanfolyamokat és megkezdték a csapatok gyakorlati és elméleti kiképzését. Francia vezérkari tisztek vették kezükbe a román hadsereg hadművelési irányítását is a román főhadiszálláson. E szervező munkának meg is volt a látható eredménye, mert akkor amidőn 1917. július havában a román-orosz támadás itt ismét megindult, a román gyalogezredeknek már egyenként legalább 24 géppuskája és 96 golyószórója volt és el voltak látva mindazzal a műszaki és különleges felszereléssel, amely a háború eddigi tapasztalatai alapján feltétlenül szükséges. Különös gondot fordítottak a tüzérség lökiképzésére.

Az általános helyzet Moldvában különben nagyon lesújtó és kedvezőtlen volt. A megszállott területekről elmenekült és a 16 éven felüli, parancsra kivont férfilakosságot ezerszámra zsúfolták össze a különben sem valami tágas, moldvai falvakba és táborokba. Miután pedig az elveszített havasalföldi területekről az élelmi készleteket és a gabonát elszállítani már nem tudták, az élelmezési helyzet Moldvában állandóan rosszabbodott. Nemcsak a menekültek ezreit, hanem még a román hadsereg támogatására jött orosz csapatokat is a román kormánynak kellett élelmeznie. Az élelemhiány ennek következtében Moldvában olyan nagy volt, hogy a lakosságnak és a hadseregnek épen csak annyi élelme volt, hogy éhen nem halt. A rossz élelmezési és elhelyezési viszonyok következménye volt azután az a kiütéses tífusz járvány, mely ezerszámra szedte áldozatait nemcsak a lakosság, hanem a katonaság között is.

Ennek dacára mégis sikerült a románoknak 1917. júliusáig a hadsereget teljesen átszervezni és képessé tenni a hadműveletekre.

MÁSODIK FEJEZET.

Az 1917. márciusi orosz forradalom és annak hatása.

Akkor, amidőn a románok 1916. augusztus 28-án megkezdtek Erdély leíé az előnyomulást, az oroszok a Kárpátokban és tovább északra a keleti arcvonálnak csaknem a Prpjatyig terjedő egész részén támadtak. Ezzel igyekeztek lekötni Einsingen, Boehm-Ermolli és Bothmer hadseregeit a Stochod és a Narajowka között. Kaledinnek a Stochod mentén megindított nagy támadásai nem sok eredményt érték el, de nem sikerültek a Wladimir Wolinsk irányában végrehajtott hatalmas áttörési kísérletek sem, melyeket a 4. osztrák-magyar hadsereg Zaturczy és Koniuchy vonalában felfogott. A 2. osztrák-magyar hadsereget a Sacharow parancsnoksága alatt álló orosz hadsereg támadta a Bug forrásvidékén és a Graberka mentén, de a Lemberg felé való előnyomulás nem sikerült. A német Súdarmee ezalatt Koniuchytól a Narajowka torkolatáig terjedő szakaszban állott ellent az oroszok rohamainak.

Szeptember 16-án Brusszilov a románoknak, erdélyi előnyo-

mulásával kapcsolatosan a Narajowka mentén újra rohamra indította hadtesteit de támadásai újra meghiúsultak, amidőn pedig a románok a brassói csata után végleg kivonultak Erdélyből, a szövetséges erők lekötésére és a románok támogatására október 5-én újra támadt a Narajowka mentén, október 29-én pedig a Linsingen hadseregcsoport ellen és Swiniuchynál. A Súdarmee a támadásokat visszaverte, Linsingen pedig a Stochod mellett még eredményeket is ért el az oroszokkal szemben. Október végétől november közepéig folytak azok az orosz felmentő támadások is melyeket a 9. orosz hadsereg az 1. hadsereg bal szárnya és a 7. osztrák-magyar hadsereg ellen intézett (II. rész 169. oldal).

Decemberben, amikor a.9. német hadsereg Râmnicul Saratnál harcolt a visszavonult román hadosztályokkal és a támogatójukra már beérkezett orosz VIII. hadtest csapataival, az oroszok negyedízben intéztek támadást a szomszédos arcvonalokon. A Lesitzky által vezetett igen heves támadások azonban Dorna Watránál, Jakobenynél, Kirlibabánál, Jablonicánál, a Tatárszoros közelében, meghiúsultak.

Ezeket a nem sikerült és óriási véráldozattal járt támadásokat az orosz közvélemény a cár számlájára írta, miután mint főparancsnok ő volt felelős a hadműveletekért. Megindult a cár ellen az izgatás és a propaganda az országban és a hadseregben is. A szocialisták és a kommunisták megkezdték munkájukat a cári uralom megbuktatására. Az eddig a cárra, mint „atyuskára” tekintő orosz muzsik már nem látta benne eddigi bálványát, hanem azt a gyűlölt személyt, akinek érdekében ezreknek és ezreknek kellett életüket feláldozniok anélkül, hogy annak valami látható eredménye lett volna. A hadseregben meglazult az eddigi fegyelem. A légénység már megköveteli, hogy tisztjei a rohamoknál közöttük legyenek. 1916. szeptemberében például Szelownál egyik gárdaezred kényszerítette parancsnokát, hogy az éjjeli rajtaütést személyesen vezesse, mert különben nem támad. Az ezredparancsnok elesett a meghiúsult támadásnál. Az orosz hadsereg szellemét a 7. osztrák-magyar hadseregparancsnokság 1916. december 15-iki jelentése a következőképen jellemzi: *

„A háborútól való idegenkedés — mondja a jelentés — nőttön nő. A németek járőrvállalkozásainál az oroszok a legtöbb esetben örültek annak, hogy fogságba estek és ehhez jó alkalomra

* Erdélyi arcvonalparancsnokság hadműveleti naplója. Hadt. levéltár.

találtak. A hangulatot sok esetben az indokolatlan botbüntetés rontja. A képzetebb legénységgel rosszul bánnak, mert az előljárók mindenütt forradalmi szellemet sejtnek. Hasonló sorsa van az idegen nemzetiségűeknek (lengyelek, németek, zsidók). Egy szakaszvezető legutóbb egész szakaszát rávette az átszökésre. Sok az öncsonkítás. A fegyelmetlenség mindegyre nő. A fiatal tisztek a legtöbb esetben tehetetlenek. Az I. hadtestnél a 37. orosz hadosztálybeli foglyok egyértelműleg azt mondták, hogy a legénység hangulata ennél a hadosztálynál, de különösen a 145. ezrednél a hosszú ideje tartó arcvonalszolgálat következtében, a nagyon rossz és elégtelen élelmezés miatt lázongó. A legénységnél általános a béke utáni vágyakozás és a félelem a Kárpátokban való teletéstől. Különösen rossz a 41., 45. és a 127. ezrednél a hangulat. Az emberek általában azt mondják, hogy csak arra van szükség, hogy mi támadjunk és egész ezredek át fognak jönni hozzánk. Az emberek tisztjeikről nem nyilatkoznak jól őket nem törődőknek és bujkálóknak tartják.”

A XI. hadtest hírszerző tisztjének jelentése szerint a 103-410. és 411. ezrednél, továbbá a 20. turkesztáni lövészezrednél a legénység egészen nyíltan beszéli, hogy az állásokat tartani fogják, azonban támadni nem fognak. A legénység és a tiszteknek egymáshoz való viszonya nagyon különböző. Egyes ezredekben a tiszteket nagyon szeretik, másut viszont a durva bánásmód miatt gyűlölik. A béke utáni vágy igen nagy. A jobb hangulat érdekében a legénységnek békét és felváltást ígérnek. Általános az elégtelenség a rossz élelmezés és rossz lábbeli miatt. Ezért és a támadástól való félelem következtében sok a szökevény.

A bomlási folyamat így terjedt és jórészt ennek is tulajdonítható az is, hogy az 1917. januárjában Rigánál, továbbá február elején a 7. osztrák-magyar hadsereg arcvonalán, Jakobenynél megindult orosz támadások nem jártak eredménnyel.

Az 1916. július 1-től októberig lezajlott harcokban Bruszilov 1,797.500 embert és 85.980 tisztet veszített halottakban, eltűntekben, sebesültekben és a támadásoknak ennek dacára sem volt számottevő, döntő eredménye.

A cár nem volt egyéniség, nem tudott a közelgő veszedelemmel megbirkózni, de azt érezte, hogy az országot a felfordulástól csak a békekötés mentheti meg. Bukását tulajdonképpen ez a békevágy okozta. Amidőn ugyanis kormánya látta az ország és a hadsereg háborúellenes hangulatát, hajlott a németekkel való meg-

«gyezéssel béke felé. Oroszországnak a küzdők sorából való kilépése azonban az entente államokra olyan nagy erővesztést jelentett, hogy ennek következményei beláthatatlanok lettek volna. A békére törekvő cárnak tehát buknia kellett. Buchanan, a pétervári angol nagykövet, volt a kártyakeverő, ő volt az, aki a köztársasági mozgalom vezetőit támogatta és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az 1917. március 4-én Szentpétervárott kitört forradalom sikerrel járt. Miljukov és Kerenszki ragadták magukhoz a hatalmat, Pétervár népe és a katonaság is a forradalmárok mellé állott. A pétervári forradalom hírére a cár Pétervárra akar sietni, hogy ott néhány hű ezrede támogatásával a helyzetet megmentse. Útközben azonban arra kényszerítik, hogy fia javára lemondjon a trónról. Amidőn pedig Ruskij tábornok, az orosz arcvonal északi részének parancsnoka is a forradalomhoz csatlakozik és elismeri a forradalmi kormányt, ez már azt jelentette, hogy az egész északi orosz arcvonal a forradalmi kormányt támogatja.

Az új kormány az angol terveknek megfelelően már nem pacifista. Kerenszkiék ugyan a béke hívei, de nem a veszített háború utáni békéé, ők még harcolni akarnak az anexiók nélküli béke érdekében. Ezzel ámitják az orosz népet és ezzel akarják a háború folytatását indokolni. 1917. május 16-án a polgári kormányt a szocialisták elkergetik és ezekkel Kerenszki kerül az orosz birodalom élére. Kerenszki, a pétervári ügyvéd, lesz a hadügyminiszter. Oroszország még egy nagy támadásra készül. A hadseregfejelem azonban már nem a régi, az a tekintélyrombolás, amit a márciusi forradalom a hadseregben is végzett, olyan lavinát indított meg, melynek határt, szabni Kerenszkiék sem tudtak. Ez a készülő támadás Oroszország utolsó erőfeszítése volt a nagy, a végleges összeomlás előtt.

HARMADIK FEJEZET.

A Putna menti hadműveletek előzményei.

(Hozzá az 1. 2. és 3. melléklet.)

Az oroszok támadása Galíciában 1917. július 1-től 15-ig.

Az átszervezett román hadseregek és a moldovai orosz erők támadásának azon általános támadás keretében kellett volna megindulnia, mely egyidejűleg kezdődött volna meg valamennyi had-

színtéren és célja a központi hatalmak haderejének végleges össze-roppantása volt.

Az orosz márciusi forradalom miatt azonban a keleti arcvonalon tavaszra tervezett támadást egyelőre el kellett halasztani. Nyugaton az angol hadsereg 1917. április 9-én indult támadásra Arrasnál, míg a franciák április 16-án rohanták meg az Aisne mentén és a Champagne-ban a németeket. E harcoknak, melyek a legnagyobb hevességgel május végéig tartottak, az volt a célja, hogy a németeket a nyugati arcvonalon teljesen lekössék és megakadályozzák abban, hogy az orosz forradalom által keleten teremtett helyzetet kihasználva az oroszok ellen általános támadást kezdjenek. Az orosz forradalmi kormánynak időt kellett nyernie, hogy az orosz hadsereget ismét képessé tegye a tervezett, nagy támadásra.

Az általános helyzet a központi hatalmakra nézve tehát nem volt a legkedvezőbb. Nyugaton ekkor folyt még a nagy mérközés a Scarp és az Yser mentén az angolokkal, az Aisne és Verdun vidékén a franciákkal. Az olasz hadszíntéren sem szűnt meg a harc, a monarchia hadseregei nehéz küzdelmet vívtak az olaszokkal. Az oroszoknak és a románoknak az lett volna most a feladatuk, hogy nyugaton lekötött központi hatalmokat nagyszabású általános támadásukkal keleten megverjék.

A támadás a legalaposabban elő volt készítve és mialatt az oroszoknak Galíciában kellett előretörniök, a moldovai román-orosz haderőknek a Putna és a Szeret mentén kellett legyőzniök Mackensen hadseregét.

Kerenszki, Bruszilow és Alexejew a támadást a Bug medence és a Jablonica hágó közötti területen tervezték és céljuk Lemberg és Stryj elfoglalása volt.

A központi hatalmak keleti arcvonalparancsnoksága már májusban egészen biztosan számolt az oroszok nagy támadásával és a legfelsőbb hadvezetőség is megtett mindent, hogy a keleti arcvonal támogatására a nyugaton nélkülözhető erőket onnan ideszálítsák. Egyelőre azonban csak 6 hadosztály állott rendelkezésére, melyet a francia arcvonalról vontak ki. Miután a foglyok és az átszököttek vallomásaiból határozottan meg lehetett állapítani, hogy az oroszok a támadást a rigai hídfőből, Dünaburgnál, a Naroc tó környékén, Smorgonnál és attól délre továbbá a Tarnopol—Zborow—lembergi vasútvonal és a Kárpátok közötti egész galíciai arcvonal ellen tervezik, a tartalékokat Zborownál vonták

össze, hogy azután innen, esetleg az oroszokat megelőzve, kezdjék meg a támadást, vagy pedig ellentámadásképen indítsák meg a hadműveleteket.

Az oroszok a főtámadást Galíciában akarták végrehajtani. A Guför tábornok parancsnoksága alá helyezett 7. és 8. orosz hadsereggel. A támadásra szánt főerők Zborow és Podhajcze közötti, mintegy 50 kilométer széles arvonalon vonultak fel, 15 gyaloghadosztály az első és 8 a második vonalban. Ezenkívül 11 kozák és 5 más lovashadosztály állott a támadó hadseregek mögött, hogy az áttörés után azonnal megkezdhesse a megvert ellenség üldözését. Ezalatt a 8. orosz hadseregünk a Dnejstértől délre, Stanislau felől Kalusz irányában kellett előretörnie.

À támadás július 1-én indult meg Zborow és Brezany között két napig tartó hatalmas tüzérségi előkészítés után. A német déli hadseregnél (Bothmer altb.), Koniuchynál, Poruchownal, a Lysonia magaslaton és Biszkinél levő erdőben a nagy orosz túlerő helyi sikereket ugyan elért, de az arcvonal áttörése mégsem sikerült. A Lemberg felé vezető út zárva maradt. Erre Gutor tábornokot Kerenzki felmenti a parancsnokság alól és Kornilow tábornok veszi át a támadó orosz hadseregek vezetését, azzal a feladattal, hogy a támadást most már a Dnjestertől délre a 3. osztrák-magyar hadsereg ellen Halicz felé kell megindítani.

A 8. orosz hadsereg támadása július 6-án és 7-én teljes sikerrel járt. A 3. osztrák-magyar hadsereg állásait az orosz tömegek elárasztják és már 9-én az orosz lovasság Halicz előtt jelenik meg. 11-én Kornilov jobb szárnya ezzel megnyitotta a Stanislau—Majdan—kaluzsi utat. Az orosz kormány azt hitte, hogy a végső győzelem már kezében van és hogy a forradalmi orosz hadsereg meg fogja semmisíteni a központi hatalmak keleti arcvonalát; azt gondolta, hogy a háború győzelmes befejezése már nagyon közel van. A szövetségesek keleti arcvonala igen válságos helyzetbe került, miután azok az erők, melyeket az ellentámadásra lehetett volna alkalmazni, Zborowtól nyugatra voltak összevonva és ezeket onnan elvonni nem lehetett, miután ezeknek az eredeti terv szerint Tarnopol irányában kell támadniok. Gyorsan idevetett erőkkel mégis sikerült a Dnjestertől délre megállítani Kornilow előnyomulását. A 8. bajor és a 15. német hadosztály ellentámadása az oroszok előnyomulását a Lomnica mentén július 15-én végleg fel fogta. Ezzel a válság el is múlt és az arcvonal teljes áttörése meg volt akadályozva?]

A zborowi áttörés 1917. július 19-én.

Az oroszoknak e támadására feleletképpen megindult július 19-én a szövetségesek nagy ellentámadása Zborownál. Az eddigi sikertelen és óriási áldozatokat követelő támadásban kimerült, elkedvetlenedett orosz hadsereg nem tudta helyét megállani. Az orosz arcvonalat 20 kilométer szélességben és 15 kilométer mélységen már az első nap áttörtük. Július 25-én Tarnopol is elesett! A zborowi áttörés csakhamar éreztette hatását a délebben fekvő arcvonalrészekben is, a „Südamree”, majd pedig a 3. és 7. osztrák-magyar hadsereg is fokozatosan csatlakozott a támadáshoz. Erre az oroszoknak a Kárpátokig terjedő egész arcvonala megkezdte a rendetlen visszavonulást.

Augusztus 2. és 3-án csapataink elérik a Zbruczot, közben megszállják Czernowitzot—Kimpulungol, 8-án pedig Kadautz is a 7. hadsereg kezében van.

Ennek a Galíciában lezajlott nagy orosz támadásnak lett volna kiegészítő része az orosz román-támadás a Putna és a Szeret mentén. Miután azonban megindításával késtek és közben az orosz zöm támadása csúfos vereséggel végződött, a moldvai támadásnak jelentősége csökkent és épen a zöm veresége következtében nem is fejlődhetett ki úgy, amint azt eredetileg megtervezték.

A központi hatalmak tervei a zborowi áttörés után.

Midőn a Kornilow által vezetett orosz támadás nyomán Zborownál megindult ellentámadás váratlanul igen nagy eredménnyel járt és a szövetséges hadseregek a visszavonuló oroszokat üldözve Bukovina keleti határához közeledtek, a legfelsőbb hadvezetőség azt tervezte, hogy a 3. és 7. osztrák-magyar hadsereggel József főherceg vezetése alatt észak felől Moldvába betörve megingatja az erdélyi határhegységben álló orosz és román haderőket is, különösen, ha Mackensennek a Szeret és a Susita mentén álló hadseregei és a József főherceg hadseregszerepe is támad. E nagyszabású hadműveleti terv szerint tehát a Moldvában álló orosz-román haderők ellen a támadásnak két felől kellett volna megindulnia. Miután azonban a Moldva északi részében összevont orosz erők egyre fokozódó ellenállásával szemben a bukovinai szövetséges haderők nem bizonyultak elég erőseknek, gyors megerősítésük, az előnyomulás alatt elhasznált hadianyag pótlása és a további

előnyomuláshoz szükséges anyagi felkészülés gyors befejezése lehetetlen volt, mert a visszavonuló oroszok úgyszólván minden vasúti és közúti hidat elromboltak, a Bukovina felőli támadásról a szövetséges hadvezetőségeknek jórészt ezért le kellett mondanuk. A délen tervbevett támadást azonban Mackensennek és az erdélyi arcvonal jobb szárnyának végre kellett hajtania.

Hindenburg sajnálta a legjobban, hogy ezt az igen hatásosnak ígérkező hadműveletet nem lehetett végrehajtani és a központi hatalmak kedvező hadászati helyzetét nem lehetett kihasználni.

„Akkor az oroszok helyzetére való tekintettel — mondja a Hindenburg „Aus meinem Leben” című emlékirataiban — a román hadsereget is minden bizonnyal el tudtuk volna intézni és el tudtuk volna foglalni hazája területét. Mert hogyan élhetett volna a román király és a román hadsereg egy olyan területen, amelyen az orosz forradalom teljes erővel tombolt?”

A hátsó összeköttetés azonban, miután az oroszok a vasutakat szétrombolták, olyan nehéz volt, hogy fájó szívvel le kellett mondani a hadműveleteknek ezen irányból való folytatásáról.”

A Putna menti hadműveletek célja és a támadási előkészületek.

Az Erdélyből és Focsani felől meginduló támadásnak célja az volt, hogy a románokat és az oroszokat Moldvából kiszorítva a hadműveletek folytatására teljesen képtelenné tegyük és így azután az ott felszabaduló haderők zömét nyugaton, Amerika közbelépése folytán megerősödött entente hatalmak részéről várható újabb támadáshoz elszállíthassuk.*

A Mackensen hadseregcsoportot azonban előbb még meg kellett erősíteni, ezért a nyugati arcvonalról, ahol a harcokban rövid szünet állott be, megkezdték a hadosztályok ideszállítását. A 9. *hadsereghez*, melynek parancsnokságát az időközben a kisázsiai hadszíntérre távozott Falkenhayn helyett von Eben gyalogsági tábornok vette át, az *olasz hadszíntérről* a 13. osztrák-magyar lövészadosztályt Buzau—Focsani környékére, a 62. osztrák-magyar gyaloghadosztályt egyelőre Râmnicul Sarathoz szállították. E hadosztály tüzérsége azonban még az olasz arcvonalon maradt.

* Morgen: Meiner Truppen Heidenkampfe.

A *francia hadszíntérről* jött el az alpesi hadosztály, mely az 1916. évi előnyomulásban olyan dicsőségesen vett részt és a 39. gránatos ezred. Az orosz román támadás megindulásakor a seregtestek még nem érkeztek teljesen meg. Miután a Duna-hadseregnek a támadásnál nem nagy szerepet szántak, annak két hadosztályát — a 212. és a 115. hadosztályt — Focsani—Patesti—Câmpineasa—Golesti—Ciorasti—Mandresti területére vonták. Idekerült még később a XVIII. tartalékhadtestparancsnokság is Weínger altábornagy vezetése alatt, aki később a 9. hadsereg bal szárny-csoportját vette át.

A *román hadvezetőség* a moldvai hadműveleteket 1917. június második felében akarta megindítani. Meg kellett akadályozni a központi hatalmakat abban, hogy a már ezen az arcvonalon levő erőket innen más hadszínterekre elszállíthassák és vissza akarták szorítani Mackensen hadseregeit Focsani környékéről. A távolabbi cél Románia megszállott területeinek teljes felszabadítása volt.

Amint látjuk tehát úgy a románok és oroszok, mint a központi hatalmak is csaknem egy időben akartak támadni Moldvában. Míg a központi hatalmaknál a támadás eszméje csak a keletgalíciai sikeres ellentámadás hatása alatt fogamzott meg, aduig a románok és oroszok erre már jó ideje alaposan elkészültek.

A román-orosz haderők helyzete 1917. július közepén.

(1. vázlat.)

A 9. orosz hadsereg Saru Dorneitől a Casinu patak völgyéig terjedő szakaszt tartotta megszállva. Az újonnan felszerelt 2. román hadsereg hozzá csatlakozva az ojtózi völgytől (kizárólag) Susita völgyében levő Racoascá-ig (bezárólag), a 4. orosz hadsereg arcvonala innen a Szeret mentén levő Movileni d. j.-ig terjedt (kizárólag). Ehhez csatlakozott a 6. orosz hadsereg a Duna torkolatáig. Már június elején megkezdték az eddig Moldvában elhelyezett 1. román hadseregnek az arcvonalra való szállítását, melyet a 4. és a 6. orosz hadsereg közé ékeltek be. Ezek egy részüket tartalékba vonták és így adtak helyet az 1. román hadseregnek, mely hadosztályait Iresti és Tudor Wladimirescu között állította fel.

A román-orosz hadműveleti terv. A hadseregek feladatai.

Az orosz-román támadásnak Galac és Tg. Ocná-tól északra eső területig terjedő egész szakaszban egyidejűleg kellett volna megindulnia.

A román-orosz hadvezetőség terve az volt, hogy a 9. és a 2. román hadsereg tüntető támadásaival leköti a vele szemben álló szövetséges erőket, a Sósmezőn és Soveján át a háromszéki medence felé való előretöréssel megszakítja az érintkezést az Erdélyben álló József főherceg és a Romániában álló Mackensen hadseregcsoportok között. A 2. román és 9. orosz hadsereg támadásának kellett az általános támadást bevezetni. Amidőn pedig az ellenség az erdélyi keleti arcvonal déli szárnyán le van kötve, kell megindulnia a főttámadásnak, melyet a 4 orosz és az 1. román hadsereg hajt végre. E két hadsereg arra lett volna hivatva, hogy a Duna és a sovejai medence között húzódó ellenséges vonalakat egyrészt Racoasca és Iresti között (4. orosz hadsereg) másrészt a namoloasa-i hídfőből előretörve (1. román hadsereg) áttörje és így egyrészt a Focsaninál álló, másrészt a Szeret alsó folyása mentén a Dunáig terjedő ellenséges vonalakat felsodrítva, az 1917. január eleje óta megmerevedett vonalakat ismét mozgásba hozza, hogy a mozgó csatában érvényre juthasson ezen erőknek számbeli fölénye és döntő csapást mérjen Mackensen hadseregeire.

Román-orosz intézkedések.

A *9. orosz hadseregnek* sorozatos vállalkozással le kellett kötnie a vele szemben álló ellenséget és meg kellett akadályoznia, hogy ez csapatokat tolhasson a Focsani környékén várható döntő csata színhelyére. Ezalatt a 2. román hadseregnek a Putna völgyében és az annak mentén levő magaslatokon kellett előretörnnie, hogy sok ellenséges erőt vonjon magára és egyúttal biztosítsa a 4. orosz hadsereg jobb oldalát.

A *4. orosz hadseregnek* a vele szemben álló ellenséget egész arcvonalán le kellett kötnie, mialatt jobb szárnya a Voloscanitól északnyugatra levő szakaszban Racoasca (kizárólag) és Iresti (bezárólag) között áttörje az ellenséges vonalakat. Az áttörés megtörténte után mindenekelőtt Poiana irányában (a Putna mellett) kell előnyomulnia és ki kell szélesítenie az áttörést Bolotesti—Focsani felé is, hogy a Milkov patakig jutva az ellenséget Focsani feladására kényszerítse.

Az *1. román hadseregnek* az ellenség vonalainak áttörését Soxaia és Olaneasca között kell végrehajtania és azután Râmnicul Sarat irányában hátba, kellett volna támadnia a Focsani környékén álló ellenséget.

A 6. orosz hadsereg jobb szárnyának csatlakoznia kell az 1. román hadsereg támadásához és az ellenség arcvonalának Olaneasca—Maxinieni—Latinul szakaszban való áttörése után Racovita—Trajan felé kell az áttörést kiszélesítenie, hogy ezáltal az 1. román hadsereg bal oldalát fedezze.

Az általános tüzérségi előkészítésnek július 22-én kell megkezdődnie, melyet 24 én reggel a gyalogság rohama követ.

Július 23-án Scserbacev tábornok, a romániai orosz haderők főparancsnoka, felhatalmazta a hadseregparancsnokokat, hogy ha a tüzérségi előkészületeket nem fejezték volna még be, a gyalogsági itámadást el halaszthatják.

A német és osztrák-magyar erők helyzete 1917- július közepén.

(Hozzá 1. vázlat.)

A román-orosz támadás megindulásakor 1917. július közepén az erdélyi és a havasalföldi arcvonal jobb szárnyál a Nerezoff tábornok vezetése alatt álló 3. bulgár hadsereg alkotta a Duna és a Fekete tenger között. Ehhez csatlakozott az LII. hadtest, Kosch gyalogsági tábornok parancsnoksága alatt. E hadtest jobb szárnyával a Dunára támaszkodott és onnan Suraia községig (Focsanitól keletre) az alsó Szeret mentén levő állásokat tartotta; ehhez csatlakozott a Szeret és a Putna mentén az eddigi 9. német hadsereg bal szárnyával a Mgr. Odobesti hegytömbre támaszkodva, amelynek nyugati lábánál a József főherceg parancsnoksága alatt álló hadseregcsoport jobb szárnyát képező a Gerokcsoport szakasza kezdődött. Az arcvonal bal szárnyát a báró Rohr vezérezredes parancsnoksága alatt álló 1. hadsereg képezte. A Gerok-csoport és az 1. hadsereg belső szárnyai a N. Sándor hegy környékén érintkeztek.

A *Gerok csoport*, melyet a 2. román és az 1. orosz hadsereg, valamint a 9. orosz hadsereg részeinek támadása ért, a következőképen volt csoportosítva: A 9. német hadsereg jobb szárnyától, Iresti környékétől, a Casinu patak völgyének nyugati oldalán emelkedő magaslatokig terjedő szakaszt a Ruiz de Roxas altábornagy parancsnoksága alatt álló 8. hegyidandár, 1. es. kir. lovas- és a 218 német gyaloghadosztály képezte; a Casinu völgyétől és N. Sándor hegytömbig terjedő szakaszt a VIII. osztrák-magyar hadtest (Benigni altábornagy) vezetése alatt a 71. hadosztály és a 70. honvédhadosztály védelmezte. E szerint a 2. román had-

sereg 4 teljesen kiegészített és modernül, újra felszerelt hadosztályával szemben csupán 3 gyenge gyalog-, 1 lovashadosztály és egy hegyidandár állott mintegy 80 kilométer arcvonallal kiterjedésben. A támadó túlerejét még növelte az is, hogy a 2. román hadsereg támadásában a VII orosz hadtest és a XL. orosz hadtest 2 hadosztálya is részt vett. Ha tehát e hadosztályokat is figyelembe vesszük, a támadók túlereje több mint kétszeres volt.

NEGYEDIK FEJEZET.

A marasti-i csata.

A 2. román hadsereg támadása a Gerok csoport ellen 1917. július 24—31 ig.

(3. melléklet.)

A 2. román hadsereg a támadás megindulásakor a II. hadtestből (1. és 3. hadosztály), a IV. hadtestből (6. és 8. hadosztály) és a 2. calarasi dandárból állott. Az eddig a hadsereg bal szárnyán alkalmazott 7. és 12. román hadosztályt a román főparancsnokság az első vonalból kivonta és ezeknek helyét a VIII. orosz hadtest foglalta el. A kivont két hadosztályt az 1. román hadsereghez irányították, miután ennek a támadásban a fontosabb szerep jutott.

A 2. román hadsereg a rendelkezésére álló erőket a támadáshoz úgy csoportosította, hogy a hadsereg bal szárnyán levő II. hadtestből a 3. hadosztályt és a 6. hadosztály egyik dandárát (12.) az első vonalba állította. E mögött állott tartalékban az I. román hadosztály a 2. hegyi tüzér oszttaljal és a 2. calarasi ezredel. E hadosztály a Tatros völgyében Cornaselu—Copacelti—Anghelesti területén és a Zabrautu patak felső völgyében volt összpontosítva. A keskeny arcvonallal összeszorított 2 ½ hadosztálynak kellett a támadást tulajdonképpen végrehajtania. A hadsereg jobb szárnyán levő IV. hadtestnél a 8. hadosztály 3 ezredével (29. 28. és 25.) továbbá a b. hadosztály 11. dandárával állott első vonalban szélesebb arcvonalon. A hadtest tartalékát a 13. gyalogezred képezte. A IV. hadtest feladata a vele szemben álló ellenséges erők lekötése volt. A II. hadtestnél volt beosztva a hadsereg egész nehéz tüzérsége (4—120 mm-es üteg és 2—105 mm-es üteg) és 3 repülő raj. Az első vonalban levő három hadosztályhoz volt beosztva az I. hadosztály egy gyalogezrede és tüzérsége.

lának Coadavai Babéi ☼ 772 Ratilesti—Rachitasul Maré ☼ 927 V. Sarei vonalába kellett jutnia.

Amennyiben ez a támadás sikerül, a középnek és a jobb szárnynak a bal szárny előrehaladásával összhangban a Vrf. Clabucul A Δ 1364 és Lepsa (E. St. Putna) vonalát kellett elfoglalnia, a bal szárnynak ezzel egy magasságra a Putna déli partján emelkedő magaslatokra kellett jutnia. A 2. román hadsereg e támadását a jobbról és balról szomszédos XL. és VIII. orosz hadtestnek tüzérségi tűzzel és vállalkozásokkal kellett támogatnia.

Események július 22—30-ig.

A Ruiz csoport és a VIII. hadtest állásai ugyan a leggondosabban ki voltak építve, a rendelkezésre álló erő azonban olyan kevés volt, hogy az állásokat csak támpontszerűleg lehetett berendezni és megszállani, ami e nehéz hegyi terepen semmiesetre sem mondható előnyösnek, mert a kedvezőtlen útviszonyok, őserdőkkel borított hegyvonulatok és meredek oldalakkal bíró, sok helyütt szakadékszerű völgyek a tartalékok gyors eltolását és a veszélyeztetett pontokon való bevetését nagyon megnehezítették. A modern védelmi háború állásharcaiban nélkülözhetetlen tüzérségi támogatás, a zárótűz, csak papíron volt meg, miután egyrészt nem állott elég üteg a védő rendelkezésére, a nehéz utánszállítási viszonyok a kellő mennyiségű lőszertartalék felhalmozását is nagyon megnehezítették, egyes magasabban fekvő lövegállásokban pedig egyenesen lehetetlenné tették. Másrészt pedig a terep olyan sok fedezéket nyújtott a támadó gyalogságának, az állások megközelítése olyan könnyű volt (erdők, holt területek), hogy nem lehet azon csodálkozni, hogy a románok támadása az arcvonalnak e leggyengébb pontján tényleg éri el némi eredményt.

A tüzérségi előkészítés július 22-én reggel kezdődött és rövid-megszakításokkal 24-ig tartott. A 24-ére virradó éjj folyamán a rohamoszlopok 100 200 méternyire közelítették meg a 218. német hadosztálynak Marasti-nél, a magaslatokon levő állásait.

A roham 24-én reggel 4 órakor indult meg és a tüzérség által összelőtt támpontokba a románok betörtek. A derek 218. hadosztály hősiiesen védekezett, tartalékok bevetésével több helyen heves és elkeseredett kézi tusában sikerüli a, románokat ismét kivetnie. Különösen véres volt a harc a Polana 1carcatoare

felé támadó 12. román dandár harcterületén. Itt a románok 24-én a védelmi állások második vonaláig nyomultak, ekkor azonban közbelépő tartalékok ismét kiverték a románokat a már elfoglaltnak vélt állásokból. Csak akkor, amidőn a románok a 12. dandár támogatására még az 1. hadosztálynak egy ezredét is bevetették, sikerült július 25-én a hősiességgel védekező németeket visszaszorítani és állásaikat elfoglalni. Mindkét félnek véres és a románoknak különösen súlyos veszteségei voltak, a román túlerő azonban mégis legyűrte a jóval gyengébb, bátor védőket.

D. Marasti irányában a 3. román hadosztály északi oszlopa támadt a 18. és a 4. gyalog és a 2. vadász ezreddel (12 zászlóalj). A túlerő itt is diadalmaskodott és a németek kénytelenek voltak minden áldozat dacára állásaikat elhagyni.

A Marasli községet és a Dealul Manastioarát támadta a 6. román dandár (22. és a 30. gyalogezred, 8 zászlóalj). A négy óra hosszáig tartó véres harc itt is a románok javára dőlt el. A 2. román hadsereg bal szárnyának támadása tehát sikerült. A 218. hadosztály e szakaszában 1000 fogoly, 20 löveg, géppuskák és hadianyag is került a románok kezébe.

A 2. román hadsereg bal szárnyával (3. hadosztály) egyidejűleg a 4. orosz hadsereg jobb szárnyán levő VIII. orosz hadtest is támadásra indult és nagy veszteségek árán elfoglalta a Momaia 625-nél levő állásokat, melyeket szintén a 218. német hadosztály osztagai tartottak megszállva, tovább azonban már a csata folyamán nem juthatott, mert a németek itt minden támadást, visszavertek.

Július 25-én a 2. román hadsereg folytatta támadását és a* fokozatosan visszavonuló 218. hadosztályt követve a 3. és a 6. román hadosztály Câmpurile—Vizantea—Manastireasca—Razaceasca— (Vizanteától 2 kilométerre délkeletre fekszik) Gaurile községeken át a Sovejától nyugatra levő magaslatokig nyomult, a 8. román hadosztály a Rasboinlui— 1014 D. Pietros 581 hegyek felé üldözte a visszavonuló németeket. A 218. német hadosztály visszavonulása folytán a VIII. hadtest jobb szárnyán levő 8. osztrák-magyar hegyidandár és a Ruiz-csoport bal szárnyán állt» 1. lovashadosztály is kénytelen volt megfelelően hátrább fekvő magaslatokra vonni vissza csapatait.

Mialatt a 2. román hadsereg a leírt támadást végrehajtotta, a szomszédos 4. orosz hadsereg jobb szárnyán álló VIII. orosz

hadtest a 217. hadosztálynak bal szárnyát a Putna mögé, a Magura Odobestire (1001 ☉) szorította vissza. Tulajdonképpen az arcvonalnak ez a pontja volt a legkényesebb, mert a Magura Odobesti elvesztése esetén a 9. hadseregnek ettől délkeletre levő Állása, a felsodritás veszélyének volt kitéve.

A román áttörés ellensúlyozására a József főherceg arcvonalparancsnokság azonnal megtette az ellenintézkedéseket. A 218. gyalog- és az 1. lovashadosztály támogatására a 117. német hadosztálynak egy ezredét és a hadsereg bal szárnyán állásban levő 37. honvédhadosztály 73. dandárát azonnal ide irányította. A nehéz közlekedési viszonyok, a rossz utak miatt azonban a támogatásra rendelt erők csak lassan és fokozatosan érkeztek meg, addig a július 26—29-ig állandóan megismétlődő támadásokat a Gerokcsoportnak saját erejéből kellett kivédnie. A 9. hadseregparancsnokság viszont a hadosztályoktól elvonva 5 különböző ezredet küldött a 217. (Galwitz) hadosztály támogatására.

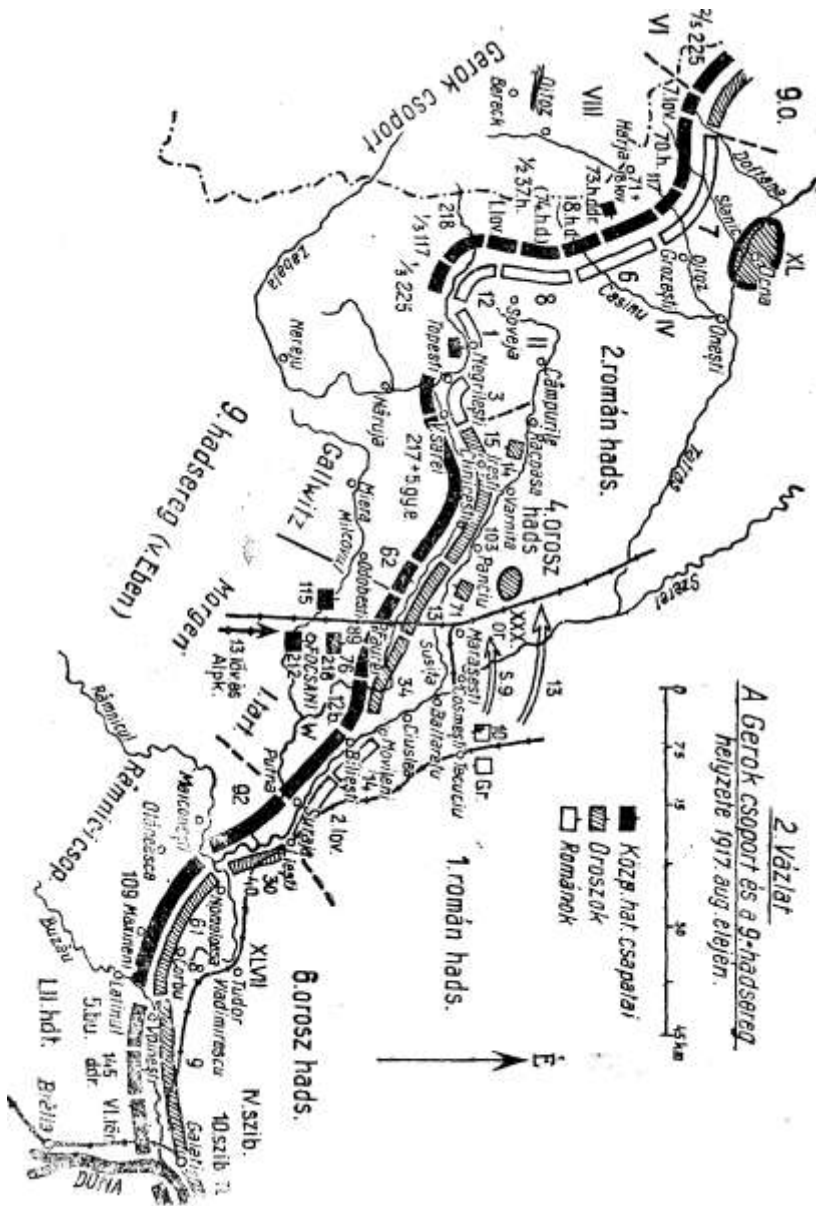
A 2. román hadsereg támadásának összefoglaló méltatása.

A románok a Marastinál vívott harcokat a román hadsereg legfényesebb és legdicsebb fegyvertényeid között könyvelik el és úgy állítják be az eseményeket, hogy a velük szemben álló erdélyi és a havasalföldi szövetséges hadseregeket a megsemmisüléstől csupán az mentette meg és Románia megszállott területeinek felszabadítását csak az hiúsította meg, hogy az oroszok elárulták őket, mert akkor, amidőn a románokkal együtt támadniok kellett volna, nem támadtak, hanem beszüntették a VIII. hadtest támadását is és így a román hadsereg fényes győzelmét nem volt képes kiaknázni.*

Ha azonban reálisan számolunk és egybevetjük a támadásra szánt román és orosz erőket a szövetségeseknek rendelkezésére álló haderővel, ha mérlegeljük a támadás irányát és megfontoljuk azt is, hogy a románok mit érhettek volna el akkor, ha a támadást tovább folytatják és a támadásban az orosz csapatok tovább is részt vesznek és ha végül a Soveja körüli harcokat beillesztjük a keleti arcvonal hagy helyzetébe, egészen tárgyila-

* Az eseményeknek ilyen a beállítása különösen Gavaneecu tábornoknak „Rasboiul nostru” című könyvében (84. és 85. oldal) a legkirívóbb.

gosan ítélve meg az eseményeket és kombinálva a lehetőségeket, teljesen más eredményre jutunk. (Lásd a 2. vázlatot.)

©UM

Az egymással szemben álló és a támadásban részt vett erők nagyságát egymással összehasonlítva azt látjuk, hogy a 2. román

hadsereg 4 gyaloghadosztályával és 1 lovasdandárával szemben a Gerok-csoport 3 és fél gyalog és 1 lovashadosztálya, a 4 orosz hadsereg és az 1. román hadsereg 13 gyalog és 2 és fél lovashadosztályával szemben a 9. német hadsereg 13 gyaloghadosztálya, a 6. orosz hadseregnek Szeret-menti hadosztályaival szemben pedig az LH. hadtest 3 és fél hadosztálya állott. Ebből azt láthatjuk, hogy a hadosztályok számát tekintve az egész arcvonalon tulajdonképpen a román-orosz haderő csak a Gerok-csoporttal szemben volt erősebb, Ha azonban még azt is figyelembe vesszük, hogy az orosz és a román hadosztályok legalább is 16 zászlóaljjal rendelkeztek, míg a német hadosztályoknak csak 9, az osztrák-magyaroknak, illetőleg a magyar honvédhadosztályoknak csak 12 zászlóaljuk volt, megállapíthatjuk, hogy a román-orosz haderő fegyveres állomány tekintetében körülbelül egyharmadrésszel erősebb volt a szövetséges haderőnél.

Erkölcsei érték tekintetében azonban a helyzet ránk nézve volt előnyösebb. Az orosz hadsereg katonáit a forradalmi eszmék már nagyon megmértelyezték. A békeagitáció és a bolsevista eszmék hatása alatt harci kedvük teljesen eltűnt. Az oroszok már nem támadtak a náluk eddig megszokott eréllyel. Ha egyes hadosztályok végre is hajtották a támadási parancsokat, mások azonban állandóan érintkeztek az ellenséggel és egész magatartásukon a fegyelem meglazulása volt észlelhető. Így az oroszok számbeli fölényük dacára sem képviseltek már félelmetes erőt.

A románok szelleme jó volt. Ott a francia befolyás alatt álló tisztikar és a francia oktatók utasításai szerint kiképzett legénység tudta azt, hogy most Románia felszabadításáért folyik a küzdelem és épen azért az 1. és 2. román hadsereg 11 hadosztálya már számottevő ellenség volt.

A *támadás irányát* tekintve a 2. román hadseregnek Soveja felé megindított támadása csak akkor járhatott volna komoly következményekkel, ha a főtámadásra ez a hadsereg lett volna kiszemelve és a harcba vetett 4 hadosztály mögött még legalább is 3—4 hadosztály állott volna a román hadvezetőség rendelkezésére, melyet a sovejai medence elfoglalása után a 2. hadsereg mögött a Gerok-csoport visszaszorított hadosztályaival szembeni biztosítás mellett déli irányban, Naruján át Râmnicul Sarat felé együtt támadtak volna a 4. orosz hadsereg jobb szárnyán levő VIII. orosz hadtesttel. Ha az erők csoportosítása más és a román hadvezetőség az 1. román hadsereggel nem Namoloasa felől, hanem Odo-

bestin és Naruján át törekszik a 9. hadsereg és a Gerok-csoport belső szárnyát áttörve a 9. hadsereg bal szárnyának átkarolására, az események talán másképen, a 9. német hadsereg nézve kedvezőtlenebbül alakulhattak volna.

Így azonban a 2. román hadsereg némi helyi eredményt ugyan elért, sikerült a 218. gyalog és az 1. lovashadosztályt visszaszorítania, továbbnyomulásának azonban részben már az is gátat vetett, hogy a támadó hadosztályok a nehéz hegyi terepen kifuladtak és a 20—30 kilométeres előnyomulás után még akkor is kénytelenek lettek volna megállni, ha az oroszok teljes erővel szintén folytatták volna a támadást. Másrészt azonban a Gerok-csoport és a 217. német hadosztály időközben annyi erősítést kapott, hogy a románok támadása már akkor megakadt, amidőn a galíciai események következtében az oroszok a megállási parancsot kiadták. A 2. román hadseregnek azok a hadosztályai, melyek Avarescu parancsára a Magura Casinului hegyet mindenáron el akarták foglalni, véres fejjel voltak kénytelenek belátni, hogy tovább haladniuk már nem lehetséges. Itt a 82. székely gyalogezred verte vissza rohamaikat, az arcvonal többi részén pedig a 37. honvéd és a 117. német hadosztály csapatai állottak őrt Erdély határán és akadályozták meg a románokat abban, hogy a lábukat Erdély földjére ismét betegyék.

A 2. román hadsereg előretörése „Meglépően történt, Mackensen a támadást Namoloasa felől várta, mert az 1. román hadsereget ott tolták volt be a 4. és a 6. orosz hadsereg közé. Erre való tekintettel a 9. hadsereg tartalékai Focsani környékén voltak összevonva. A sovejai betörés kellemetlen volt, de miután hadműveletileg ez az áttörés nem volt kellően megalapozva és mert különben is csak tüntetésnek volt szánva, nem is járhatott volna messzebbmenő következményekkel. A támadás a járhatatlan, erdős Bereczki-havasok felé volt irányítva és az a körülmény, hogy megszakította a közvetlen érintkezést a Gerok-csoport és a 9. német hadsereg arcvonala között, még nem jelentette azt, hogy az arcvonalat át is törte.

A félsikert tehát nemcsak az okozta, hogy az oroszok nem folytatták a támadást, hanem leginkább az, hogy a román-orosz hadvezetőség is abba a hibába esett, mint az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság 1918. júniusában a piavei nagy támadásnál: ahelyett, hogy egy helyen, szorosán együttartott, nagy helyi túlerővel, erős mélységi tagozásban indult volna a 9. német had-

sereg áttörésére, az Iresti és Galac közötti egész arcvonalon támadt. De ott sem állott elég erő rendelkezésre, ahol az 1. román hadseregnek kellett volna áttörnie. A 9. német hadseregnek olyan erős tartalékok állottak Focsani környékén rendelkezésére, hogy ezekkel ki tudta volna védeni az 1. román és a 4. orosz hadsereg támadását még abban az esetben is, ha a 4. és a 6. orosz hadsereg az eredeti terv szerint a támadásban részt vészen.

Nem szabad azonban megfeledkezni a keleti arcvonal általános helyzetéről sem. 1917. július elején megindult keletgalíciai ellentámadásunk az egész orosz arcvonalat megingatta és az 1., 7. és a 8. orosz hadsereg kénytelen volt eddig elért sikereiről lemondva meghátrálni. A visszavonuló orosz hadseregek nyomában előretörő osztrák-magyar és német hadseregek Moldvát már észak felől fenyegették. Július 25-én Tarnopol elveszett és 26-án a 7. osztrák-magyar hadsereg déli szárnyán előretörő 11. honvéd lovas 6. közös és az 5. honvédlovashadosztály indult támadásra a 9. orosz hadsereg jobb oldala ellen, hogy azt is visszavonulásra kényszerítse. Bukovina teljes felszabadítása már csak napok kérdése volt és közel állott már az a pillanat, hogy a központi hatalmak hadseregei északon betörnek Moldvába.

A nagy veszély észak felől is fenyegetett, semmi értelme sem lett volna tehát annak, hogy az oroszok akkor a déli határ mentén álló ellenségre, Focsani felé támadjanak. E támadás nem könnyítette volna meg a Galáciából visszavonuló orosz hadseregeknek helyzetét, hanem az erőknek olyan irányban való lekötését jelentette volna, hogy onnan Moldva északi részébe már semmit sem lehetett volna küldeni. Azt előre látni nem lehetett, hogy a 3. és 7. osztrák-magyar hadsereg Bukovina határán meg fog állani. Érthető tehát, hogy Soserbacev tábornok, az orosz főparancsnok, július 25-én elrendelte az ideiglenes orosz kormány parancsára, hogy ott, ahol a támadás még nem indult meg, a tüzérségi előkészítést be kell szüntetni, ahol pedig a támadás már megkezdődött, meg kell állani és a csapatok az elért vonalakban ássák be magukat.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az orosz-román moldvai haderők átcsoportosítása.

Scserbacsev tábornok intézkedése a támadás beszüntetésére.

Az orosz főparancsnok a támadás beszüntetésére az alábbi parancsot adta ki.*

„A4. 6. és 9. hadsereg parancsnokságnak.

Az ideiglenes kormány és az orosz főparancsnokság azon parancsa alapján, hogy minden arcvonalon induljon meg a támadás, elrendeltem, hogy július 22-én meg kell kezdeni a tüzérségi előkészítést és azután úgy kellett volna támadni, hogy a lehető legkisebb veszteséggel biztosítsuk az eredményt. A 4. hadseregnek támadásra rendelt egységei — a VIII. hadtest, mely a 14. 15. és a 33. turkesztáni lövész hadosztályból állott — július 24-én reggelig befejezték a tüzérségi előkészítést és erélyes támadással áttörték az ellenség arcvonalát, több mint 1000 foglyot ejtettek, 18 ágyút, 9 géppuskát és 10 aknavetőt zsákmányoltak. Ugyanekkor a 2. román hadsereg is támadt és ez 24 ágyút és körülbelül 1000 foglyot zsákmányolt.

A 6. hadsereg részeinek, melyek az 1. román hadsereggel együtt voltak támadásra rendelve, meg kellett szakítaniok az ellenséges állások elleni tüzérségi előkészítést és a támadás megindítását 26-án reggelig kellett elhalasztaniok. A 9. hadsereg egységei pedig már teljesítették feladatukat, mellyel megbízták őket. Teljesen meg vagyok győződve arról, hogy a 6. és 9. orosz hadsereg forradalmi csapatai és az 1. román hadsereg is, az eddigi tapasztalatok után szintén hősiesen oldotta volna meg azt a feladatot, amely reája háramlott, úgy mint azt a VIII. hadtest megtette.

Azt hiszem azonban, hogy hazámmal és az arcvonalon levő csapatokkal szemben kötelességet teljesítek, amidőn nyíltan kijelentem, hogy az általános helyzet az utóbbi napokban nagyon megváltozott az áruló módon végrehajtott visszavonulás következtében, miután az ellenség nyomása nélkül bizonyos egységek a

* Monkiewitz Miklós tábornok La décomposition de l'armée russe. 87. oldal

délnyugati arcvonalon (t. i. Galíciában) visszavonultak, mert a tartalékok megtagadták az előttük levő egységek támogatását, vagy a hadműveleti parancsok végrehajtását. Ezért a délnyugati arcvonalon levő csapatok nem tudtak velünk együtt támadni, hanem most széles arcvonalon, minden ellenállás nélkül visszavonulnak, így állván a helyzet, Kerenszkij miniszter az ideiglenes kormány nevében elrendelte, hogy azért, hogy a hadsereg harcképességét megóvjuk s a közel jövőre a hadsereg ütőképességét biztosítsuk — ideiglenesen fel kell függeszteni az egész arcvonalon a hadműveleteket, hogy minden eszközt fel lehessen használni a vas fegyelem helyreállítására. Sajnálom, hogy a 4. orosz és a 2. román hadsereg nem tudta kihasználni a már elért sikereket és hogy a 6. orosz és 1. román hadsereg kénytelen volt megelégedni azzal a tudattal, hogy az előkészületeket megtette és ezzel is kimutatták a haza iránti hűségüket. De felismerve azt, hogy az általános helyzettel számolni kell, nehogy hiábavaló áldozatokat kelljen hozni, elrendeltem a támadás beszüntetését, az elfoglalt állások megerősítését és tartását. Az új csoportosításra vonatkozó parancs következik.”

A román főparancsnokság intézkedései.

Scserbacev tábornok intézkedésének következtében július 26-án a román főparancsnokság is kiadta a parancsot, hogy az 1. román hadsereg a tüzérségi előkészítést szüntesse be és állásait tartsa. A 2. román hadsereg is parancsot kapott, hogy támadását ne folytassa, hanem a 25-én este elért vonalban rendezkedjék be a védelemre. Mindkét hadseregnek úgy kellett csoportosulnia, hogy szükség esetén képes legyen az ellenség támadását kivédeni.

A bukovinai események hatása a moldovai orosz-román arcvonalra.

Intézkedések az átcsoportosításra.

A 7. és a 3. osztrák-magyar hadseregnek Moldva északi határához való közeledésének hatása alatt a román-orosz főparancsnokság már azzal a gondolattal is foglalkozott, hogy egész Moldvát kiüríti és a Prut mögé vonul vissza. Julius 27-én adták ki a hadsereg átcsoportosítására és a moldvai északi határ védelmére az intézkedéseket. (1., 2. és 3. vázlat.)

A 9. orosz hadseregnek szoros összekötetésben kellett maradnia a tőle jobbra levő 1. orosz hadsereggel és tartania kellett állásait. Abban az esetben, ha ez utóbbi szintén kénytelen volna visszavonni, a 9. orosz hadseregnek kell fedeznie a Balti—jassy-i vonalat Bukovina felől várható támadással szemben. Hogy e célra a 9. orosz hadseregnek elég erő álljon rendelkezésére, a 2. román hadseregnek át kellett vennie a XL. orosz hadtest állásait, melyek a Doftana-völgyéig terjedtek (kiz.). A felváltásnak legkésőbb augusztus 5-ig meg kellett történnie, azonban már 3-án be volt fejezve.

Hogy a 2. román hadsereg ezt a felváltást végre tudja hajtani, megkapja még a 7. és a 12. román hadosztályt (az 1. román hadseregtől]. E hadsereg bal szárnya Topesti—Paraul Varnifa vonaláig terjedt.

A 2. román hadsereg jobb és a 9. orosz hadsereg bal szárnyának feltétlenül biztosítania kellett az Ocna—Comanesti vidékén levő petroleum forrásokat és általában a Tatros völgyében futó közlekedési vonalakat.

Miután azonban a bukovinai helyzet miatt Moldva északi részét is biztosítani kellett, elrendelték, hogy a 6. orosz hadsereg vegye át az 1. román hadseregnek Liesti-ig (bezárólag terjedő szakaszát és az e községtől délre levő román csapatokat augusztus 6-ig váltsa fel.

Az 1. román hadsereg viszont terjeszkedjék ki nyugat felé és az 5. 13. és 9. román hadosztállyal váltsa fel a 4. orosz hadsereg azon részeit, melyek a Clipicestiig terjedő szakaszban állanak. A 4. orosz hadseregnek Clipicesti (bezárólag) Varnifa (Valea Sáréi) vonala közötti szakaszában a VIII. orosz hadtest három hadosztálya és a transmur lovashadosztály visszamarad és az 1. román hadseregparancsnokság vezetése alá kerül. A 4. orosz hadseregnek így felszabaduló VII. és XXX. hadtestét pedig a felváltás után Moldva északi részébe fogják elszállítani. A felváltást augusztus 10-ig kellett volna befejezni. A Szeret bal partjáról a román hadosztályoknak a Movileni d. s.—Ciuslea—Baliaretul és Cosmesti din deal-nál levő hidakon kellett átkelniök.

A granicsari dandár és a 10. és a 15. román hadosztály egyelőre tartalékban maradt a hadseregfőparancsnokság rendelkezésére.

A Moldva északi részében a 9. orosz hadseregtől a XI., a 4. orosz hadseregtől pedig a VII. és XXX. hadtestből és ezen

kívül két lovashadosztályból álló erős seregcsoportnak az lett volna a feladata, hogy a Bukovina felől támadó erőket ellentámadással visszavesse.

Ezen intézkedéseknek megfelelően augusztus 4. és 5. éjjel a 6. orosz hadsereg 30. és 40. hadosztálya felváltotta a 9., 13. és 14. román hadosztályt, augusztus 5-én

a 9. hadosztály Iresti—Butestinél,

az 5. hadosztály (9. gyalogezred nélkül) Barcea Nuo—Barcea Veche—Padurea Doreascanál. (Az 5. román hadosztály védőszakaszát az abban visszamaradt 9. román gyalogezred és a 2. román lovashadosztály szállotta meg.),

a 13. hadosztály egy dandárral Costachi Negri-nél (Manjina) a másik dandárral Blechaninál,

a 14. hadosztály egy dandárral Grivita-nál és egy dandárral Namoloasa—Cruceul-nál gyülekezett.

Az I. lovashadosztály a Doreasca erdőben állott. E hadosztályt szakaszában az 8. hadosztály 9. gyalogezredének kellett felváltania 5/6-án éjjel, hogy azután Moldova északi részébe az ellentámadó csoporthoz elinduljon. (4. melléklet.)

A támadási beszüntető parancs hatása a románokra.

A románokat a támadás beszüntetése váratlanul érte és leűjtötte. Ők az oroszok magatartását a közös ügy elárulásának minősítették. Hat hónap alatt átszervezték hadseregüket és csak erre a támadásra vártak, amelyre, mint nagy ünnepre készülődtek. Az első eredmények után a lelkesedés nem ismert határt és nagyon vérmes reményekkel tekintettek a jövőbe. A valóság azonban hamarosan nagy csalódást hozott az álmadozókra. Az oroszok galíciai veresége a román csapatokat is lekötötte, megakadályozta, hogy már biztosra vett győzelmük gyümölcsét élvezhessék és végleg leszámoljanak az ellenséggel.

A románok az oroszokat vádolták és vádolják még ma is azzal, hogy megfosztották őket a biztos sikerektől és elfelejtik, hogy tulajdonképpen hálásak lehetnek nekik óvatos előrelátásukért. Mi viszont csak sajnálhatjuk, hogy Scserbacsew nem hagyta az eseményeket mentükre és hogy a román-orosz támadás -a moldvai arcvonalon nem indult meg, mert a galíciai események már előre jelezték a harcok várható lefolyását. Az orosz csapatokat a forradalmi eszmék annyira megmegtelyezték, hogy egészen

biztosra vehető, hogy ha a támadás a 4. orosz hadsereg egész vonalán és az 1. román és a 6. orosz hadseregnél meg is indult volna és ha talán Focsanit is sikerült volna visszafoglalni, a 9. német hadsereg rendelkezésére álló tartalékaival egy, a zborowihoz hasonló ellentámadást lehetett volna intézni a meggyengült, megfogyatkozott és kimerült orosz és román hadosztályok ellen. Valószínű, hogy az orosz csapatoknál könnyen bekövetkezhető visszacsapás és azoknak visszavonulása magával rántotta volna a románokat is és akkor kérdéses, hogy Moldvát egyáltalában megmenthették volna és nem érte volna-e a román hadsereget is az a sors, ami a szerbet érte 1915. őszén, amikor az kénytelen volt kivándorolni.

A 82. székely gyalogezred harcai a Magura Casinului.

A 2. román hadsereg parancsnoka, Avarescu tábornok, nem nyugodott bele a megállási parancsba és a román hadsereg főparancsnokság beleegyezésével elrendelte, hogy a támadást a jobb szárnyon a Magura Casinului Δ 1167 hegytömb elfoglalására folytatni kell, hogy a 2. román hadsereg egy magasságra kerüljön a 9. orosz hadsereg bal szárnyával. A hadsereg többi részének pedig úgy kellett megválasztania a védelmi vonalat, hogy a & ellenségnek a Putna és a Valea Sarei között várható ellentámadását meg lehessen akadályozni és megfelelő erejű tartalékok álljanak rendelkezésre Sovejánál.

Ezen intézkedésnek megfelelően a 2. román hadsereg hadosztályai az \odot 1125 (A Mgr. Casinului egyik csúcsa)— a Coarnele 1151 — Sboina Neagra Δ 1374 \odot 1165 Tina Neagra— Δ 1116 — \odot 598 és a Negrilestől délre levő magaslatok vonalát szállották meg, melyek a Putna bal partján V. Sarei-ig Alizodnak, itt csatlakozott hozzájuk a VIII. orosz hadtest.

A 2. román hadsereg jobb szárnyán támadó 8. és fél 6. román hadosztály minden áron el akarta foglalni a Mgr. Casinului Δ 1167 hegyen levő állásainkat, melyeket akkor a 8. hegyidandár kötelékében levő 82. székely gyalogezred, Pappházy ezredes vezetése alatt védelmezett. A hős 82. székely gyalogezred állott őrt az erdélyi határnak e bástyáján. Az arcvonalból előreugró állásokat a románok július 26. és 31. között mintegy 40-szer támadták meg, de minden rohamuk megtörött a vitéz székelyek ellenállásán. Hiábavaló volt minden áldozat, hiába rohantak a románok úgyszólván szünet nélkül a székelyek állásainak. Ezek

esőben, térdig vízzel telt árkokban szilárdan állották a gyilkos tüzet és a halálthozó támadásokat, állották rendületlenül. Végre a románok belefáradva a véres és hiábavaló harcba, kénytelenek voltak a támadásokat abbahagyni. A románok a Vrf. Razboiului területén is támadtak, a 8. hegyidandár csapatai azonban itt is visszavertek minden előretörést.

Az I. román hadsereg intézkedése augusztus 8-án.

Az 1. román hadsereg parancsnoksága a román-orosz hadvezetőségnek július 27-én kiadott intézkedései alapján a következő parancsot adta ki. (4. és 5. melléklet.)

Az 1. hadseregnek a neki kiutalt szakaszt (Liesti—Valea Sarei) a következőképen kell megszállania:

a) A 2. *lovashadosztály* az 1. calarasi dandár és egy gyalogdandár a 14. román gyaloghadosztálytól elvett tüzérséggel megszállja és tartja a Liesti (kizárólag) -tól a 48-as pontig (Movileni de sustól északnyugatra) terjedő szakaszt a III. hadtestparancsokság vezetése alatt.

b) A 9. *hadosztály* a 48-tól (Movileni de sustól északnyugatra) a Patrascaniból M-rea Spatarestire vezető út között (bezárólag) helyezkedik el;

c) Az 5. *hadosztály* az ezen út és a Clipicesti közötti szakaszt szállja meg.

E két hadosztály az V. *hadtestparancsnokság* vezetése alá kerül.

d) A VIII. *orosz hadtest* azon szakaszt tartja, melyben most Clipicesti (bezárólag) és Valea Sarei (kizárólag) között áll.

E hadtest egy hadosztályt a hadseregartalékhoz ad le.

Hadseregtartalék: a 14. román hadosztály egy dandára és egy tüzér osztály Barcea úrganestinel, a 13. hadosztály Jona-sesti—Modruzeni—Padareniben és e mögött a trasamur orosz lovashadosztály Buciumeni—Fântânele—Vizuresti—Hulestii területén, a VIII. orosz hadtest egy hadosztálya Movilita—Fitionestinel.

Az eltolásokat éjjel kell végrehajtani, hogy az ellenség észre ne vegye.

Az 1. román hadsereg már nem tudta ezen intézkedést zavartalanul végrehajtani, mert közben augusztus 6-án megindult a 9. német hadsereg támadása.

HATODIK FEJEZET.

A Putna menti (focsanii) csata.

(4., 5., 6. melléklet)

A 9. német hadseregparancsnokság támadási intézkedése augusztus 5-án.

Augusztus 3-án adta ki Eben gyalogsági tábornok a 9. német hadsereg parancsnoka a támadásra az alábbi intézkedést:

1. Az újabban megérkezett utasításoknak megfelelően az *1. tartalékhadtestnek és a 217. hadosztálynak* azon ellenséget kell visszavetnie, mely a Szeret és a hegység között van és hídfőállást kell elfoglalnia Tecuciunál.

Ugyanekkor meg kell támadni az ellenség arcvonalanak a Oerok csoporttal szemben levő részét is.

2. A *hadművelet első célja 2JL* ellenség arcvonalanak Ciuslea és Serbesti közötti áttörése és Baltaretul-a Panciutól északra levő magaslatok—Muncelul—Serbesti vonalanak elérése, mialatt a Szeret bal partján Tecuciu irányában hídfőt foglalunk el.

3. A támadás mindenekelőtt az *I. tartalékhadtestnek Ciuslea és Fáurei közötti áttörésével indul meg.* Ha lehetséges egyhuzamban a Susitáig kell előretörni.

4. A *217. hadosztály* csatlakozik a 63. hadosztály támadásához és balra kanyarodva jobb szárnyával lezárja a Putna völgyét.

5. Mint *hadseregparancsnok* október 1. készenlétben áll: a 212. hadosztály Focsani környékén,

a 13. lövészhadosztály Carligele—Budesti területén. Ezeknek mozdulatait részletesen a hadseregparancsnokság szabályozza.

Szállítás alatt van az alpesi hadosztály, mely egyelőre Plaginesti területén nyer elhelyezést, továbbá a XVIII. hadtest parancsnokság, mely Odobestibe kerül. Az ennek alárendelendő hadosztályokat külön parancs fogja megjelölni.

6. Az *I. tartalékhadtest* az áttörés végrehajtása után a 13. hadosztálynak visszaadja tüzésességét. Különös figyelmet kell fordítani az *I. tartalékhadtest* támadó csoportjain belül a tüzésesség átcsoportosítására.

A hadseregparancsnokság még fenntartja magának, hogy an I. tartalékhadtest tüzérségéből a hadseregtartalékhoz nehéz tüzérséget elvonjon.

7. A hadműveletek *továbbfolytatását* úgy tervezem, hogy az L tartalékhadtest az egységes átcsoportosítása után több hadosztályaival, egyidejűleg Tecuciu irányában támadjon, hogy elfoglalja Movi-leai—Draganesti (északi)—Matca—Negrilesti—Poiana vonalát, mi-alatt a hadsereg másik része északi irányban támad, hogy az I. hadtest mozdulatait biztosítsa és elzárja a hegyek kijáratait.

8. Az *LII. hadtest* és a *rinnici csoport* tegyen meg minden előkészületet, hogy az ellenség visszavonulása esetén átkelhesse» a Szeréten és azt üldözhesse. A jobb szárnya a Prut mentén haladjon felfelé és Galacot fedezze kelet felé.

v. Eben gyalogsági tábornok.*

A 9. német hadsereg helyzete 1917- augusztus 4-én.

A 9. német hadsereg hadosztályai a támadáshoz a következőképpen voltak csoportosítva: (2. vázlat 4. és 5. melléklet.)

Az *LII. hadtest* Kosch gyalogsági tábornok vezetése alatt a Dunától Voinestiig (Buzau folyó torkolatánál) terjedő arcvonalszakaszt tartotta a brailai különítménnyel (9 század) a VI. török hadtesthez tartozó 25. (9 zászlóalj) és a 15. török hadosztályaival (6 zászlóalj), a 145. osztrák-magyar népfelkelő dandárral (4 és fél zászlóalj) és az 5. bulgár vegyeshadosztályaival (3 és fél zászlóalj). Ehhez csatlakozott a Bahr tábornok parancsnoksága alatt álló *ramnici csoport* a Voinesti (kizárólag) és Suraia (kizárólag) közötti arcvonalon a 109. német és 92. osztrák-magyar hadosztályaival. Ettől balra állott az *I. tartalékhadtest* a 12. bajor hadosztályaival Suraia és Biliesti között a Szeret mentén és onnan Parai-pani-ig a Susita és a Szeret között. Az innen Ivanesti-ig terjedő arcvonalon a Putna mentén első vonalban a 76. tartalék és a 89. német hadosztály volt bevetve. Ehhez csatlakozott Bolotesti-ig a 62. osztrák-magyar hadosztály, a Par. Zabala és a Putna egyesüléséig a 29., 59. gyalog-, a 3. gránátos ezreddel és még 3 más zászlóaljjal megerősített *217. hadosztály* Galwitz tábornok parancsnoksága alatt.

A támadás megindulása előtt a 12. bajor hadosztálynak a Szeret mentén álló részeit Biliesti és Çuraia között Wehner ezredes parancsnoksága alatt 6 német népfelkelő zászlóalj váltotta fel.

Mint tartalék a 216. hadosztály a 12. bajor hadosztály mögött a 212. hadosztály Jorastii—Mandrestinél, a 13. lövész hadosztály Carligele—Budesti-nél volt gyülekezőben, az alpesi hadosztály Focsanitól délre vonult fel, a 115. hadosztály pedig a támadásra szánt hadosztályok bal szárnya mögött Campineanca—Pates-tinél (Focsanitól északnyugatra) állott készenlétben.

A támadó hadosztályok feladatai.

A hadosztályok feladata az I. tartalékhadtestparancsnokság intézkedései szerint a következő volt:

A 12. bajor és a 76. tartalék hadosztálynak át kellett törnie a szemben levő 34. orosz hadosztály állásait Rádulesti és Faurei között, el kellett foglalnia Ciuslea—Rachitasul vonalát. (Utóbbi község Faureitől 3 kilométerre keletre fekszik.) Ezután a 12. bajor hadosztály jobbra kanyarodva támadását a Ciusleánál levő híd felé folytatja és azt kézrekeríti, hogy a Szeret bal partján hidfő állást szálljon meg. A *76. tartalék hadosztály* ezalatt balra bekarodva támogatja a *89. hadosztályt*, melynek jobb szárnya a támadást a 76. tartalék hadosztállyal egyidejűleg kezdi meg, mialatt bal szárnya leköti a vele szemben álló ellenséget.

A 216. hadosztály egyelőre követi a 12. bajor hadosztályt és akkor, amikor a 12. bajor hadosztály Ciusleán át északkelet felé a 76. tartalék hadosztály pedig északnyugat felé kanyarodik, az így keletkező térközben folytatja a támadást a Szeret folyó jobb partja mentén észak felé és kitölti az említett hadosztályok között keletkező térközt.

A 89., 76. és a 12. bajor hadosztály jobb oldalát a Szeret mentén Wehner ezredes különítménye biztosítja Biliesti és Suraia között.

A ramnici csoport (Bahr tábornok a 92. osztrák-magyar és 109. német hadosztállyal) és az LII. hadtest készen állanak arra, hogy átkeljenek a Szeréten és nyomon kövessék a visszavonuló ellenséget, mihelyt megkezdí a visszavonulást.

Az 1. tartalék hadtest támadását a 62. osztrák-magyar és a megerősített 217. német hadosztály azzal támogatja, hogy leköti támadásával a szemben álló 13. és 103. orosz hadosztályt.

Megjegyzések a támadási tervhez.

Morgen altábornagy „Meiner Truppen Heldenkämpfe” című emlékiratában (123. oldal) az I. tartalék hadtest által végrehajtandó

hadosztályok jobb szárnya a Szerétre támaszkodott, az tudniillik, hogy az ellenség a magasabb keleti partról akadálytalanul oldalozhatta a jobb szárnyon levő, teljesen nyílt terepen támadó 216. hadosztályt.

Morgen altábornagy az eredetileg a Fundeni—Namoloasca területén át tervezett Szerét-átkelés végrehajtását javasolta. E támadástól a román arcvonalt teljes megrendülését várta, miután ez meghiúsította volna azt is, hogy a Moldva nyugati határán a Kárpátokból esetleg visszavonuló orosz és román erők a Szeret mentén újra állást foglaljanak.

Akkor, amidőn a központi hatalmak a Moldva elfoglalását célzó támadó hadműveleteket elhatározták, a 3. vázlatban feltüntetett helyzet szerint remélni lehetett volna, hogy a Focsani felőli támadással egyidejűleg Bukovina felől is megkezdhető a 7. és 3. osztrák-magyar hadsereg támadása.

Az északi szárnyon a Roman—Ungheni vonala ellen, a Szeréren át pedig Bârlat irányában való kettős átkarolással valószínűleg egész Moldvát el lehetett volna foglalni. Ezért volt a 9. német hadsereg által végrehajtandó előnyomulás eredetileg úgy tervezve, hogy a 109. 115. 216. 76. tartalék és egy bulgár hadosztályból álló csoportnak Fundeninél kellett volna a Szeréren átkelnie.

Amidőn azonban július 24-én a Gerok csoport jobb és a 9. hadsereg bal szárnya ellen megindult a 2. román hadsereg és a 4. orosz hadsereg jobb szárnyának támadása, a fundenii áttörést el kellett ejteni, mert a tartalékokra Focsani környékén volt szükség, hogy azok az ellenség támadásának kivédésére a harcok színhelyéhez közelebb legyenek, mert ugyanekkor Eben tábornok a 9. német hadsereg jobb szárnya ellen várta az ellenség fő-támadását.

Midőn a nagy heveségei megindult román orosz támadás a sovejai medence nyugati szélén és a Mgr. Odobestii északnyugati lábánál, a Putna mentén megállott, Bukovinában pedig az oroszokat üldöző 7. és 3. hadsereg már Czernovitzot is elfoglalta, Mackensen elérkezettnek látta az időt, hogy a már felvetett támadás eszméjét újra felkarolja és megkezdje az előkészületeket a bukovinai támadással egyidejűleg megindítandó hadműveletekre. Miután azonban a támadásra felhasználható hadosztályok most már nagyrészt Focsani környékén voltak Összpontosítva, vagy ide irányítva, tulsok időbe került volna az eredeti fundenii átkeléshez szüksége átcsoportosítás és ezért ezt a tervet elejtve, a hadvezetőség a Focsami

területéről egyenesen északi irányban a Szeret és a Kárpátok lába mentén Adjudul Nou irányábani támadás mellett döntött.

Ha a 9. hadsereg az eredeti terv szerint július végén Fundeninél támadt volna az említett 5 hadosztály támadása épen az ezen arcvonalszemen összevont, támadásra szintén készen álló 1. román hadsereg 7 román és 1 orosz hadosztályát érte volna, valószínű tehát, hogy eredményt ott akkor elérni nem lehetett volna.

Egészen más volt azonban az ellenség helyzete akkor, amikor Morgen altábornagy ismét a Fundeninél való támadás mellett foglalt állást és az Adjudul Nou felé való támadást ellenezte. A román hadsereg épen a július 26-án elrendelt átcsoportosítást végezte. (27. oldal.) Az eddigi főtámadó csoportot képező 1. román hadseregnek zömét a Movileni d. j., Tudor Vladimirescu közötti szakaszból kivonták, az 5. 9. és 13. hadosztályt a Szeréttől nyugatra levő 4. orosz hadsereg VII. és XXX. hadtestének felváltására küldték, míg a 7. és a 12. hadosztályt a 2. román hadsereg megerősítésére használták fel. Így tehát a Movileni d. j. Liesti közötti szakaszban ekkor már csak 2 gyaloghadosztály (10. és 14.) továbbá a 2. lovashadosztály 3 dandára maradt volt egyelőre vissza, Liesti és Tudor Vladimirescu között pedig a 6. orosz hadsereg 2 hadosztálya állott. Ha tehát a 9. hadseregpáncsokosság elfogadja Morgen altábornagy javaslatát és a támadást tényleg Fundeninél hajtja végre, sokkal valószínűbb lett volna a siker itt, mint a síkságon észak felé irányuló előretörésnél.

A Szeret keleti partjáról várható ellenséges tüzérségi tűzhatás ellensúlyozására és a támadó csoport jobb szárnyának biztosítása céljából a 12. bajor hadosztálynak Ciusleánál a Szeréten átkelve hídfőállást kellett elfoglalnia. Ennek következtében egy hadosztály a főtámadásnál máris hiányzott A Szerétre való támaszkodásnak még az a hátránya is megvolt, hogy a támadásnak észak felé való térnyerésével összhangban mind több és több erőt kellett a jobb oldal biztosítására is alkalmazni. A rendelkezésre álló erők nagyságát tekintve (a Putna menti arcvonalon egy vonalban a 12. bajor, 76., 89., 62., 217., tartalékban a 216., 115., 13. lövész- és az alpesi hadosztály, összesen 9 hadosztály) épen a jobb oldal folyton veszélyeztetettebbé váló helyzetére való tekintettel nagy méretű térnyerésre számítani északi irányban nem igen lehetett, hacsak a József főherceg arcvonalaéhoz tartozó és a Kárpátokból előretörő 1. osztrák-magyar hadseregnek nem sikerül a Szeret

felé tért nyernie. Ezért talán célszerűbb lett volna, ha a hadsereg a támadást Fundeninél hajtja végre, vagy ha már ezt a tervet el kellett ejteni, akkor a főcsoporttal a Focsani—marasestii vasuti vonaltól nyugatra kellett volna támadnia, amint az később, midőn a Szeret es a Focsani—marasestii vasút közötti előretörés nem sok eredménnyel járt, tényleg meg is történt (a XVIII. hadtesttel). Ekkor azonban már késő volt. A 9. hadseregparancsnokság úgy látszik, még akkor nem birt tudomással a román felváltásokról, a Szeret menti ellenséges arcvonal nagymérvű meggyöngyüléséről és bekövetkezett az, hogy a 9. hadsereg támadása ismét olyan irányban indult meg, ahol a 5. orosz hadsereg hadosztályain kívül még az 1. román hadsereg 3 hadosztálya is néhány napon belül közbeléphetett és támogathatta azokat az orosz hadosztályokat, melyeket eredetileg fel kellett volna váltania.

Az orosz hadsereg állapota és értéke.

Az 1917. évi márciusi orosz forradalom következtében és Kerenszki által a pétervári munkások és katonák tanácsának nyomása alatt kiadott hadügyminiszteri rendelet következtében a fegyelem az orosz hadseregben teljesen felbomlott, a politikát bevitte a hadseregbe és megadta minden katonának azt a jogot, hogy politikai csoportokba lépjen és gyűléseken részt vehessen. Megszüntette a tiszteletadást feljebbvalókkal szemben, elvette az előjárók fegyelmi fenyítő jogát. Megengedte, hogy a katonák kereskedhetnek és megengedte a katonáknak szolgálaton kívül a polgári ruha viselését. Általában mindenütt a katonáknak csak jogairól beszélt, de arról, hogy ezzel szemben kötelességeik is lennének, szó sem volt. A forradalom kitörése után már egy hónappal előfordult, hogy a csapatok megtagadták a tervbevett támadási előkészületekben való részvételt és felváltásukat kérték. Monkiewitz tábornoknak, a 4. orosz hadsereg volt vezérkari főnökének szavai szerint a Kerenszki által kiadott rendeletek a hadsereget egyszerűen rendetlen csürhévé változtatták át. A katonák idejüket gyűlésekkel töltötték el. Monkiewitz tábornoknak „La décomposition de l'armée russe” című munkája szerint az orosz hadsereg állapota az orosz-román arcvonalon közvetlenül az 1917. tavaszán már tervbevett támadás idejében vigasztalan volt. A szellem annyira megromlott, hogy akik az arcvonalon parancsnokoltak, egyáltalában nem bíztak abban, hogy ez a hadsereg előre fog menni. A katonák csak az állások tartására voltak hajlandók.

A tanácsok szünet nélkül üléseztek, kezdve a század tanácstól a hadtest tanácsig. Csak a 4. orosz hadseregben mintegy 40000 ember vett részt valamiféle bizottságban, vagy tanácsban, 40000 ember, aki semmiféle szolgálatot nem teljesített, csak tanácskozott, így azután a hadsereg demokratizálódásának első következménye az volt, hogy egy teljes hadtest katonailag használhatatlanná vált. Ezeken az összejöveteleken beszéltek Oroszország jövőendő kormányformájáról, a békefeltételekről, a sürgős katonai reformokról, vagy valamely politikai pártról és annak programjáról tárgyaltak. Minden alakulatban a tanácsokon kívül minden nap külön gyűléseket is tartottak a hadügyminister rendelete alapján, hogy megbeszélhessék ezeket a kérdéseket.

E tárgyalások alkalmával azonban a tanácskozások ritkán maradtak a már említett kérdések keretei között. Megállapították a gyakorlatoknak és hadgyakorlatoknak időtartamát, az egységek felváltását az első vonalban és azt, hogy melyik parancsnok alkalmas vezetőül. Egy szóval elfelejtették az ellenséget.

„Ezen időben — mondja Monkiewitz tábornok — a 4. hadsereg vezérkara, melynek kizárólag a támadás előkészítésével kellett volna foglalkoznia, túl volt halmazva munkával, de az a munka politikai jellegű volt. Minden nap küldöttségek jelentek meg a hadosztályparancsnokságoknál, melyeket különböző egyének küldöttek kérelmekkel és panaszokkal. A parancsnokságok kétségbeesett jelentéseket küldöttek azokról a dolgokról, melyek a csapatoknál történtek. A tanácsok a legostobább határozatokat hozták. Ezen kívül a hadseregearcparancsnokhoz fordultak, előterjesztvén azon parancsnokok felváltását, akik a katonáknak nem tetszettek és ennek „szükségességét” azzal indokolták, hogy az illető tiszt a régi rendszer híve. Egyszer pedig éppen a következő indokot hozták fel: „Kerenszki beleegyezésével.” Lehetetlen leírni ezt a zűrzavart.

Ezek a küldöttségek, ezek a határozatok és javaslatok a napnak legnagyobb részét lefoglalták és nem hagytak időt a hasznos munkára.

A gyakorlatokon, az állásjavítási munkálatoknál szinte senkit sem lehetett látni. Egyes ezredeknél az ezredtanácsok a napi foglalkozási időt 6, 5, vagy éppen 4 órában állapították meg. Az árkokban a szolgálatot forradalmi szellemben látták el. Volt arra is eset, hogy egész ezredek megtagadták azt, hogy szállásaikat elhagyják és hogy az első vonalba menjenek, hogy bajtársaikat

felváltsák. A parancsnokságok minden tekintélytől megfosztva nem tudtak szembeszállani a dolgoknak ilyen fejlődésével.

Ez volt a helyzet a támadást megelőző időben. A katonai dolgokban teljesen járatlanoknak is be kellett látniuk, hogy ezzel a hadsereggel győzni lehetetlen volt.

A német propaganda is nagyban hozzájárult az orosz hadsereg felbomlásához. E propaganda következtében a katonák vég nélküli tárgyalásokba bocsátkoztak, hogy ha a foglalás és a kártérítés nélküli békefeltételeket megállapítják, támadni kell-e vagy sem? Voltak alakulatok, melyek kijelentették, hogy készek védekezni, de nem támadnak, mert ez ellenkezik a szocialista programmal. A tarnopoli katasztrófa még betetőzte az orosz hadsereg drámáját. Előfordult, hogy számos esetben a délnyugati arcvonalon csak a tisztek és néhány katona ment előre, hogy a biztos halálba rohanva példát szolgáltatson. Előfordult, hogy midőn a tisztek az ellenséggel küzdöttek, az árokban maradt katonák hátulról lőtték le őket. Szemtanuk erősítették meg ezeket az eseteket, melyeknek híre gyorsan elterjedt az állásokban.

1917. júliusában, amikor a támadásnak meg kellett volna indulnia, az orosz-román arcvonalon az orosz hadsereg megszűnt létezni. Maradványaival egy olyan hajóroncshoz hasonlított, mely alig tud úszni még egy ideig. Az arcvonalon mi teljesen meg voltunk arról győződve és éreztük azt, hogy nem fog jóra vezetni, ha ezzel a rothadt hadsereggel valami nagy hadműveletbe kezdünk. Ebből is látni lehet, hogy a csapatoknak erkölcsi tekintetbeni felkészülése a támadásra semmi esetre sem volt elegendő. „

Morgen altábornagy az I. tartalékhadtest parancsnoka „Meiner Truppen Heldenkämpfe” című művében az orosz hadsereg állapotáról és az akkori viszonyokról a következőképpen nyilatkozik:

„A húsvéti ünnepek idején április közepén az arcvonalon ünnepi nyugalom állott be. Az orosz katonák elhagyták árkaikat és egyesek átjöttek hozzánk a mi katonáinkat meglátogatni. A nagyobb számban való átjövést az orosz tüzérség mepakadályozta. Észre lehetett venni az ellentétet a két fegyvernem között. Gyakran lehetett hallani az ellenséges arcvonal mögött puska és géppuska tüzet. A szökevények a gyalogság és a tüzérség közötti harcokról hoztak híreket, melyet azok a tüzelésben meg akartak akadályozni s így végül is csak a román ütegek tüzeltek.

Az orosz húsvét után a helyzet ismét barátságtalanná vált, az orosz tüzérség még élénkebben lőtt és az ellenséges repülők bombázták Focsani környékét. Úgy látszott, hogy az entente tisztek befolyása következtében az oroszokat ismét rávették a harcra. Dacára az ellenségeskedések újra való felvételének, elrendelték, hogy az oroszok megtámadását kerülni kell. A közeledési kísérleteket mi újból megkezdtük. 1917. június 21-én az oroszoknak rádió útján foglalás és kártérítés nélküli békeajánlatot tettünk és azt nyomtatásban is átküldtük a szembenlevő orosz állásokba. Az oroszok magatartása elutasító volt, sőt még az volt a benyomásunk, hogy Brailánál és Fundeninél támadásra készülnek.”

Események 1917- augusztus 6-án.

A 9. német hadsereg támadása augusztus 6-án reggel kezdődött meg. Az I. tartalékhadtest tüzérsége a támadást gázlövessel kezdte meg. Reggel 4 óra 30 perckor hatalmas tüzzel árasztották el a Radulesti és Faurei közötti ellenséges gyalogsági és tüzérségi állásokat és a Padurea Neagrát (Radulestitől északra). Ezt romboló tűz követte. Három óra hosszat tartott a tüzérségi tüzzel való előkészítés. 7 óra 30. perckor indult rohamra a 12. bajor, a 76. tartalékhadosztály és a 89. hadosztály jobb szárnya. A roham az egész vonalon sikerült, a rohamoszlopok mindenütt benyomultak a 34. orosz hadosztály állásaiba.

A 12. bajor hadosztály jobb szárnya Radulestit foglalja el és ott egy egész orosz zászlóaljat ejt foglyul. A hadosztály közepe és bal szárnya előtt az oroszok nem is várják be a rohamozó bajorokat, hanem a tüzérség üldöző tüzeiben menekülnek a Ciusleától keletre levő Szeret-híd felé. A bajorok csakhamar elérik a Padurea Neagra északi szélét és az előrevont tüzérség hatásos támogatása mellett a 28. és a 26. bajor gyalogezred rohammal foglalja el Ciuslea községet. Ezután a hadosztály a kapott parancsnak megfelelően a Szeret keleti partjának elfoglalására indult. A tüzérség ugyan hatásosan támogatta a gyalogság támadását, azonban a keleti partról megindult heves gyalogsági, tüzérségi és géppuska tűzben, dacára annak, hogy időközben a hadosztály csaknem egész tüzérségét Ciuslea közelébe vonta előre, a hidat kézrekeríteni mégsem sikerült. A 28. bajor gyalogezred ugyan elérte a hidat, az oroszok azonban felgyújtották és az utolsó pillanatban fel is robbantották. Erre a hadosztályparancsnokság elhatározta, hogy az átkelést rendszeres támadással fogja végrehajtani. A had-

seregparancsnokságnak ezzel szemben az volt a véleménye, hogy a 12. bajor hadosztály a támadásra egymagában itt nem elég, ezért lemondott a Szeréten való átkelésről és elrendelte, hogy a hadosztály a Szeret jobb partján északi irányban támadjon tovább.

Ezalatt a 76. tartalékhadosztály is áttört az orosz vonalakon és balra bekanyarodva oldalba fogta a 89. hadosztállyal szemben védekező oroszokat, kik kénytelenek voltak a Balta Ratei és Faurei közötti állásokat feladva megkezdeni a visszavonulást észak felé. Erre megindult az üldözés Bizighesti irányában.

A 76. tartalékhadosztálynak balra, a 12. bajor hadosztálynak jobbra való elhúzódnása következtében a két hadosztály között az érintkezés megszűnt és az így keletkezett űrt ki kellett tölteni. A hadseregparancsnokság erre a 12. bajor hadosztály mögött eddig tartalékban álló 216. hadosztályt használta fel, mely a térközben észak felé előnyomulva Strejescu község ellen indult támadásra, melyet rohammal el is foglalt.

Az 5. román és a 71- orosz hadosztály ellentámadása.

Mialatt az I. tartalékhadtest augusztus 6-án az előbb vázolt támadást végrehajtotta és a 34. orosz hadosztályt visszavetette, a július 26-án kiadott átcsoportosítási intézkedéseknek megfelelően az 1. román hadsereg folytatta menetét a 4. orosz hadsereg felváltása céljából a Szeret mellől kivont hadosztályokkal. (2. és 4. melléklet.)

A 2. román lovashadosztály a 9. gyalogezreddel és tüzérséggel megerősítve a Szeret keleti partján levő állásokat szállotta meg Movileni d. j. és Liesti, a 9. román hadosztály pedig a 18-dandárral Movileni d. j. és Baltaretu község között. A hadosztály jobb szárnya a cosmestii hídig terjedt észak felé. Ez a hadosztály hiúsította meg augusztus 6-án a 12. bajor hadosztálynak rajtaütészerű átkelését Ciusleától keletre levő híd környékén. Az 5. román hadosztály Cosmesti környékét érte el, mialatt a 14. román hadosztály még messze, a Szeret keleti partján. Umbraresti—Tamaseni—Padurea Doreascanál állott, a 13. román hadosztály pedig Matca felé volt útban. Az 1. calarasi dandár lóról szállott részei Torcestinél állottak.

Midőn a 34. orosz hadosztályt a német I. tartalékhadtest támadása elsöpörte, ennek parancsnoksága felszólította az 5. román hadosztályt a támogatásra, melyet a román I. hadseregparancs-

nokság is azonnal elrendelt. Az ellentámadást az 5. román hadosztály déltájban a 8. gyalog és a 3. vadászrezreddel, továbbá a 32. gyalogezred részeivel kezdte meg. Amidőn az ellentámadásra induló román csoport Strejescu község felé közeledett erős gyalogsági és géppuska tűz fogadta, amely a teljesen gondtalanul és felderítés nélkül haladó román csoportot meglepte és annak mintegy 50 százalék veszteséget okozott. A románok többször megkísérelték a község visszafoglalását, a 216. német hadosztály ittlévő csoportja azonban minden támadásukat visszaverte. Erre az 1. román hadseregparancsnokság elrendelte, hogy Doaga községet és a Gârla Morilor patak déli partját kell megszállani.

Ezalatt a Satui Nounál tartalékban álló 71. orosz hadosztályt is előrendelték a 34. orosz hadosztály támogatására. Ez Bizighesti felé előnyomulva akarta megállítani a 76. tartalék és 29. gyaloghadosztályt. Támadása azonban nem sikerült és így a 71. orosz hadosztály a közvetlen kapcsolatot az 5. román hadosztály bal szárnyával 6-án még nem tudta felvenni.

A 9. hadseregparancsnokság és Morgen altábornagy intézkedései augusztus 7-ére.

A 9. hadseregparancsnokság augusztus 6-án elhatározta, hogy a hadsereg tartalékát képező hadosztályokat (212. 115. 13. és az alpesi hadosztály) az első vonalhoz közelebb vonja és úgy csoportosítja, hogy képesek legyenek azonnal közbelépni akár keleti, akár nyugati irányban, akár pedig a közép felé.

A 9. német hadseregparancsnokság ehhez augusztus 6-án az alábbi parancsot adta ki:

„1. Az I. tartalékhadtest hatalmas tűzérési és aknavető tüzérség való előkészítés után a 12. bajor, 76. tartalékadosztállyal és a 89. hadosztály jobb szárnyával három kilométer szélességben rohammal elfoglalta azokat az ellenséges állásokat, melyek több vonalban a Szeret és Faurei között voltak. Több mint 1300 foglyot ejtett, 13 löveget 8 géppuskát és 2 aknavetőt zsákmányolt.

2. A 12. bajor hadosztály Radulesti—Padurea Neagra és Ciuslea elfoglalása után Ciuslea környékét érte el.

A támadást a 216. hadosztály Strejescu község, a 76. tartalékadosztály Bizighesti község felé, a 89. hadosztály a 76. tartalékadosztály meghosszabításában, annak bal szárnyához csatlakozva folytatja.

3. A megállapított terepszakasz teljes elérés céljából a támadást tovább folytatjuk.

4. Augusztus 6-án esti 8 órától kezdve az alábbi csoportosítást kell felvenni:

Az *I. tartalékhadtestnek* marad alárendelve a 12. bajor, 76. tartalék, 89. 115. és a 216. hadosztály.

A *XVIII. tartalékhadtestnek** rendelem alá a 62. és a 217. hadosztályt.

Az *I. tartalékhadtest* felé *a* határt az alábbi vonal képezi: Ivanceți—(közepe)—Satui Nou—(XVIII. hadtesté) Crucea de sus (XVIII. hadtesté).

A 217. és a 62. hadosztály feladata a régi marad.

5. A hadsereg *tartalékát* képező hadosztályok a következőképpen helyezkedjenek el:

A 212. hadosztály Mandresti Noi—Jorastiban, a 13. osztrák-1 magyar lövész hadosztály Golesti környékén, a kiutalt területeket augusztus 7-én délelőtt 4 óráig kell elfoglalni. Az alpesi hadosztály Câmpineanca—Virtiscoiul—Botesti területére fog kerülni.

A szállításra az autókat a 9. hadseregparancsnokságtól kell (ki) kérni.

Az alpesi hadosztály következő vasúti szállítmányai Focsaniig fognak futni

6. A 9. hadsereg parancsnoksága augusztus 4-én délelőtt 7 órától Focsaniban van.”

von Eben gyalogsági tábornok.

Morgen altábornagy e hadseregparancs alapján elrendelte, hogy a 12. bajor hadosztály tartsa a Szeret vonalát Ciuslea és Strejescu között, a 216. hadosztálynak Doagát kellett elfoglalnia, a bal szárnyon levő 76. és 89. hadosztálynak pedig a Susita szakaszt kellett elérnie. A 115. hadosztály a 89. hadosztály bal szárnyán szintén beleavatkozik a harcba.

A románok intézkedései.

A román 1. hadseregparancsnokság a 7-ére virradó éjjel elrendelte, hogy Doaga községet fel kell adni és állást kell foglalni a Prisaca erdő déli és Doaga község északi szegélyének vonalában. Ennek a visszavonulásnak célja állítólag a veszteségek csökkentése és a gázlövési hatás körletből való kivonulás volt. A 9.

* Időközben a nyugati hadszíntérről érkezett meg Wenninger altábornagy vezetése alatt.

Tornán hadosztálynak menetét gyorsítania kellett, egyik dandárának (18.) ugyanis a 7-ére virradó éjjel be kellett tömnie a 71. orosz és az 5. román hadosztály közötti rést. A 14. román hadosztálynak az 5. román hadosztály mögé kellett vonulnia.

Események augusztus 7-én.

Az I. német tartalékhadtest jobb szárnya elérte 7-én a kitűzött célt. A 89. hadosztálynak előbb heves ellentámadásokat kellett visszavernie és ezért csak Bizighestit sikerült elfoglalnia. Augusztus 7-én este a támadó hadosztályok helyzete a következő:

Több ellenséges támadás visszaverése után a 216. hadosztály elérte Doaga község északi szegélyét, a 76. tartalékhadosztály a Susita völgyét, melyet egyes részei a vasúti kanyarulattól délre át is léptek. A 89. hadosztály 77 (Bizighestitől 1 és fél kilométerre északra) Moara din Câmpurile vonaláig tudott előrejutni (Patrascanitól 1 kilométerre délkeletre).

A 115. hadosztályt az I. tartalékhadtest bal szárnyán, a 89. hadosztálytól balra úgy helyezték be az arcvonalba, hogy jobb szárnya Moara din Câmpurilenél állott.

Intézkedések augusztus 8-ára és események augusztus 8-án.

A 9. német hadseregparancsnokság augusztus 7-én délután 5 órakor adta ki a 8-ára szóló intézkedéseket, melyek szerint;

a) a 76., 89. és a 115. hadosztály a északnyugati irányban Clipicesti—Diocheti felé támad, mialatt a 212. és a 216. hadosztály a jobb oldalt biztosítja.

b) A 12. bajor hadosztály a bal szárnyra kerül mihelyt elég tér áll ott rendelkezésére. Ez lehetségessé fogja tenni a 76. tartalékhadosztálynak kivonását, hogy a jobb szárny mögött északi irányból várható ellenséges támadásnál rendelkezésre állhasson.

c) A tüzérséget úgy kell átcsoportosítani, hogy a bal szárnynak határozott túlsúlyt biztosítson. Ennek következtében arra kell törekedni, hogy a támadást erős tüzérség a Putna déli partjáról is támogassa, melyhez szükség esetén az alpesi hadosztály tüzérsége is felhasználható.

d) A támadásnak célja az idevont ellenséges erők megverése, a románoknak a Susita és a Zabrautu völgyből való kivonulása-

nak megakadályozása és az együttműködés a Gerok-csoporttal, mely az ojtózi völgyben 8-án kezdi meg a támadást.

e) A 212. *hadosztály*, mely eddig hadseregtartalék volt, augusztus 8-ára virradó éjjel felváltja a Szeret mentén a 12. bajor hadosztályt, mely mint hadseregtartalék Faurei—Precistanul területén összpontosul.

Miután a tüzérség az átcsoportosítást befejezte, augusztus 8-án a 89. és a 115. hadosztály újra megkezdte a támadást északnyugati irányban és a hadosztályok estig jobb szárnyukkal elérték a Susitát, egyébként pedig a Bizighestitől északkeletre levő 77 és Batinesti északi szegélyének vonaláig jutottak. A 115. hadosztálytól nyugatra álló 62. osztrák-magyar hadosztály is csatlakozott a támadáshoz, elfoglalta a La Zahana és a La Gligoreasca majorokat, melyek Olesestitől délkeletre fekszenek.

A 9. hadseregparancsnokság intézkedései 1917 augusztus 9-ére.

A 9. hadsereg a támadás folytatására és a Gerok csoport támadásával való együttműködés biztosítására augusztus 8-án a következő parancsot adta ki:

1. Az ellenség az I. tartalékhadtesttel szemben még mindig heves ellenállást fejt ki. Még nagy ellenséges erők állanak vele szemben a Szeret bal partján.

2. A Gerok csoport ma, augusztus 8-án megkezdte támadását az ojtózi völgyből, Grozestitől nyugatra, Ocna felé.

3. A támadás folytatása céljából az I. *tartalékhadtestinél*, mely jobb szárnyát a Szeret mentén a 212. és 216- hadosztállal biztosítsa, a támadó csoport jobb szárnyának (76. hadosztály) iránya a Marasestitől nyugatra levő útkeresztezés. Az I. és a XVIII. tartalékhadtest közötti határvonal Ivancesti közepe—Satui Nou—Crucea d. s. vonala (XVIII. hadtesté), marad.

4. Az arcvonal áttörésének kiszélesítése céljából ajánlatos minél több, főképen nehéz tüzérséget vonni össze a bal szárnyon.

A figyelmet még egyszer felhívom arra, hogy a támadás folytatását a lehető legerősebb tüzérségi előkészítés előzze meg, a 'őszertartalékok felhasználásával.

5. A XVIII. hadtest jobb szárnyával csatlakozni fog a l'i*»-hadosztály előnyomulásához és a Putna bal partjáról erős tüzérségi tüzellel fogja támogatni az I. tartalékhadtest támadó csoportjának bal szárnyát.

6. A hadseregnek a támadásban részt nem vevő részei erős tüzérségi tűzzel és rohamcsapat vállalkozásokkal kössék le a& ellenséget.

v. Eben gyalogsági tábornok.”

Események augusztus 9. és 10-én.

Augusztus 9-én az I. tartalékhadtest támadó csoportjának (76., 89. és 115. hadosztály) közepe ellen, még mielőtt ez az előbbi parancs szerinti támadást megkezdhetette volna, a szemben-álló román és orosz erők ellentámadásba kezdtek.

Amidőn ugyanis a 34. orosz hadosztály arcvonalát az I. tartalékhadtest augusztus 6-iki támadásával áttörte, annak megmaradt részei nagy rendetlenségben vonultak vissza és részben Padureni-nél gyülekeztek, részben pedig Ciusleánál a Szeret keleti partjára vonultak vissza. Mint láttuk 138. oldal) az 5. román és a Panciutól keletre tartalékban levő 71. orosz hadosztály igyekezett ugyan 7. folyamán a 34. orosz hadosztály visszavonulása folytán keletkezett rést betömni, de nem az 5. román hadosztálynak Doaga ellen intézett támadása, sem a 71. orosz hadosztály előretörése nem sikerült, sőt ennek bal szárnyát a 76. és 89. német hadosztály támadása a vasútvonaltól keletre levő területről északnyugat felé visszavetette. Ennek következtében a 71. orosz és az 5. román hadosztály között mintegy 4 kilométer széles rés maradt. Ezért a 9. román hadosztály, melynek 17. dandára augusztus 6 án este az 5. román hadosztály mögött Cosmestitől délnyugatra, a 18. dandára pedig Marasestinél gyülekezett, azt a parancsot kapta, hogy 9-ére virradó éjjel az egyik dandárral töltsse ki a 71. orosz és az 5. román hadosztály között keletkezett térközt. Ezt a 9. román hadosztály az éjj folyamán végre is hajtotta és megszállotta a Ciuslea—marasestii és a Focsani—marasestii utak között levő állásokat.

Augusztus 9-én a 9. román hadosztály több hullámba csoportosítva támadásra indult, de a németek tüzérségi és géppuska tüze visszavonulásra kényszerítette, mire az újra megszállotta a 71. és az 5. hadosztály közötti állásokat.

A 76. és a 89. német hadosztály erre erős tüzérségi előfeszítéssel délután indult támadásra. A 76. tartalékhadosztály átlépte a Baltaretul—satui nou-i (Panciutól délkeletre) műutat a Marasestitől délkeletre levő útkanyarulatnál a 9. román hadosztály állásait elfoglalnia azonban nem sikerült. Ezalatt a 89. had-

osztály a 71. orosz hadosztálynak hídfőszerű állását foglalta el a Susita déli partján és elérte a Susitát Patrascanitól északnyugatra, továbbá a műút és a vasút két oldalán.

A 115. német hadosztály ellen a 71. orosz hadosztály 15 hullámba tagozott tömegtámadást hajtott végre, melyet azonban a németek fényesen visszavertek. Erre a 115 hadosztály széles .arcvonaltól átlépte a Marasesti és Satui Noul közötti műutat és a háromszögű erdőtől délre, (Satui Nou-tól 4 kilométerre keletre). Ezen előnyomulás alatt a 115. hadosztály jobb és a 89. hadosztály bal szárnya között keletkezett, mintegy 3 kilométer széles rés ' mögé a 12. bajor hadosztályt állították.

A 62. osztrák-magyar hadosztály a délelőtt folyamán elfoglalta a 13. orosz hadosztálytól Olesesti és Tifesti községeket. Az oroszok ellentámadása azonban a 62. hadosztályt ismét visszavetette; az ellentámadás legfőképpen azért sikerült, mert a 62. hadosztálynak jobbára ausztriai szlávokból álló legénységéből mintegy 2500 fő megadta magát. Az augusztus 10-én megismételt támadásnál azonban a hadosztály az említett községeit ismét elfoglalta.

A 13. osztrák-magyar lövészhadosztályt a hadseregparancsnokság Focsanitól Faurei—Precistanihoz rendelte előre, a 12. bajor hadosztályt pedig újból alárendelte az I. tartalékhadtestnek, hogy ezzel a nagy veszteségeket szenvedett 89- hadosztályt felválthassa. E hadosztály felváltása után Ivancestinél gyülekezett.

Augusztus 10-én a románok a 9. és az 5. román hadosztálylyal egységes ellentámadást akartak végrehajtani. Az 5. román hadosztálynak Doaga községet a 9.-nek pedig Bizighestit és Moara Alba-t kellett volna elfoglalnia. Ez a támadás egybeesett a 76. és a 89. német hadosztálynak 10-én hajnalban megindított előnyomulásával. E támadások nem sikerültek.

A 76. tartalékhadosztály ugyanis a 9. román hadosztálynak a 9. vadász, a 34. és 36. román gyalogezredekkel végrehajtott támadást véresen visszaverte. A harc itt még javában folyt, amidőn a 89. német hadosztály a 9. román hadosztálytól nyugatra a 71. orosz hadosztály támadásának visszaverése után ezt még tovább is visszavetette és így a 9. román hadosztály jobb oldala fedezetlenül maradt. Hiába támadt az 5. román hadosztály is Doaga felé. A községet ugyan 100—200 méterre megközelítette, a sűrű támadó oszlopokban azonban a 216. német hadosztály géppuskáinak

bő aratásuk volt és a német tüzérség is hatásosan lőtte a támadókat. A 3-as vadászok és a 8. román gyalogezred hiába intézik egyik rohamot a másik után a németek állásai ellen; a győzelmet az orosz mintára végrehajtott tömegtámadásokkal sem tudták kivívni. Be kellett látniok, hogy nem tudják a németeket visszaszorítani.

Az augusztus 6-tól 10-ig tartó harcok folyamán a Radulesti és Purcelesti közötti szakaszban a 9. német hadsereg jobb szárnyán levő I. tartalékhadtest Doagáig nyomult és általában a Baltaretu—Crucea d. j. közötti műutat átlépte. Az ellenséges arcvonálnak áttörése és a felsodritása azonban a történetesen ugyanekkor a támadási területre irányított 5. és 9. román hadosztálynak közbelépése folytán még nem sikerült. A románok helyzete a sikertelen ellentámadások dacára mégis annyiban kedvező volt, hogy amíg a 9. német hadseregpáncsnokság a Szerétre támaszkodva északnyugati irányban akarta felsodritani az orosz vonalakat, addig a Szeret keleti partjáról a 4. orosz hadsereg felváltására elvont 1. román hadseregbeli hadosztályok a Szeret felől minden, Panciu irányábani támadást Cosmesti—Jonasesti felől oldalozhattak.

A harcokban, a 76-, 89. és a 115. hadosztály, melyeken az eddigi támadás egész terhe nyugodott s amelyeknek több, igen heves ellentámadást kellett visszaverniök, sok veszteséget szenvedtek, a harcos állomány mind a három hadosztálynál nagyon megcsappant. Ezzel szemben azonban az ellenség is nagyon sokat veszített. Az eddigi harcok eredménye 2770 fogoly, közötté 133 tiszt, 61 géppuska, 2 golyószóró löveg és 10 aknavető volt

Intézkedések augusztus 11-ére és események augusztus 11-én.

A 9 német hadseregnél az augusztus 11-én támadó csoport jobb szárnyán levő 212. és 216. hadosztálynak továbbra is biztosítania kellett a jobb oldalt a Szeret jobb partján levő állásokban, mialatt a 76. tartalék és a 89. hadosztályt felváltó 12. bajor hadosztály, valamint a XVIII. tartalékhadtest jobb szárnyán bevetett alpesi és a 62. osztrák-magyar hadosztály együttesen tovább folytatják támadásukat.

A románok Doaga—Bizighești elfoglalására irányuló Támadásnak megismétlését rendelték el.

A 76. tartalék és a 12. bajor hadosztály 11-én tehát újra támadásra indult. A 12. bajor hadosztálynak a Tisita gőzfűrésztelepet és az ahhoz csatlakozó orosz állásokat kellett elfoglalnia. A 89. hadosztály kimerült csapatait a 26. bajor gyalogezred váltotta fel a vasút mellett, Patrascanitól északkeletre és Batinestitől északra. A fedezék nélküli, az ellenség tüzésége által teljesen pásztazott síkságon az eltolások és a teljesen összekeveredett csapatok rendezése sok időbe és fáradságba került. A csoportosítás felvétele délután 5 óráig tartott. A támadást a 12. bajor hadosztály két tüzer osztálya és a 89. hadosztály egész tüzésége, továbbá a 76. hadosztály tüzéségének egy része készítette elő. Mindenekelőtt a Susitától délre levő orosz ellenállást törik meg, a 26. bajor gyalogezred feltartóztatlan rohammal elfoglalja a fűrésztelepet és a visszavonuló oroszok (71. hadosztály) és románok (9. hadosztály jobb szárnya) nyomában a műút mentén előre törve mintegy 2 kilométerre közelítette meg Marasesti község déli szegélyét. A román arcvonal teljes áttörésének és a 9. román hadosztály felsodrásának megakadályozására a románok a 40. gyalogezred maradványaival és a 9. vadászrezreddel ellentámadással akarták a bajorokat visszaszorítani, de e kísérletük nem sikerült. Ezalatt a 27. és a 28. bajor gyalogezred a Satui Nou felé vezető út mentén levő orosz állásokat sodrította fel és estig a jobbról támadó 76. tartalék- és a balra levő 115. hadosztállyal összefüggésben a támadó csapatok a Tisitától keletre levő vasúti kanyarulat — Δ 85. (Marasestitől délnyugatra) és a Satui Noutól délkeletre levő 129-es magaslat vonalát érték el, mialatt több mint 1000 foglyot ejtettek.

Az esti órákban az 5. és a 9. román hadosztály által Doaga és Bizighesti irányában megindított ellentámadást a 215. és a 76. tartalékhadosztály véresen visszaverte.

A XVIII. tartalékhadtest jobb szárnya is eredményesen támadt. A 62. osztrák-magyar hadosztály a Tifestinél szenvedett veresége után szükségesneknek látszott az eddig tartalékban levő alpesi hadosztály bevetése. E hadosztály 10-én Purcelesti és Batinestinél, a 115. és a 62. hadosztály között helyezkedett készenlébe és azt a feladatot kapta, hogy Panciu irányában támadjon. A délelőtt 9 órakor megindított támadás során, dacára annak, hogy a jobb szárnyról idevont 15. orosz hadosztály csapatai nagyon hevesen és szívósan védekeztek, előbb Tifestiből, majd Poiana (Tufe) községből is kiverte az oroszokat. Ezek több ellentámadást

intézkettek Poiana (Tufe) visszafoglalására, de végül is kénytelenek voltak a Susita déli partját teljesen feladni. Az alpesi hadosztály Satui Nou községgel átellenben elérte a Susita déli partját, a széles és nedves völgyön azonban egyelőre még nem tudott átjutni. A 62. osztrák-magyar hadosztály ezalatt Serbinél és Clipicestnél fészkelte be magát a Putna északi partján.

Intézkedések augusztus 12-ére.

Események augusztus 12-én.

A 9. német hadsereg eddigi harcaiból és az I. tartalékhadtesttel szemben egyre fokozódó ellenállásból, mely a 9. és az 5. román hadosztály heves ellentámadásaiban nyilvánult meg, hovatovább nyilvánvaló lett, hogy a síkságon való támadás sokkal nehezebben halad előre, mint azt reméltük és hogy több. kilátás van a sikerre a Panciu irányában való támadásnak.

A románok viszont a 71. orosz és a 9. román hadosztályt előző napon ért vereség hatása alatt a Modruzeni környékén álló 13. román hadosztályt és a 34. orosz hadosztály részeit rendelték előre a 71. hadosztály felváltására a vasút mellé és attól nyugatra a 9. román és a 15. orosz hadosztály közé.

Az *alpesi hadosztály* több óráig tartó tüzérségi előkészítés után indult támadásra a Satui Nounál levő, meredek parton épített orosz állások ellen. A támadást a bajor testőr és az 1. bajor gyalogezred hajtotta végre. Délután 1 órakor Satui Nou már a támadók birtokában van, majd nemsokára Crucea d. j. és Dumbrava község is. Panciu, valamint Crucea d. s. is elesik. Az alpesi hadosztály sikeres előretörésének folytatásaképpen a tőle jobbra levő 62. osztrák-magyar hadosztály a 2. és a 29. bajor gyalogezred támogatásával elfoglalta Valenit.

Estig a támadó csapatok a ☉ 129- (a Marasesti—panciui vasútvonal mentén) a ☉ 151 (Satui Noutól 3 kilométerre keletre) Dumbrava a Panciutól északra levő magaslatok — Crucea d. sus—Valeni—Clipicesti vonalába jutnak. A 115. hadosztály bal szárnya a transmur orosz lovashadosztály ellentámadását visszaverte.

Intézkedések 13-ára és események augusztus 13-án.

A XVIII. tartalékhadtest 12-iki sikeres előretörése és az I. tartalékhadtest támadó erejének kimerülése, továbbá a vele szemben egyre nagyobb erővel fellépő román erők ellentámadásai és

ellenállása arra az elhatározásra bírta Eben tábornokot, hogy a támadást csak a XVIII. hadtestnél folytassa. Az I. tartalékhadtestének egyes pontokon megfelelőbb állásba kellett előrevinnie hadosztályait, hogy mindenütt elérje a Marasesti—panciui vasúti vonalat azután itt egyelőre védelmi állást kellett foglalnia és részlet vállalkozásokkal kellett lekötni a vele szemben álló oroszokat és románokat.

A 9. német hadseregparancsnokság erre vonatkozó intézkedése a következő:

1. Az I. *tartalékhadtest*, amennyiben ez még nem történt volna meg, a 76. tartalék, a 12. bajor és a 115. hadosztállyal érje el mint általános vonalat a vasutat, mely a Marasestitől 4 kilométerre délre levő kanyarulattól a marasestii vasúti állomáson át nyugat felé vezet. Csatlakozzék a XVIII. hadtesthez és ássa be magát. Később bal szárnyával csatlakozzék a XVIII. hadtest előnyomulásához.

A 76 *tartalékhadosztályt* fokozatosan ki kell vonni az arcvonalból és mint hadsereg tartalékot Faurei—Precistaninál kell gyülekeztetni.

2. A XVIII. *hadtest* folytassa a támadást. Felhívom a figyelmet minden támadás tervszerű előkészítésére.

Különösen figyelmeztetek a leggondosabb tüzérségi előkészítésre és a lőszernek a tartalékokból való kiegészítésére.”

v. Eben gyalogsági tábornok.

Augusztus 13-án nagyobb harci események nem voltak. A XVIII. hadtest Rapidea—Serbesti—Burca vonalát érte el, míg az; arcvonal többi részén nem volt változás. Az oroszok az alpesi hadosztály, a román 13. hadosztály pedig a 76. tartalékhadosztály ellen intéztek heves ellentámadásokat, melyeket azonban a tüzérség tüze már csirájában elfojtott.

Hadműveletek az 1. tartalékhadtestnél augusztus 14—19 ig.

A baltaretu-i hídfő elfoglalása.

Miután a Gerok-csoport augusztus 8-án megkezdett támadása szép eredményeket ért el és az I. tartalékhadtestnél gyors sikereket elérni már nem lehetett, a Gerok-csoport támadásával való közvetlenebb együttműködés érdekében szükségessé vált, hogy Eben tábornok a *támadások súlypontját véglegesen a bal szárnyra*

helyezze át, hogy így a XVIII. hadtestnek Adjudul Nou felé való előnyomulásával megkönnyítse a Gerok-csoport helyzetét. E hadtest támadása ugyanis a Gerok-csoporttal szemben álló 2. román hadsereg hátát és bal oldalát veszélyeztette. Az augusztus 12-iki sikerekből a 9. német hadseregpáncsnokság azt a reményt mérítette, hogy itt a támadás könnyebben és kevesebb áldozattal hajtható végre, mint a fedezéknélküli síkságon. Másrészről azonban a Baltaretul—Cosmestinel levő ellenséges hídfőállások állandó veszélyt jelentettek az I. tartalékhadtest jobb oldalában, tehát ezt is meg kellett szüntetni, hogy a XVIII. hadtest előnyomulásával összhangban az I. tartalékhadtest is tovább haladhasson a Szeret mentén észak felé. Ennek a támadásnak szükségességét különösen Morgen altábornagy hangoztatta.

E megfontolás alapján a 9. hadseregpáncsnokság augusztus 13-án a következőképen intézkedett:

„1. Az ellenség az elmúlt éjjel az I. tartalékhadtest arcvonalán csak a 76. tartalékhadosztály ellen ismételte meg ellentámadásait. Heves ellentámadások voltak az alpesi hadosztálynál is.

2. A hadsereg a következő vonalat érte el: A Szeret Doagáig — 73 — 85 — 100 — 151 278 — Panciutól északra — Crucea de Sus északi szegélye — a Valenitől északra levő magaslatok — 276 Clipicestitől északra; — 403 (Serebestitől keletre) — Cucuetitől keletre Putna felé lekanyarítva.

3. A hadsereg, súlypontját a bal szárnyra helyezve, folytatni fogja támadását. Az első cél a Zabrautu völgyének elfoglalása Movilita teleti

4. *Határ* az I. és a XVIII. tartalékhadtest között: Dumbrava (XVIII. 1—Movilita (XVIII.)—Trotusanul (XVIII)

5. Az 1. tartalékhadtest fedezi a jobb oldalon a XVIII. hadtest hadműveleteit.

Az I. tartalékhadtest arcvonalán az oldalozó tűz megszüntetése céljából fontos, hogy az I. tartalékhadtest nehéz tüzérsége minél előbb a Panciunál levő magaslatokon menjen állásba

A XVU.I. hadtest feladata hatalmas észak felé való előretérrel behatolni a Subita és a Zabrautul völgyébe, hogy megsemmisítse azt az ellenséget, mely a Gerok csoporttal szemben áll.

A 13. lövészadosztályt a XVIII hadtestnek rendelem alá. Ez egyelőre lépcsőben követi az alpesi hadosztály jobb szárnyát. A Bizign estinél levő ezred 14 én este vonandó onnan el.

7 A hadsereg tartalékában marad, illetve eléri:

a 3. határvédő ezred a parancsnoksággal és 2 zászlóaljjal a Tisita D. S.-t, egy zászlóalj Bizighestit;

az 59. géppuskás különítmény Faureiben, a határvédőezred parancsnoksága alá lép.

A 76. tartalék hadosztály Faurei— Precistanul területén marad

von Eben tábornok.”

A Baltaretunál levő hídfő elleni támadást erős tüzeréségi tűz nyitotta meg. A Szeret keleti partján levő ellenséges ütegeket először gázalárasztották el a német ütegek és azután délről és nyugatról egyidejűleg indult rohamra a gyalogság a hídfőállítás ellen 14-én este 7 órakor. A 216. hadosztály aránylag kevés veszteséggel el is foglalta az 5. román hadosztály által védett hídfőállást. A románok ellentámadását a németek könnyűszerrel utasították vissza; 8500 fogoly, 16 löveg és 40 géppuska esett zsákmányul. Az 5. román hadosztály e harcokban úgyszólván megsemmisült, 18000 emberéből már csak mindössze 5000 maradt. A román hadseregparancsnokság ezért kénytelen volt elrendelni, hogy az 5. hadosztály maradványainak felváltására a 14. román hadosztály vonuljon át a Szeret nyugati partjára. Az 5. hadosztályt a Szeret keleti partjára Tepu d. j. környékére vonták vissza pihenőbe. Gavanescu tábornok „*Rasboiul nostra*” című könyvében azt állítja, hogy a németek 10-szeres túlerőben voltak és ezért kellett az 5. hadosztálynak megsemmisülnie. Ennek ellenkezőjét azonban a legjobb bizonyítja az, hogy ő maga mondja, hogy az 5. román hadosztálynak eredetileg 18000 embere volt. A támadást végrehajtó 216. német hadosztálynak azonban mindössze csak 9 zászlóaljja volt, ami még azon esetben is, ha e hadosztály zászlóaljai teljes hadiállománnyal bírtak volna, sem lett volna több, mint 9000 puska. *Miután* pedig e hadosztály zászlóaljainak állománya hivatalos megállapítás szerint nem volt 550 főnél magasabb, a teljes állomány sem lehetett magasabb 5000 puskánál.

A XVIII. hadtest harcai augusztus 14—19-ig.

Ezalatt az alpesi hadosztály nehéz harcok közepette folytatta a támadást észak felé. Az átszegdelt terep sűrű ültetvényei miatt az áttekintés és a vezetés nagyon nehéz volt. Nagy kiterjedésű szőlők és gyümölcsösök voltak mindenfelé és a terep az ellenségnek a védekezést nagyon megkönnyítette. Ezért az alpesi hadosztály csak lépésről-lépésre fokozatosan tudott előrehaladni. Estig a

XVIII. hadtest a 334 es magaslat. Crucea d. s.-tól északra, a Straojanitól északra és a Munceluitói délnyugatra levő magaslatok vonalát elérte és a 10. román hadosztály ellentámadásaival szemben is megtartotta. Az alpesi hadosztály támadásának hatása alatt a Gerok csoport jobb szárnyával szemben álló ellenség is megkezdte a visszavonulást hátrább fekvő állásokba.

A *Güllwitz csoport* (megerősített 217. hadosztály) ugyanekkor szintén támadásra indult, elfoglalta Serbestit, Voloscanit és a 428-as magaslatot (Vidrától 2 km-re északnyugatra).

A román hadvezetőség minden rendelkezésére álló erőt összehozott, hogy a 9. német hadsereg előnyomulását megakadályozza. Az 1. román hadsereg már kimerült hadosztályainak megerősítése céljából újabb hadosztályokat vetett a veszélyeztetett arcvonalra. Augusztus 12-étől egymásután érkeznek meg a román és orosz hadosztályok. A 10. román hadosztályt 12-én Tecuciuról Nicores-tire és onnan 13-án Padurenire vonják, majd 14-én Diochetire kerül. Ugyancsak 12-én gyülekezik a 14. román hadosztály Ciorani—Pufestinél. Ezt a hadosztályt az alpesi hadosztály 12-iki sikeres előretörése következtében 13-ára virradó éjjel a 15. orosz hadosztály mögé, Movilitára vonják, majd 14-én Crucea d. s.-nál átveszi az arcvonalnak egy részét a 15. orosz hadosztálytól.

Augusztus 12-én vonják át a Szeret keleti partján a tartalékban Fántinelenél álló orosz lovashadosztályt Movilitára; ezt vetik az alpesi hadosztály ellen. A 13-án Negrelestire beérkezett 15. román hadosztályt 14-én Jonasestire, majd 15-én egyik dandárát (30.) az 5. román hadosztály mögé állítják, a másik dandár pedig egyelőre Calimanestinél marad tartalékban.

Az 1. román hadseregparancsnokság az eddigi harcokban nagy veszteségeket szenvedett VII. orosz hadtest hadosztályait az arcvonalból kivonta, helyüket a vasútvonal és Dumbrava község közötti arcvonalon a 13. román hadosztály foglalta el. A VII. orosz hadtest 13., 14. és 71. hadosztályát a Szeret keleti partjára Matca—Corodu területére irányították. A VII. orosz hadtest elvonulása után a román-orosz csapatok helyzete a következő volt: (4. és 8. melléklet.)

A Szeret keleti partján Baltaretutól dél felé Biliestiig állott a 14. román hadosztály, ehhez csatlakozott a 2. román lovashadosztály Liestiig; ettől balra a 6. orosz hadsereg csapatai következtek. A Szeret és a Marasestire vezető vasútvonal között az 5. és a 9. román hadosztály maradványai voltak még állásban. Ez

utóbbi 15-én a 14. román hadosztály váltotta fel Ezek mögött tartalékban Cosmestinel a 15. román hadosztály 30. dandára, Marasestiben a 40. gyalogezred (9. hadosztály) és a községtől északra a 34. gyalogezred ugyanezen hadosztálytól. A marasestii vasúti állomás a Diochetii-től délre levő magaslatok közötti vonalban a* 13. román hadosztály, egy ezredével (48.) tartalékban a műúttól keletre Diochetii magasságában. A 13. román hadosztálytól nyugatra állott a 10. román hadosztály, mely 15-ére virradó éjjel állásaiban felváltotta a transmur orosz lovashadosztályt és a 14.. ©rész gyaloghadosztályt is. A lovashadosztály Movilitánál, a 14. orosz gyaloghadosztály pedig Holbanestinel tartalék. Monastioara* és Muncelul közötti magaslatokon a 15. orosz gyaloghadosztály és odább nyugat felé pedig Irestiig a 103. hadosztály csatlakozott.

A románoknál tehát a VII. orosz hadtest helyét a 13. és a 10. román hadosztály egészen pihent, hadiállományú csapatai foglalták el és épen ott, ahol a XVIII. tartalék hadtestnek támadnia kellett volna, még egy orosz lovas- és egy gyalog hadosztály állott tartalékban. E tartalékokon kívül még ott állott érintetlenül a, 15. román hadosztály is, melyet akár a Szeret mentén, akár pedig a vasútvonaltól nyugatra alkalmazni lehetett.

Augusztus 15-én az alpesi hadosztály a Muncelultól nyugatra levő magaslatokat elfoglalta és a 15. orosz hadosztály ellentámadását visszaverte. Muncelul községben az oroszok még tartották állásaikat, mert tüzérségük nagyon hatásosan támogatta őket.

Augusztus 16-án a 216. hadosztály őrségeit az egyik Szeretágon át egészen Cosmesti din Vale-ig toltá előre.

E napon az ellenség délután 6 óra 40 perckor az egész arcvonalon Marasestitől nyugatra a Muncelulig terjedő szakaszban támadásra indult. A támadást erős tüzérségi tűz vezette be és nemsokára a gyalogság is, megindult, de kénytelen volt ismét visszafordulni, mert az éberen őrködő németek puska, géppuska és ágyútűzében előrejutnia nem lehetett.

A Galwitz-csoport nyomon követte a visszavonuló ellenséget és augusztus 16-án elérte a Voloscanitól és a G-auriétól északnyugatra levő magaslatok — Vizantea—Rezaseasca—Manastireasca vonalát. E napon különben a kötelékeket rendezte.

Augusztus 17-ike is nagyobb harci tevékenység nélkül telt el, csupán Panciu és a Muncelutól nyugatra lévő magaslatok közötti szakaszon kezdett az ellenség este 9 és 10 óra között erős

tüzérségi tüzet, melyet a gyalogság rohama követett. A roham nem sikerült.

A 62. osztrák-magyar hadosztály felváltása után Pucelesti—Tifesti területére került.

A 9. német hadsereg állapota.

A 9. hadsereg hadosztályainak állománya az augusztus 6. óta folyó állandó harcok következtében meglehetősen lepadt, úgy hogy a hadseregpáncsnokság véleménye szerint az állományok kiegészítésére lett volna szükség. Az egyes hadosztályoknál a zászlóaljok állománya a következő volt:

Az I. tartalékkádtestnél:

212.	hadosztálynál	800 fő,
216.	„	543 „
76. tartalék	„	340 „
12.	bajor	600 „
115.	„	462 „

A XVIII. tartalékhadtestnél:

alpesi	hadosztálynál	560 „
217.	„	700 „
13.	lövész	520 „
89.	„	400 „

A 9. hadsereg által ejtett eddigi zsákmány 11142 fogoly, közötté 204 tiszt. 130 géppuska 36 löveg és 10 aknavető számtalan puska és igen sok műszaki anyag volt.

A 9. hadseregpáncsnokság az ellenségről általában elég találóan volt tájékozva, amennyiben helyzetnyilvántartása szerint a vele szemben álló románok és oroszok helyzetét a következőképpen ismerte:

„A Szeret menti arcvonalon a IV. szibériai és a IV. európai hadtest helyzete változatlan. A 8. lovashadosztály menetben van Bolgradról Slobozia—Conachira. A Szeret mentén való alkalmazása valószínű. Az 1. román lovashadosztályt az Iresti területéről Onesti-3iez helyezték át. A VII. orosz hadtestet az arcvonalból kivonták (13., 34. és 71. hadosztály). Biztos hírek szerint meg van állapítva, hogy Tecuciutól délre áll és valószínűleg a Szeret mentéa fog egy szakaszt elfoglalni.

A támadási arcvonalon az említett 3 orosz hadosztálynak visszavonulása után a Szeréttől Straoaniig teljesen román arcvonal alakult ki. Egymás mellett állanak a III. hadtest (5. és 14. had-

osztály) VI. hadtest (9. és 13. hadosztály) és az V. hadtest (a 10. és valószínűleg a 15. hadosztály). E hat hadosztályból kettő, az 5. és a 9. meg van gyengülve a harcok következtében, míg a többiek teljes erőben vannak. A transmur lovashadosztálynak a VI. hadtest szakaszában való alkalmazása lehetséges.”

Straoanitol nyugatra levő terepszakaszon megállapította a VIII. orosz hadtestet, melynek a harcok következtében meggyengült 103. orosz hadosztály felváltása a 3. román hadosztály által folyik.

Mint az ellenség tartalékát a XXX. orosz hadtestet (80. és 3. turkesztáni lövészadosztály) vette számításba melyeknek szállítását Románról lehetséges. Ezenkívül számolt az 1. román hadtest részeivel is, melynek átszervezése és rendbehozatala már csaknem be volt fejezve.

A románok és oroszok állapotára nézve tudta, hogy az oroszok felszerelése és élelmezése bőséges, hogy a román foglyok panaszkodnak az élelmezés miatt; tartaléklőszer elég van; a viszony a románok és oroszok közt igen feszült. Ennek oka az, hogy az orosz katonaszökevények Moldvában rabolnak és a románoknak több esetben kellett támogatnia az oroszok arcvonalt, mely megingott. Az oroszok fegyelme sokat javult, a románoké jó. Végeredményében mind a kettő jól harcolt.

A 9. hadseregparancsnokság megfontolásai augusztus 17-én

Ilyen körülmények között a 9. hadseregparancsnokság a hadműveletek folytatását a következő megfontolásokra alapította.*

A 9. hadsereg szakaszában a középén és a jobb szárnyon nem valószínűek az ellenségnek jelentősebb támadásai, az ellenség valószínűleg meg fogja kísérelni, hogy főképpen a török és a bulgár arcvonalon intézett támadásaival eredményeket érjen el és erőinket a jobb szárnyra vonja. Ezért erre a részre még nagyobbfigyelmet kell fordítani mint eddig.

Az a kemény védekezés, melyet az ellenség a XVIII. hadtest előnyomulásával szemben kifejtett és azok a nagy erejű ellentámadások, melyeket ezen hadtest jobb szárnya és közepe ellen végrehajtott, valamint az erőknek összpontosítása Manastioara

* A 9. hadseregparancsnokság 1917. augusztus 11—17-ig terjedő időből szerkesztett hetijelentéséből.

környékén azt bizonyítják, hogy támadásunk Muncelul—Movilita irányában érzékeny részre talált. Ezért ezután itt erős ellenállással és az ellentámadások megismétlésével kell számolnunk.

Amiképen a XVIII. hadtest Straoani de sus-on túl való előnyomulásának eredménye a románoknak a 216. hadosztály előtt Taló visszavonulása volt, a támadásnak Muncelul és Movilitán túl való előrevitele még nagyobb hatással lesz a Gerok-csoporttal szemben álló ellenség magatartására. Előrelátható, hogy a románok a hegységben levő erős állásokat nem fogják elhagyni erőteljes nyomásunk nélkül. Ezért a súlypontot a bal szárnyon hagyva folytatni kell a támadást.

Fitionesti—Movilita vonalának és a Muncelultól északra levő magaslatoknak elfoglalása után fog eldőlni, hogy a románok a Tatros völgye mögé visszavonulnak-e, vagy pedig a hegyek közé való mélyebb benyomulással kell megtörni a Gerok-csoporttal szembeni ellenállásukat.

Az I. tartalékhadtestparancsnokság feladata a XVIII. hadtest jobb oldalának biztosítása marad, ezért szükséges, hogy a XVIII. hadtest előnyomulásának folytatása előtt az I. tartalékhadtest előbb foglalja el Marasesti—Diochetii vonalát.

Hadműveletek augusztus 19-én.

(Marasesti körüli harcok.)

(Hozzá a 4. vázlat.)

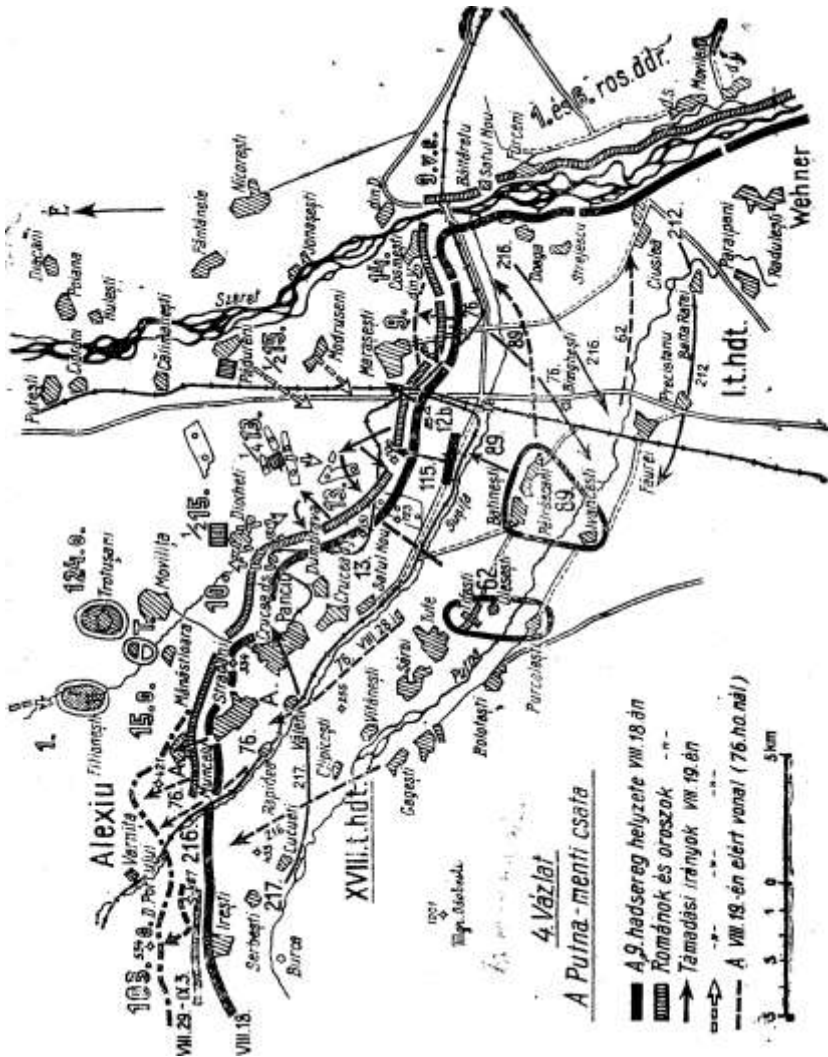
A gyalogság és a tüzérség átcsoportosítása után, melyet augusztus 17. és 18-án hajtottak végre, az I. tartalékhadtest 19-én, folytatta a támadást. Ennél döntő szerep a 12. bajor hadosztálynak jutott, melyhez jobbról a 76. tartalék, balról pedig a 115. és az alpesi hadosztály között az arcvonalba betolt, 13. lövészhadosztály támadásának kellett csatlakoznia. A 12. bajor hadosztály a Tisita gőzfürészttől 2 kilométerre északra, a műút és a Marasestitől 4 kilométerre nyugatra levő vasúti töltés között volt állásban. A hadosztálynak a Marasesti és Diochetii közötti nyílt területen át kellett támadnia. A támadó hadosztályok mögött, mint tartalék a 89. hadosztály volt felállítva.

A XVIII. hadtestnek minden olyan üteggel támogatnia kellett a támadó csoportot, melyeket az oldalozásra fel lehetett használni. A 12. bajor hadosztály támadási területe 6 kilométer széles volt és ezen mindössze 8 tábori ágyús, 6 tábori tarackos, 1 mo-

zsár, 6 nehéz tarackos és 1 nehéz ágyús üteg állott rendelkezésére. A hadosztály 3 gyalogezrede azonban csak 4000 fegyverrel rendelkezett. Kétórás tüzérségi előkészítés után délelőtt 9 órakor indult meg a 12. és a 115. hadosztály támadása, mely a Marasestitől nyugatra levő ellenséges állásokat, a 13. román hadosztály 9. és 51. ezredének belső szárnyán, csakhamar áttörte. A 12. bajor hadosztály 1 V₂ ezrede (a 28. gyalogezred és a 27. ezred bal szárnya) az erős ellenséges tüzérségi tűz dacára a magas kukoricásokon áthaladva északnyugati irányban átlépte a vasúti vonalat. Ezalatt a 27. ezred jobb szárnya és a 26. ezred a marasesti pályaudvar ellen fordult és annak déli részét tényleg el is foglalta, a pályaudvar északi részét a 15. román hadosztály makacsul védelmezte. A 115. és a 12. bajor hadosztály bal szárnya ezalatt az északi irányban visszavonuló románokat nyomon követve a 100 — (Marasestitől 4 kilométerre északnyugatra) — és a Panciu—marasesti i vasútvonaltól körülbelül 2 kilométerre északra levő erdő közepének vonalát éri el, a 13. lövészhadosztály pedig a 181-es magaslatot foglalja el. Ezalatt a 76. tartalékhadosztály a 9. román hadosztály állásait támadja meg, elfoglalja a Marasestitől délre levő parkett gyárat, ahonnan a románok a község déli szegélyére vonulnak vissza.

A románok az előnyomulás feltartóztatására mindenekelőtt a vasúttól nyugatra előretörő 13., 115. és a 12. (bajor) hadosztály bal szárnyezrede ellen indulnak ellentámadásra. A 13. román hadosztály, mintegy 5 tartalékszázlójai (a 48. gyalogezred és a 47. és 50. gyalogezred zászlójai), továbbá a 15. hadosztály 29. dandára kezdi meg a támadást Diochetii és Modruzeni irányából. A románok fedett előnyomulását a magas kukorica könnyítette meg, de megkönnyítette helyzetüket az is, hogy a 12. bajor hadosztály jobb szárnya azalatt, míg a bal szárny a vasútvonaltól nyugatra folytatta előnyomulását, a marasesti-i pályaudvarnál harcolt és ennek következtében a hadosztály arcvonalaiban rés keletkezett, melyet a harc hevében a vezetőség észre sem vehetett, ami különben fedett terepen sokszor el sem kerülhető. Ennek következtében a 28. bajor gyalogezred jobb oldala védtelen maradt. A véletlen folytán az ellentámadást végrehajtó román erők egy része ebbe a részbe került bele és váratlanul oldalban és hátban támadta meg a 28. bajor gyalogezredet, mely erre nyugatnak, a 115. hadosztály felé volt kénytelen kitérni. Ugyanekkor a 27. bajor gyalogezred bal szárnya is engedett az ellenség nyomásának és kissé

Tisszavonult. A 89. hadosztálynak egy ezrede a románok támadását Marasestitől nyugatra levő keskenyvágányú vasút töltése mentén megállította és ehhez az ezredhez csatlakoztak a nap folyamán a 15. bajor hadosztály azon részei is, melyek a román támadás

elől kénytelenek voltak visszavonulni. így végeredményében a román ellentámadás után a 12. bajor, a 115. és a 13. lövészhadosztály csapatai a marasesti-i pályaudvar déli része — a 100-as magaslattól 1 kilométerre északra (Marasestitől 3 kilométerre nya-

gátra) ☉ 151 (Satui Noutól 3 kilométerre keletre) vonalában állottak meg, vagyis néhány kilométerrel a kiindulási helyzet előtt.

Azok a román zászlóaljok, melyek a 13. lövészadosztályt támadták meg. Dumbrava községig jutottak, sőt részeik a községbe is benyomultak. Itt azonban a 13. lövészadosztály tartalékai azonnal közbeléptek és a községet megtisztították az ellenségtől. Az esti órákban a románok újból nagy erővel támadták meg a 115. hadosztályt a Panciu—marasestii vasútvonaltól kb. 2 kilométerre északra levő erdő és a 181-es magaslat között, 5 óra 30 perckor pedig a 76. tartalékadosztály ellen indultak rohamra. Itt a 9. román hadosztály tartalékai (a 34., 36., 40. gyalogezred és a 9-es vadászok egy része) továbbá a 69/77. gyalogezred és az 1/54. zászlóalj — vagyis körülbelül 12—14 zászlóalj — támadtak. A nagyszabású támadás nem sikerült, mert a 76. tartalékadosztály keményen állotta a rohamokat, a románok kénytelenek voltak minden eredmény nélkül ismét Marasesti községhez visszavonulni.

A románok úgy ünneplik meg ezt a napot, mint a román csapatok nagy győzelmét, holott tulajdonképpen csupán arról van szó, hogy a román tartalékok ellentámadása következtében az I. tartalékhadtest nem tudta teljesen elérni azt, amire aznap törekedett, hanem csak néhány kilométerrel tolta előbbre vonalait. Jellemző különben, hogy a románok — saját bevallásuk szerint is — e napon csak 1000 foglyot ejtettek. Ezzel szemben az I. tartalékhadtest 20 tisztet és több mint 2200 románt fogott el, 8 géppusét és 3 aknavetőt zsákmányolt. A románok e harcokban akkora veszteséget szenvedtek, hogy a 9. hadosztályt kénytelenek voltak az arcvonalból kivonni, helyét a 15. román hadosztály foglalta el. A 9. román hadosztálynak 18000 emberéből mintegy 5000 fő állott már rendelkezésre, tehát állományának több mint 77 százalékát elveszítette.

A 9. hadseregparancsnokság intézkedései augusztus 19-én.

A 9. német hadseregparancsnokság elrendelte, hogy a támadást a Szeret és a hegység lába közötti területen nem kell tovább folytatni, hanem az I. tartalékhadtest csapatai abban a vo-

* A 38. román gyalogezred és a 33. 39. ezred részei a 10. román hadosztálytól.

nalban, melyet elértek, ássák be magukat, mert már az eddigi harcokból is meg lehet állapítani, hogy a románok a megfogyatkozott állományú német hadosztálykal szemben nagy számbeli túlerővel rendelkeznek.

A 9. német hadsereg bal szárnyának azonban folytatnia kellett a támadását, hogy ezáltal a Gerok-esoport jobb szárnyával szemben álló ellenségre tovább is nyomást gyakoroljon. Ezért Eben tábornok elrendelte, hogy a XVIII. hadtestparancsnokság tegye meg az előkészületeket a Muncelul községnek és attól északra levő magaslatoknak elfoglalására. Az I. tartalékhadtest viszont arra kapott parancsot, hogy egyelőre derítsen fel és készítse elő Marasesti elfoglalását. A hadosztályokat a következőképpen kellett átcsoportosítani:

A 115. hadosztály a XVIII. hadtest kötelékébe lép át; a 216. és a 76. hadosztályt kivonják az arcvonalból, helyüket a 212. és a 89. hadosztály foglalja el; a 212. hadosztályt a Szeret mentén a 62. hadosztály váltja fel; az I. tartalékhadtest nehéz tüzérségét a XVIII. hadtestnek bocsátja rendelkezésére. A 216. és 76. hadosztály felváltásuk után egyelőre tartalékban maradnak a XVIII. hadtest mögött.

A XVIII. hadtest támadása Muncelunál

A kölcsönös helyzet.

(Hozzá 4. vázlat.)

Az augusztus 19-iki események és a XVIII. hadtestnek még 15-én Panciunál elért sikerei a román hadvezetőséget arra az elhatározásra bírták, hogy a nem teljesen megbízható orosz csapatok mögé román hadosztályokat állítson tartalékba. Ennek következtében az 1. román hadsereg jobb szárnyának helyzete a XVIII. hadtest támadásának megindulása előtt a következő volt:

Panciutól északra a 10. román hadosztály a Movilitára vezető úton túlig; ehhez csatlakozott Muncelul községig a 15. orosz hadosztály, Muncelul községet Alexin alezredes parancsnoksága alatt egy 4 zászlóaljából és 3 ütegből álló különítmény védelmezte. Az Irestitől keletre levő magaslatokon és a Putna bal partján a 103. orosz hadosztály volt állásban. Tartalékban állott Movilitánál a 124. orosz hadosztály, melyet Tecuciun át 18 án Pufestire vontak és onnan került 19-én Molovitához. Ezenkívül Fitionestire tolták 19-én az 1. román gyaloghadosztályt és rendelkezésre ál-

lott még a transmur orosz lovashadosztály is Movilita környékén.

Az I. német tartalékhadtestnél végrehajtott felváltások után a XVIII. hadtestnél az alpesi hadosztály Sraoanitól jobbra és balra, arccal északnyugatnak, tőle balra Serbestiig a 216. hadosztály állott támadásra készen. Az alpesi hadosztálytól keletre Panciuig ennek eddigi szakaszát a 217. hadosztály foglalta el. E szárny mögött tartalékban a 76. tartalékhadosztály volt felállítva. A 216. és az alpesi hadosztály tüzérségét még külön is megerősítették.

Események augusztus 28-tól szeptember 3-ig

Az augusztus 28-án meginduló támadást megelőző éjjel a XVIII. hadtest mindenekelőtt az ellenségnek rejtve felállított ütegeit gázzal árasztotta el. Az ellenséges állásokat reggel 5 órakor kezdték lőni. A tábori és nehéz tüzérség tűzpuhataggal borította el az orosz állásokat, úgy hogy Muncelu községet a robbanó lövedékek füstjétől nem is lehetett látni. Két órán át tartott ez a tüzorkán, melynek nyomában reggel 7 órakor a gyalogság rohamra indult. Az alpesi hadosztály bal szárnyán haladó bajor testőrgyalogezred egy pillanat alatt elfoglalta a község szegélyén levő ellenséges állásokat és benyomult a községbe. Itt azonban még véres helység-harcban kellett az elkeseredetten védekező románokat leverni. A két órás tüzérségi tűz nem volt képes minden óvóhelyet megsemmisíteni, a román tartalékok a romokat megszállva, házromtól-házromig húzódva verekedtek. A helységben a harc a déli órákig tartott, amikor végre nemcsak a községet, hanem az attól északnyugatra és északra emelkedő magaslatokat is sikerült kézre keríteni. Ezzel a románok ellenállása itt megtörtött. A bajor testőrgyalogezredtől balra az 1. vadászrezred harcolt és lépésről-lépésre szorította vissza az ellenséget a 421-es magaslaton át a Vamjától keletre és északkeletre levő magaslatokig. A Susita mentén a 216. hadosztály, az alpesi hadosztállyal szoros érintkezésben, 29-ére virradó éjjel elfoglalta a 487-es hegyet Irestitől keletre.*

A 9. hadsereg az alpesi és a 216. hadosztály által elért sikerek kiaknázására és „a Gerok csoport jobb szárnyának támogatása céljából augusztus 31-én éjjel, továbbá szeptember 2. és 3-án folytatta a támadást. E harcokat a 9. hadseregpáncsnokság Mackensenhez intézett jelentésében a következőképen írja le:

* Die Bayern im grossen Kriege 1914—1918. 430—431. oldal.

„A 216. hadosztály támadása a vele szemben levő ellenséggel szemben, mely kemény ellenállást fejtett ki, kevés tért nyert. Szeptember 1-ére virradó éjjel, miután a XVIII. hadtestparancsnokság az alpesi és a 216. hadosztály közé a 76. tartalékhadosztályt is bevetette, a 216. hadosztály erőteljes tüzérségi előkészítés után, szeptember 1-én megismételte a támadást, hogy az Irestitől északra levő 554-es magaslatot elfoglalja.

Az első rohammal a hadosztály az ellenséges állásokba betört a magaslat északkeleti lejtőjén, mely mint támpont hatalmasan meg volt erősítve. Nagy erejű ellentámadás azonban arra kényszerítette a benyomult osztagokat, hogy a már elfoglalt állásokat ismét kiürítsék.

A D. Porcului gerincet ezalatt nagy ellenséges erők szállották meg és úgy látszott, hogy az ellenség a leghevesebb és a legvégsőkig való ellenállásra szánta el magát. Az ellenségnek a nap folyamán a 76. tartalékhadosztály ellen intézett ellentámadásait részben kézitusában vertük vissza. Egy este 9 órakor a 216. hadosztály bal szárnyán végrehajtott ellenséges támadás nem sikerült. Sikertelen volt az ellenségnek rövid tüzérségi előkészítés után megindított támadási kísérlete a hajnali órákban a Susita völgyében is.

Szeptember 2-ára az 554-es magaslat ellen és a D. Porcului gerincének elfoglalására a támadás folytatását terveztük. A 76. tartalékhadosztály az ellenség előretolt őrségeinek visszaszorítása után az 554-es magaslat tetején és a D. Porculuion levő ellenséges állások közvetlen közelébe ugyan előrejutott, azonban a főállásba betörnie nem sikerült.

Hatalmas ellentámadások gátolták meg a hadosztály előnyomulását. A foglyokról meg lehetett állapítani, hogy az arcvonalon az 1. román hadosztály és a 124. orosz hadosztály 2 ezrede is fellépett, melynek az volt a parancsa, hogy a románokkal karöltve feltétlenül tartsa állásait. A 9. hadseregparancsnokság arra a meggyőződésre jutott, hogy a támadásnak folytatása e nagyon nehéz terepen, mely a védekezésre kiválóan alkalmas, s amelyet nagy ellenséges erők igen szívósan védelmeztek, egyelőre semmi eredménnyel nem fog járni.

A 216. és a 76. hadosztály a nehéz harcok következtében, melyet augusztus 6. óta csaknem megszakítás nélkül vívott, alacsony harcos állománnyal rendelkezett és friss csapatok a támadás folytatásához nem voltak kéznél. Tekintettel arra, hogy az ellenség

a 9. hadsereg bal szárnya előtt nagy erőket vont össze, számolni kellett azzal, hogy az ellenség nagy támadásba kezd. Ezért mindenekelőtt biztosítani kellett a nehéz harc árán megszerzett területet. A 9. hadseregpáncsnokság elrendelte tehát, hogy a XVIII. hadtest szüntesse be a támadásokat, továbbá, hogy a hadsereg jobb szárnya az elfoglalt vonalban védelemre rendezkedjék be.

A 9. hadseregpáncsnokság intézkedése a támadás beszüntetésére 1917. szeptember 3-án.

Szeptember 3-án a hadseregpáncsnokság ennek megfelelően a következő parancsot adta ki:

1. A *XVI*d. hadtest támadását egyelőre beszüntetem.
 2. A hadsereg általában a következő vonalban védőállást foglal: A Szeret vonala Doaga községig — Tisita — 151 278 — Panciutól keletre — Muncelul keleti szegélye — 461-es magaslat — Varnita — az 554-es magaslat déli gerince (bezárólag). A Gerok csoport parancsot kapott, hogy csatlakozzék az 004-es magaslattól nyugatra. Azon állást, melyben az I. tartalékhadtest jelenleg Marasestitől délre áll, egyelőre tartani kell, miután ennek fedezete alatt kell a jelzett állások megerősítését végrehajtani.
 3. A 76. *hadosztály* a XVIII. hadtestparancsnokságnak marad alárendelve. Az alpesi hadosztály Jarestea, Odobesti, Cămpineanca területére vonandó vissza. A menetet szeptember 7-én lehet megkezdeni, a részleteket a XVIIIf. hadtestparancsnokság szabályozza.
 4. A 216. *hadosztályt*, a tüzérség kivételével, Serbesti—Clipicesii, Vitanesti és Repedea területén kell elhelyezni, mindenütt egy-egy ezredet. A hadosztályparancsnokság szállása Vitanesti—Gagesti. A XVIIJ. hadtestnek kell arról gondoskodnia, hogy a hadosztály tüzérségét is minél előbb kivonja.
 5. A hadtesteknek intézkedniök kell, hogy az egységek rendje minél hamarabb helyreálljon.
 - (6. és 7. pont különös fontossággal nem bíró részleteket tartalmaz.)
 8. Azt kívánom, hogy az erődítési munkálatokat minden eszközzel és minél gyorsabban befejezzék, hogy minél előbb összefüggő védelmi vonalunk legyen.
- A hátsó állások közül a következőket kell megtartani:

I. a Putna-menti első német állást Radulesti és Burca között.

II. Közbeeső vonalak és a volt második német állás: el kell rendelni azon vonalak megjelölését is, melyeket mint 2. és 3. állást kell berendezni.

Az elfoglalt ellenséges állások anyagát fel kell használni állásaink építésénél, amennyiben azokat nem lehetne védőrendszerünkbe beleilleszteni. Mindenekelőtt a leggyorsabban a drótakadályokat kell elkészíteni. Idejekorán jelentendő a műszaki anyagszükséglet. *Elvárom, hogy a ramnici csoport is minden eszközzel megkezdi a második állások kiépítését.*”

v. Eben tábornok.

A 9. hadsereg tehát nem folytathatta támadását, mert hadosztályai teljesen kimerültek, a hadseregparancsnokság pedig attól tartott, hogy a túlerőben levő 1. román hadsereg meg fogja kísérelni az elveszített terület visszafoglalását; gondoskodnia kellett tehát arról, hogy ezt a támadást megfelelő állásokban és csoportosításban fogadhassa. Jellemző, hogy még külön is kiemelte intézkedésében azt, hogy a *ramnici csoport építse meg a második védelmi vonalat is*. Úgy látszik a hadseregparancsnokság még mindig tartott attól, hogy a románok Fundeni felől fogják megkísérelni a Susita menti arcvonal oldalba támadását. Azt hitte, hogy a VII. orosz hadtestet ezért vonták vissza a Szeret keleti partjára és bizonyára nem volt tudomása arról, hogy e hadtest kivonására azért volt szükség, mert csapatai már nem voltak megbízhatóak, nem akartak már harcolni és nem tudta azt sem, hogy az 1. román hadsereg már minden hadosztályát elvonta a Szeret mellől, tehát ebből az irányból a 9. hadsereget veszély nem fenyegette.

Pedig a román hadseregfőparancsnokságnak egyáltalában nem voltak támadó szándékai, mert a román hadosztályok már az eddigi harcokban is nagyon sokat veszítettek, az oroszok pedig már nem szívesen harcoltak, tehát nagyobb szabású támadásra nem is állott elegendő erő rendelkezésre.

HETEDIK FEJEZET.!

Az ojtozi csata.

1917. augusztus 8—19-ig. Előzmények.

(Hozzá az 5. melléklet.)

A galíciai sikeres támadással kapcsolatban Románia ellen megindított hadműveletek alapgondolata a Bukovina felőli támadás elejtése után az volt, hogy mialatt a 9. német hadsereg Focsanitól Adjudul Nou felé támad, a József főhercegnek alárendelt hadseregcsoport jobb szárnyát képező Gerok-csoport Onesti irányában kezdje meg az előnyomulást. A támadási előkészületek már akkor folytak, amidőn a 2. román hadseregnek Soveja felé irányított támadása következtében mindenekelőtt a Ruiz-csoportot ért vereség (17. oldal) kiköszörülésére kellett törekedni, hogy a románok további térnyerését megakadályozzák. A 218. és az 1. lovashadosztály támogatására fokozatosan ideszállított csapatoknak (a 117. német hadosztály egy ezrede és a 37. honvédhadosztály 74. dandára) sikerült a Ruiz-csoporttal együttesen a románok előnyomulását megállítani, akik különben is július 28-án a támadás beszüntetésére kaptak parancsot (23. oldal) és így a Gerok-csoport folytathatta a 9. hadsereg támadásával egyidejűleg megindítandó hadműveletekre az előkészületeket.

E támadásnak *célja* Onesti elérése volt, hogy ezáltal a Soveja felé előretolt 2. román hadsereget a Szeret mögé való visszavonulásra kényszerítsék. Még azt is remélték, hogy a 9. hadsereg és a Gerok csoport egyidejű sikeres támadása az oroszokat és a románokat egész Moldva feladására fogja bírni. Arománokra nézve a Tatros völgyének elvesztése nagyon érzékeny csapás lett volna, mert Moinestinél voltak az utolsó nyersolaj telepek, Ocnánál pedig az utolsó sóbányák. Hadműveletileg is beláthatatlan következményei lehettek volna ennek a támadásnak, miután siker esetén megszakadt volna a 9. orosz hadsereg déli szárnyán levő csapatok egyetlen utánszállítási vonala és átkarolás fenyegette a 2. román hadsereg jobb szárnyát, melynek ez elől legalább is a Tatros völgy mögé kell hátrálnia.

A támadást a Gerok csoport bal szárnyán levő VIII. hadtestnek (Benigni) kellett végrehajtania, mely ekkor az 1. lovas hadosztályból, a 8. hegyidandárból (Rath ezredes) a 71. közös (Goldbach tábornok) és a 70. honvédhadosztályból (Sorsich altábornagy) állott. Ennek megerősítésre érkezett volt be augusztus első napja-

iban a Casinu völgyétől délre eső szakaszba a 37. honvédhadosztályparancsnokság (Háber tábornok) a 74. honvédgyalogdandárral, a 71. hadosztályhoz pedig az ojtozi völgybe a 37. honvédhadosztály másik dandára (73.), továbbá a 117. német hadosztály egy ezreddel a 218. hadosztály szakaszába, 2 ezreddel pedig az ojtozi völgybe. Ezenkívül a 71. hadosztályhoz szállították a 8 lovas hadosztály, a 70. honvédhadosztályhoz pedig a 7. lovashadosztály lövészosztályát.

A Gerok-csoport és a 2. román hadsereg helyzete augusztus elején.

A támadást tulajdonképpen csak azoknak a csapatoknak kellett a hozzájuk beérkezett erősítések támogatásával végrehajtaniok, melyek a Magura Casinului hegytömbtől északra levő területen voltak elhelyezve. A Mgr. Casinului és attól délre eső szakaszban álló 8. hegyidandárnak, a 74. honvéddandárnak és az 1. lovashadosztálynak (a 37. honvédhadosztályparancsnokság vezetése alatt) csak tüntetéseket kellett végeznie és az ellenség hátrálása esetén azt azonnal nyomon kellett követnie.

Azon a területen, ahol a támadás megindult, eredetileg a 71. hadosztály — a Mgr. Casinului és a Herestrautól 3 km-re délre levő magaslatok között, — onnan pedig a Mt. Cleja -A- 1071 hegyig terjedő szakaszban a 70. honvédhadosztály állott. Ezen hadosztálynak az ojtozi völgy két oldalán levő jobb szárnyszakaszát a 15. bajor gyalogdandárparancsnokság vezetése alatt, a 18. bajor tartalékgyalog- és a 313. honvédgyalozereg képezte. A 71. és a 70. hadosztály közé helyezték be később a 117. német hadosztály két ezredét a 117. hadosztály parancsnokának vezetése alatt. (7. melléklet.)

A 2. román hadsereg jobb szárnyán a 7. román hadosztály augusztus 1. és 3. között felváltotta az ojtozi völgytől északra levő szakaszban a XL. orosz hadtest csapatait, melyeket a Moldova északi részében megalakítandó ellentámadó csoporthoz kellett volna elindítani. A hadosztály jobb szárnya észak felé a Doftana patak völgyéig terjedt. Az arcvonal innen kezdve Slanic községtől nyugatra, Herestrau községen át és Grozesti községtől 2—3 km-re nyugatra húzódott. Itt csatlakozott a 7. román hadosztályhoz a 6., azután a 8. román hadosztály, mely mellett a Lepsánál levő magaslatokon a 12. román hadosztály állott. A Futna völgyét az 1.

román hadosztály zárta le, mely mellett délkelet felé húzódó állásokban Irestiiig a 3. román hadosztály foglalt állást. Itt volt meg az érintkezés a VIII. orosz hadtest jobb szárnyán levő 103. orosz hadosztálllyal. A 2. román hadseregnek tehát minden hadosztálya az első vonalba volt bevetve, a parancsnokságnak semmiféle nagyobb tartalék nem állott rendelkezésére.

A 7. román hadosztály által felváltott XL. orosz hadtest hadosztályai még egyelőre a Tatros menti községekben voltak elhelyezve a 7. román hadosztály mögött.

A támadási terv.

A támadást a 71. hadosztálynak kellett megindítania augusztus 8-án az ojtózi völgytől délre levő magaslatok ellen. Megerősítésre alárendelték neki a 73. honvédgyalogdandárt is. E hadosztály támadásához kellett csatlakoznia az ojtózi út mentén és attól balra eső magaslaton a 117. hadosztálynak két saját, a 18. bajor és a 313. gyalogezreddel Ettől balra a Doftana völgyéig terjedő területen a 70. hovédhadosztálynak egyelőre csak tüntető támadásokat kellett végrehajtania és később csatlakoznia kellett» támadáshoz Ocna felé.

A támadási előkészületek igen sok nehézséggel és fáradtsággal jártak, a csapatoknak nagy munkájába került a tüzérség átcsoportosítása, a 117. hadosztály újonnan beérkezett tüzérségének a meredek, erdővel borított magaslati állásokban való elhelyezése, az aknavetők beállítása és a támadáshoz szükséges nagymennyiségű tüzérségi és aknavető lőszernek készenlétbe helyezése. Miután a 117. hadosztály csapatai a terepet egyáltalában még nem ismerték, az előkészületeket ennek jövőendő szakaszában is a 70. hadosztálynak kellett elvégeznie, már csak azért is, mert a támadás megindulásakor a 117. hadosztályból még csak a 11 tarralék gyalogezred I. zászlóalja és a württembergi hegyzászlóalj érkezett volt be. Az ojtózi völgytől délre támadó csoportot a 71. hadosztály parancsnoka, Groldbach tábornok, az ocnai út mentén, az attól északra támadó erőket pedig Seydel tábornok, a 117. hadosztály parancsnoka vezette.

Események augusztus 8-án.

A támadást a Gerok-csoport egész arcvonalaán erőteljes tüzérségi tűz vezette be, mely a támadás napján érte el a tetőfokot.

A románok nem voltak tisztában azzal, hogy a támadás hol fog megindulni.

A kiadott intézkedések szerint a 71. hadosztálynak el kellett foglalnia a Herestrautól délnyugatra, a Par Lesuntu mr. bal partján emelkedő magaslatokat. E támadáshoz kellett ezután csatlakoznia a 117. német hadosztálynak a \odot Vrf. Ungureana irányában. A támadási területtől jobbra a 37 hadosztály, balra pedig a 70. honvéd hadosztály a Slanic völgyében és a Vrf. Pravila \odot 875. ellen intéz tüntető támadást. A szomszéd VI. hadtest jobb szárnyán a 225. hadosztály szintén tüntető vállalkozásokkal köti le a vele szemben levő ellenséget.

A 61. hadosztálynál a tüzérségi előkészítésnek délelőtt 6 órakor kellett megkezdődnie. Kandelkezésre állott két 30.5 mozsár, két 21 cm-es német mozsár, egy 18 cm-es messzehordó üteg, egy 15 cm-es, 6 nehéz tarackos, 10 tábori tarackos, 10 tábori ágyús és 5 hegyi tarackos illetve ágyús üteg. Összesen körülbelül 36 nehéz, 40 tábori tarack, 40 tábori ágyú, 20 hegyi tarack illetve hegyi ágyú, mindössze 136 löveg.

Ennek a tüzértömegnek tüzét két betörési pontra, a Vrf. Bălcutia 704 — 645 \odot (kb. 2000 lépés kiterjedésben) és a Vrf. Oarhagau \odot 737 re kellett összpontosítania, egyes ütegeknek a Par. Lesuntuban levő ellenséges ütegeket kellett gázgránátokkal löniök. A tüzérségi előkészítés délelőtt 9 óráig tartott. Ekkor indult támadásra a gyalogság. Az 5. bh. gyalogezred a \odot 704. magaslattól északkeletre levő erdőtisztáson levő ellenséges állásokat (-A-645), a 8. lovashadosztály lövészosztálya a Vrf. Balcutat (\odot 704), a 33. gyalogezred a pedig a Vrf. Carhagu \odot 737-en levő állásokat támadta meg.

A 73. honvédgyalogdandárparancsnokság vezetése alatt mintegy 6 zászlóaljából álló tartalék a \odot 716-tól délre gyülekezett azzal a feladattal, hogy a harcelyzethez képest vagy a Par. Lesuntu mc. mentén a \odot 385 házcsoporton át, a 33. ezred és a 8-as lovasok között törjön előre, vagy pedig szükség esetén ott avatkozzék be a harcba, ahol a helyzet megköveteli.

A tüzérség alapos munkát végzett. Az ellenség állásait a betörési pontokon úgyszólván teljesen szétrombolta. Az 5. bosnyák ezred és a lovas lövészosztály pontosan 9 órakor indult rohamra és néhány perc múlva már behatolt az ellenség állásaiba. 9 óra 30 perckor a Vrf. Carhagun (\odot 704) levő ellenséges állások is birtokában vannak. A 12. román dandár és a 7. vadászezred ke-

ményen védekezett ugyan, de nem tudta feltartóztatni a Goldbach hadosztály vitéz katonáinak rohamát, kénytelen volt meghátrálnia. A 6. román hadosztály 12. gyalogezredének és a 7. hadosztály egy menetezredének ellentámadása nem sikerült. A 73. honvédgyalogdandárparancsnokság vezetése alatt álló csoport is megkezdte erre az előnyomulást, a hadosztályparancsnokság azonban ezt már kissé későn rendelte el. A dandár már nem tudta kihasználni a helyzetet és estig csak a Par. Lesuntu völgyében levő 385-ös házcsoportig jutott.

Az ojtózi völgy mentén a 18. bajor gyalogezred egy zászlóaljja és a 313. honvédgyalogezred 5 százada hajtotta végre a rohamot azok ellen a román állások ellen, melyek az ojtózi völgy és a 779 Vrf. Ungureana között húzódtak. A tüzérség itt nem tudta a támadást előkészíteni, mert nemcsak a saját csoportot., hanem még oldalozó tűzzel a 71. hadosztályt is támogatnia kellett. Ennek következtében a tüzérség ereje szétforgácsolódott és löszere is meglehetősen elfogyott. A gyalogság délután 1 óra 15 perckor rohamozta meg a 7. román hadosztály állásait (16. gyalogezred), melybe az 18/1. bajor zászlóalj és a 313. honvédgyalogezred 5 százada bátor támadással betört. A még életben levő védőrséget közelharcban verték le, vagy megfutamították. E siker után a Vrf. Ungureana (772) kúpján levő erős védelmi állások ellen fordulnak a bajor 18-asok és délután 5 óra 45 perckor nyugat és dél felől támadva a sűrű és erős drótakadályokkal övezett román állásokat elfoglalják, bár a románok heves puska és géppuska tűzzel fogadták a meredek lejtőn felfelé támadókat. 6 óra 15 perckor délután az egész hegyről menekülnek a románok és egy 800 m-m keletebbre fekvő vonalban vetik meg újra a lábukat. A siker kiaknázását azonban a beköszöntő sötétség megakadályozta.

Ezalatt a 70. honvédhadosztály szakaszában a 207. honvédgyalog és a 20. lovasdandár tüntető vállalkozásokat hajtott végre.

Hasonlóképpen tüntetett a 225. hadosztály jobb szárnya is és a Nemira szakaszból előretörő csoportjaival a Doftana völgyétől északra emelkedő hegyháton több ellenséges támpontot, köztük az 1157 -nél levőt is elfoglalta, és ellentámadásokkal szemben is megtartotta.

Az első csatanap eredménye tehát szép volt. A 6. és a 7. román hadosztály nagy veszteséggel vonult vissza állásai-ból, dacára annak, hogy a támadók gyengébbek voltak a védők-nél. Kár, hogy nem állott több erő, vagy tartalék rendelkezésére,

hogy ezt a szép sikert teljes mértékben ki is lehetett volna aknázni. Amint később látni fogjuk az egész támadás megakadásának, a támadó erők számbeli gyengesége volt az oka.

Események 9-én és 10-én.

Az augusztus 9-ére kiadott intézkedések szerint a 71. hadosztálynak a támadást az ojtozi úttól délre eső szakaszon tovább kellett folytatnia, a 117. hadosztálynak a D. Cosna hegyet kellett elfoglalnia, a 70. honvédhadosztálynak pedig folytatnia kellett a tüntető támadásokat.

A nehezen járható, sűrű erdővel borított terepen a támadás nehezen haladt, mert a románok érezvén azt, hogy magatartásuktól és kitartásuktól az egész 2. román hadsereg további sorsa függ, minden kupon és állásban nagyon szívósan védekeztek. A 71. hadosztály 9-én délután a Grozestitől délnyugatra levő magaslatokat elfoglalta. Ezalatt a 117. hadosztály délelőtt 11 óra tájban Herestraut szállotta meg. Ugyanekkor indult támadásra a 70. honvédhadosztály rohamcsoportja a Pravila hegyen levő román állások ellen. E támadás fényesen sikerült és már 11 óra 30 perckor a hegyen levő erős állás a honvédek kezében van. Erre a 314/1. zászlóalj a Slanic völgyében, a 313/1. zászlóalj pedig a Pravila gerinc mentén kezdi meg az ellenség üldözését. A visszavonuló románok a D. Cosna 768 hegyen már régen előkészített, nagyon erősen megépített állásokat szállották meg. Ez az állás volt a Tatros völgyének utolsó védőbástyája.

Augusztus 10-én nagyobb harc nem volt, mert a támadók a csapatok rendezésével voltak elfoglalva. A 71. hadosztály sajnos arra várt, hogy a 117. és a 70. honvédhadosztály tért nyerjenek kelet felé, mert nem akarta északi szárnyát az átkarolásnak kitenni. A 73. dandár ugyan azt javasolta, hogy a támadást 10-én hajnalban azonnal folytassák Mon. Casin felé, miután a foglyok vallomása szerint az ellenségnek tartalékai nem voltak és ezt a helyzetet ki kell használni. A támadást azonban 10-én nem folytatták, a románok viszont időközben erősítést kaptak és a 71. hadosztálynál már 11-én nem kevesebb mint 11 ellentámadást intéztek a 18. honvédgyalozereg állásai ellen. E támadások visszaverése alkalmával a 73. dandár egymaga 30 tisztet, 1500 legénységet fogott el és 30 géppuskát zsákmányolt. De ez már azt jelentette, hogy az ellenség válságos helyzetének kihasználását a 71.

hadosztály elszalasztottá, mert megkezdődtek az ellentámadások, melyeket a románok a sietve idevetett tartalékokkal hajtottak végre.

A 117. hadosztálynál augusztus 11-én délelőtt 11 órakor indult meg a támadás a D. Cosna 768 ellen. Délután 1 órakor a 18/1. és a württembergi vadászászlóalj az ellenség állásait elfoglalta. A románok azonban nem adták fel az egész hegyet, hanem egy hátrább fekvő vonalban még mindig tartották magukat. Ezen állás ellen a bajorok nem folytathatták a támadást, mert a tüzérségnek már nem volt elég lőszer- és nem tudta volna a támadást kellően előkészíteni. A D. Cosna és Grozesti között támadó honvédszászlóalj is nehezen nyertek tért, miután az ellenség tüzérsége a Grozestitől délre fekvő magaslatokról erősen oldozta őket, dacára annak, hogy a 71. hadosztály a Grozestitől közvetlenül délre fekvő magaslatokat az esti órákban elfoglalta.

Ezalatt a 80. honvédhadosztály a Slanic községtől északnyugatra levő 772-es hegyet foglalták el, az Ocnától délnyugatra levő erdős hegykúpon azonban a románok még tartották magukat. Ezen előretörés következtében a hadosztály bal oldala fedezetlen maradt, mert a 225. hadosztály nem tudott előbbrejutni. A hadosztályparancsnokság érezte is ennek a helyzetnek veszélyes voltát és tartalékokat kért a hadtestparancsnokságtól, illetőleg javasolta, hogy a VI. hadtest is menjen előre, miután azonban a VIII. hadtestnek sem állott semmi tartalék rendelkezésére, a helyzeten egyelőre változtatni nem lehetett.

Események augusztus 12-től augusztus 19-ig.

A 70. honvédhadosztály előnyomulásának következtében a 15. bajor dandár sem tudott tovább haladni. Amíg a Targul Ocnától délnyugatra levő előbb említett magaslat a románok birtokában volt, a D. Cosna nyugati lejtőjén előbbrejutni nem lehetett, a hegy déli lejtőin és az ojtozi út mentén viszont a románok ellentámadással igyekeztek megállítani a 117. német hadosztály előnyomulását.

A helyzetet mindkét fél igen kritikusnak ítélte és tényleg az is volt. A románoknak egyelőre nagyobb tartalék még nem állott rendelkezésükre. Ha tehát akkor a VIII. hadtestnek sikerült volna erélyes lökessel a románokat a Tatros déli partján levő magaslatokról visszavetni, a távolabbi területekről ideirányított és szállítás, illetve menet alatt levő román tartalékok már nem avatkozhattak volna be idejekorán a harcba.

A VIII. hadtestnek azonban nem volt tartaléka, amelynek friss támadó erejével a már-már kifulladásos támadó csoportba új erőt önthetett volna. De nemcsak az emberi erő volt gyenge, nemcsak a fegyverek száma volt elégtelen, hanem a gyalogsági eleven erőt pótolni hivatott lőszerben is hiányok mutatkoztak, különösen a tüzérségi lőszer volt kifogyóban. A tüzérség nem tudta a nehéz terepen a gyalogságot elég gyorsan követni. 12-én látni lehetett, hogy a támadás tetőpontját már elérte. A tartalék- és lőszerhiány viszont azt mutatta, hogy a támadás anyagi előkészületei sem voltak teljeselek.

A románok viszont nem ismervén a támadók helyzetét, csak azt látták, hogy a megtámadott 6. és 7. román hadosztály igen nagy veszteséget szenvedett és úgy érezték, hogy ha tartalékaik, melyeket a meg nem támadott arcvonalrészekről azonnal elindítottak, idejekorán nem érkeznek meg, a 2. román hadsereg kénytelen lesz a Tatros mögé visszavonulni. A románok helyzete azonban mégis kedvezőbb volt, mert míg a VIII. hadtestnek már nem voltak tartalékai, addig a román főparancsnokság minden máshol nélkülözhető erőt ideirányított. Mindenekelőtt az eddig Tecuciunál tartalékban állott granicari dandárt és az 1. román lovashadosztályt vonta el az 1. román hadseregtől. Tg. Neamturól (Piatrától 40 kilométerre északra) pedig a hegyi vadászászlóalj indította még augusztus 7-én Ocnához. Ezenkívül a Gerok csoport jobb szárnya elől kivonta az 1. román gyaloghadosztályt és a 3. hadosztály részeit, továbbá ide irányított minden máshol nélkülözhető erőt.

E tartalékok közül a Neamturól jövő hegyi vadászászlóalj jött meg elsőnek. Ez Rosnow—Frumoasa—Gura Vaii-n át augusztus 12-én érkezett meg Bratestire, vagyis 6 nap alatt körülbelül 150 km-es menetet hajtott végre. A zászlóalj 12-én délelőtt 10 órakor kapja a parancsot, hogy járőreivel már Mosoarele—Poeni-leig előrejutott ellenséget (ez a 70. honvédhadosztály volt) támadja oldalba. A zászlóalj délután 4 órakor kezdte meg a támadást. A Tatroson néhol mellig érő vízben gázolt át a túlsó partra. A zászlóalj ellentámadása, melyhez az Ocnától délnyugatra álló 15. és 27. ezredbeli román csapatok és két orosz ezred is csatlakoztak a 70. honvédhadosztály bal szárnyán levő gyenge erőket arcban és bal oldalában érte, mire a 70. hadosztálynak Mosoareleig és a Tatros völgyéig előrenyomult részei, mivel az erdős, átszegedett terepen nem lehetett megállapítani, hogy mekkora ellenséges

erő támad, a Slanic községtől délnyugatra levő magaslatokra hátrálnak. Ezen ellentámadás hatása alatt sokkal nagyobb erők támadásával és a támadás folytatásával számolva, a 117. hadosztály is visszavonta bal szárnyát és bal oldalának biztosítására a 18. bajor gyalogezredet, a 313. honvédgyalozezred részeit és a 117. hadosztálynak időközben még beérkezett zászlóaljait a D. Cosna és a Vrf. Ungureana 779 közötti hegygerinc mentén állította fel.

Augusztus 13-án az időközben beérkezett román tartalékok támogatásával a 7. román hadosztály heves támadásba kezdett. A 15. bajor tartalékdandár kénytelen volt a D. Cosnát is feladni és csapatait a Calcaiu-tól északra levő hegygerincre visszavonni.

Augusztus 14—18-ig terjedő időt a csapatok kötelekeiknek rendezésére kellett fordítani, a románok viszont ezzel időt nyertek arra, hogy a Mgr. Casinului területéről még újabb eröket vonjanak el Ocnához és részben a Pocsahitól északra harcoló hadosztályok támogatására. (Ezen mozgásokat a Gerok csoport és a 9. hadseregparancsnokság úgy magyarázta, hogy a románok ott már kezdik visszavonni csapataikat.)

A románok ezen vélt. visszavoulására való tekintettel a VIII. hadtest parancsot adott a támadás folytatására, melyet augusztus 19-én kellett újra megindítani.

E támadás volt tulajdonképen az Ojtoz-völgyi csatának utolsó erőfeszítése.

Augusztus 19-én a 71. hadosztály Grozestitől délre, a 117. hadosztály a 15. bajor dandárral a Cosna hegy ellen, a 70. honvédhadosztály pedig a Slanic pataktól északra indult támadásra. Mialatt a két szárnycsoport némi tért nyert a középén déli 12 órakor a D. Cosnát a bajorok újra elfoglalják, sőt a zömmel tovább lökve a hegy utolsó keleti csúcsáról is elúzik a románokat. A románok heves ellentámadásai sehol sem jártak eredménnyel és a VIII. hadtest 19-én elért vonalát meg is tartotta.

A mozgó harcnak ezzel itt vége szakadt, mert mindkét fél teljesen ki volt merülve. Itt-ott fellángolt még a küzdelem, ennek azonban már semmi jelentősége az általános helyzet szempontjából nem volt, mert legfeljebb arra irányult, hogy a már meglévő állásokat harcászatiilag kedvezőbb vonalba vigyék előre.

NYOLCADIK FEJEZET.

A Putna-menti és az ojtói csata eredménye és méltatása.

A Focsani és az ojtói szoros körüli harcok szeptember első napjaiban véget értek. Mindkét fél ki volt merülve és, ezért nem folytathatta tovább a küzdelmet. A központi hatalmak figyelmüket ismét a nyugati arcvonalra fordították és nem tulajdonítottak a románok elleni további hadműveleteknek nagy jelentőséget, nem hozhattak ide más arcvonalokról újabb erőket, hogy itt a megkezdett munkát végleg befejezzék, pedig ekkor a felbomlóban levő orosz hadsereggel és a teljesen kimerült románokkal végleg le lehetett volna számolni Néhány friss hadosztály bevetése egészen biztosan itt a végleges döntést meghozta volna.

A sok részletesemény és támadás ismertetése után a könnyebb áttekinthetőség és az elért eredmények mérlegelése, valamint a tanulságok könnyebb értékelése céljából lássuk egészen rövidre fogva az eseményeket és ezek alapján állapítsuk meg, hogy mennyiben sikerült egyik vagy másik félnek a hadművelési célt elérnie és bíráló szemmel vizsgálva a történeteket, kíséreljük meg azt is megállapítani, hogy ott, ahol valami nem sikerült, vagy csak félig sikerült, mi lehetett ennek az oka. Az alábbi fejtegetésekben semmiesetre sem akarom kritika tárgyává tenni a dicsőséges hadjáratban szerepelt, tapasztalatokban bővelkedő, kiváló hadvezérek intézkedéseit, csak olyan körülményekre akarok rámutatni, melyek minden elfogulatlan szemlélőnek szemébe ötlenek és amelyek most, amikor mindkét fél erőviszonyait és intézkedéseit, valamint ezek nyomán lezajlott harci eseményeket is ismerjük, bőséges anyagot szolgáltatnak a tanulásra.

A július 24-étől szeptember 3-ig tartó harcokban általában két nagy időszakot kell megkülönböztetni. Az elsőbe esik a román-orosz támadás július 24 től 30 ig a 2. román hadsereg arcvonalán és a 4. orosz hadsereg jobb szárnyán (VIII. hadtest), melynek eredménye a Gerok-csoport jobb szárnyának a sovejai medencét nyugat felől övező magaslatokra való visszaszorítása volt. Itt négy teljes, hadiállományú román hadosztály állott szemben a 21SC német gyaloghadosztálynak, az 1. osztrák-magyar lovashadosztálynak és a 8. hegyidandárnak csapataival. Ezen harcoknak képezi egyik gyöngyszemét az a hősiességes védelmi harc, melyet a 82. székely gyalogezred a Magura Casinuluiak megtartásáért folytatott.

Ugyanerre az időre esik a galíciai orosz haderő nagy veresége és visszavonulása, melynek hatása alatt a román-orosz moldvai főparancsnokság lemondott a Focsani felé tervbevetett nagy támadásról, megállította a már támadásban levő 2. román hadsereget és a déli arcvonalon is a védekezést rendeli el, hogy a Moldva északi részét fenyegető osztrák-magyar és német támadással szemben a délről elvont erőkből ellentámadásra alkalmas hadseregcsoportot vonjon össze. Ezalatt a szövetségesek is támadásra készülnek. A Focsani felőli támadás eszméje Moldva elfoglalására és a román orosz erőknek esetleg végleges visszaszorítására, vagyis a keleti arcvonalon a háború eldöntésére, a galíciai sikerek hatása alatt fogamzik meg. Tehát nem olyan alapos és hónapokig tartó előkészületeken nyugvó hadművelet, mint a román-orosz támadás. A románok és az oroszok erre a nagy leszámolásra már a legutolsó focsanii téli csata lezajlása óta, tehát már hat hónapja készülődtek, a szövetségesek azonban csak a pillanatnyi kedvező hadászati helyzet kihasználására törekedtek akkor, amidőn a Focsani felőli és az ojtozi völgy mentén Ocna felé való támadást elhatározták.

A román-orosz támadás megállítása után mintegy hat-hét napig szünetelnek a harcok. Ez alatt folyik a két fél erőinek átcsoportosítása. Augusztus 6-án kezdődik a harcok második időszaka: a német és osztrák-magyar támadás, mely augusztus 6-tól rövid megszakításokkal augusztus 19-ig tartott és utolsó fellobbanásai szeptember első napjaiban voltak.

A 9. német hadseregnek Fundeninél kellett volna a Szeréten át támadva Tecuciu felé előnyomulnia, mialatt József főherceg arcvonala a Kárpátok felől kezdi meg a támadást. A románok és oroszok július 24-én Soveja felé megindított' támadása azonban megzavarja az eredeti tervet és a Gerok csoporttal való jobb és közvetlenebb együttműködés érdekében elejtik a Fundeninél való támadást és ehelyett a Szeret mentén. A djudul Nou illetőleg az ojtozi völgy mentén, Ocna felé való támadás mellett döntenek.

A Focsani felőli támadás szerves összefüggésben állott a Gerok csoportnak Ocna felé irányuló előretörésével s amíg az ocnai támadás tulajdonképpen a román erőknek a hegységben való lekötését célozta, a 9. német hadseregnek gyors előretöréssel a Tatros mentéig nyomulva a 2. román hadseregnek a hegységből való kivonulását kellett volna lehetetlenné tennie. A 9. német

hadserg augusztus 6-án, a VIII. osztrák-magyar hadtest viszont augusztus 8-án indult támadásra.

Ha e két csoport támadási irányát vizsgáljuk, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a támadási irányok megválasztásánál inkább a hadműveleti átkarolásra törekedtek. A döntést talán hamarabb elérték volna, ha a Gerok csoport nem a Tatros völgye felé, Ocna irányában támad, hanem inkább Soveján át a Pütna mentét választja előnyomulási iránynak, tehát északkelet helyett egyenesen keletnek támad és ezáltal a 9. német hadsereggel közvetlenül együttműködik. A Soveján át irányított támadás valószínűleg éreztette volna hatását a 9. német hadsereg bal szárnyával szemben álló orosz erőknél is, míg a VIII. osztrák-magyar hadtestnek Ocna felé irányuló előretörése, mint teljesen különálló hadművelet, úgyszólván semmi hatással nem volt a 9. német hadsereg harcaira. Az ellenség onnan az 1. román lovashadosztályon és a határőr dandáron kívül más erőt nem vont el, hanem e helyett a sovejai medencéből vonta ki az 1. román gyaloghadosztályt és a 3. hadosztály egyes részeit és ezzel kettős célt ért el: a 2. román hadsereg a megtámadott 6. és 7. román hadosztályt támogatta és egy esetleg Iresti felől meginduló támadás elöl még idejekorán kivonta az 1. és 3. román hadosztályt, mely a legkényesebb helyzetbe kerülhetett volna.

A sovejai támadásnak ugyan a nagy utánszállítási nehézségek bizonyos korlátokat szabtak volna, az azonban kétségtelen, hogy megfelelő előkészületek mellett ezt épen úgy meg lehetett volna oldani, mint az Ocna felé való előretörést. Ha azonban már az Ocna irányában való támadást a műútra, mint jó utánszállítási vonalra való tekintettel előnyben kellett részesíteni és ennek az iránynak nagy előnye volt az, hogy a 2. román hadsereg északi szárnyát épen ott érte, ahol az orosz csapatok forradalmi hangulata következtében azok ellenállásával már számolni nem kellett, ahova a román tartalékok eltolása a legtöbb időbe került, akkor a VIII. osztrák-magyar hadtest támadási területén nagyobb erőt kellett volna összevonni és ehhez a még szükséges hadosztályokat József.főhercegnek rendelkezésére kellett volna bocsátani. Így azonban két napi harc máris felemésztette a támadó VIII. osztrák-magyar hadtest helyi túlsúlyát és ez a további küzdelemben érezhető volt.

A kezdetben meglevő túlsúly, mely különben is csak a támadási sávban volt meg, a román tartalékok beérkezése folytán

fokozatosan csökkent és ezért az erők kiegyenlítődése után a továbbjutásról már szó sem lehetett.

A 9. német hadsereg 6-án megindított támadásában is két időszakot lehet megkülönböztetni. Az első időszakot az 1. német tartalékhadtest harcai töltik ki, augusztus 6—12-ig, amidőn a hadsereg támadásának súlypontja az I. tartalékhadtesten, vagyis a vasútvonala és a Szeret folyó közötti síkságon nyugszik. Amidőn nyilvánvalóvá lesz, hogy az ellenség heves ellenállása itt nem csökken, hanem még napról napra fokozódik, a 9. német hadseregparancsnokság a támadásnak súlypontját a bal szárnyon levő XVIII. tartalékhadtest területére helyezi át, hogy a Panciu felé való előretöréssel közvetlen nyomást gyakoroljon a Gerok-csoport jobb szárnya előtt levő ellenségre. Augusztus 12—15-ig, a csata második időszakában, folyó támadások itt nagy eredménnyel járnak. Ha a támadás augusztus 6-án itt indult volna meg, akkor talán még a román erősítések beérkezése előtt el lehetett volna itt érni a döntést és akkor a 2. román hadsereg bal szárnya igen kellemetlen helyzetbe került volna a sovejai medencében, miután visszavonulása csak a Susita és a Tatros völgye közötti, nehezen járható hegyvidéken lett volna lehetséges.

A jobb szárnyon a csata utolsó fellobbanása az augusztus 19-iki nagy támadás volt, melyet az 1. tartalékhadtest intézett Marasesti elfoglalására. Ennek eredménye az 5. és a 9. román hadosztály teljes összetörése és a marasesti pályaudvar déli részének elfoglalása volt. A heves és túlerővel végrehajtott román ellentámadások némileg visszaszorították az I. tartalékhadtest bal szárnyát, de ez a siker is csak átmeneti volt.

Még egy nagy támadás indult meg augusztus 28-án a XVIII. hadtest bal szárnyán, melyben az alpesi, a 216. és a 76. tartalékhadosztály részei vettek részt, melynek folyamán a XVIII. hadtest, Muncelul községet és a Varnita—Iresti vonalától északnyugatra levő magaslatokat elfoglalta.

Erőviszonyok.

A 9. német hadseregnek a Duna és a Putna felső folyása közötti egész arcvonalán a csata alatt a következő csapatok állottak rendelkezésére:

<i>LII. hadtestben :</i>			
2 török hadosztály	2 hadosztály	}	3 hadosztály
145. dandár	$\frac{1}{2}$ „		
5. bulgár hadosztály	$\frac{1}{2}$ „		
<i>A ramnici csoportban :</i>			
109. német hadosztály	1 hadosztály	}	2 „
92. osztrák-magyar hadosztály	1 „		
<i>Wehner különítményben :</i>			
6 zászlóalj	$\frac{1}{2}$ hadosztály	$\frac{1}{2}$ „	
<i>I. tartalékhadtestben :</i>			
212. hadosztály	1 hadosztály	}	5 „
12. bajor	1 „		
76 tartalékhadosztály	1 „		
89. hadosztály	1 „		
115. „	1 „		
<i>XVIII. hadtestben :</i>			
62. osztrák-magyar hadosztály	1 hadosztály	}	2 „
217. hadosztály	1 „		
<i>Had-sereg-tartalékban :</i>			
216. hadosztály	1 hadosztály	}	3 „
13. osztr.-magy. lövészhadosz.	1 „		
alpesi hadosztály	1 „		
Mindössze tehát körülbelül			15 $\frac{1}{2}$ hadosztály

A kölcsönös erőviszonyokat tekintve a támadó 9. német hadsereg nem volt fölényben a román-orosz erőkkel szemben, dacára annak, hogy a románok ezt állítják. Gavanescu tábornok szerint pld. állítólag 4 román hadosztály védte ki az egész 9. német hadsereg támadását és mentette meg Marasestinél Romániát a teljes elfoglalástól.

A román fenhéjjázó és dicsekvő állításokkal szemben a saját adataiból meg lehet állapítani azt, hogy a 9. német hadsereg támadó csoportja állandóan gyengébb volt, mint az orosz 4. és az 1. román hadseregnek a küzdelemben résztvevő erői. Míg a 9. német hadsereg támadó csoportja — az I. és a XVII. tartalékhadtest sohasem volt 9 hadosztálynál erősebb, a szövetséges az orosz-román erők napok szerint kimutatva Haralamb ezredesnek a „Komania militara” 1921. évi július—október havi füzeteiben megjelent adatai alapján a tuloldali táblázatban láthatók. (Lásd 8. mellékletet is.)

Erőviszonyok összehasonlítása a Putna-menti csatában.

Augusztus	A Szerettől nyugatra				A Szeret mentén és attól keletre			
	Németek		Románok és oroszok		Németek stb.		Románok és oroszok	
	hadosztály	zlj.	hadoszt.	zlj.	hadoszt.	zlj.	hadoszt.	zlj.
5	1. von. 5	48	4	64	5 ¹ / ₃	57	4	41
	2. „ 5	48	3	44			3 ¹ / ₂	44
6	1. von. 6	60	4	60	5 ¹ / ₂	57	4	48
	2. „ 4	39	5 ¹ / ₂	78			1/3lov	2
9-10	1. von. 5 ² / ₃	57	5	72	6 ³ / ₄	69	4	48
	1. „ 3	30	4	60			1 ² / ₃	12
11	1. von. 6 ¹ / ₃	66	6	88	6 ³ / ₄	69	4	48
	2. „ 2	21	3	44			2 ¹ / ₃	18
12	1. von. 6 ² / ₃	66	6 ¹ / ₄	95	6 ³ / ₄	69	4	48
	2. „ 2	21	3	44			1 ¹ / ₂	14
13	1. von. 6 ² / ₃	66	8 ¹ / ₂	114	6 ³ / ₄	69	4	48
	2. „ 2	21	2 ¹ / ₃	34			1/3lov	2
14	1. von. 6 ² / ₃	66	7	88	6 ³ / ₄	69	4	48
	2. „ 2	21	2	24			1/3	2
15	1. von. 6 ¹ / ₃	63	6	80	7	72	4 ¹ / ₄	51
	2. „ 2	21	3	32			1 lov.	6
16	1. von. 6 ¹ / ₃	63	6	80	7	72	4 ¹ / ₄	51
	2. „ 2	21	3 ¹ / ₄	44			1	16
17-18	1. von. 6 ¹ / ₃	63	6 ¹ / ₄	84	7	72	4 ¹ / ₄	54
	2. „ 2	21	4	48			1/3lov	2
19	1. von. 6 ¹ / ₃	63	6 ¹ / ₄	84	7	72	4 ¹ / ₄	54
	2. „ 2	61	3 ¹ / ₄	52			1 ¹ / ₃	14

Ebből megállapítható tehát, hogy a 9. német hadsereg támadó arcvonalaán levő I. és XVIII. tartalékhadtest az egész csata tartama alatt, nem kapott erősítést, csak azokat a tartalékokat használta fel, melyek a 9. hadseregpáncsnokságnak már a csata elején is rendelkezésére állottak, sőt az I. tartalékhadtest még meggyengült azáltal, hogy az észak felé való előrehaladás következtében a 216. hadosztálynak a jobb oldal biztosítására erőinek java részét a Szeret mentén vissza kellett hagynia.

A Szeret mentén, tehát meg nem támadott arcvonalszemen, maradt mindvégig mintegy 5 és fél hadosztály. A támadás egész súlyát minden pótlás nélkül a csaknem négy hétig tartó harcok egész tartama alatt annak a 8 hadosztálynak kellett viselnie, melyek a Szerettől nyugatra állottak. Nem lehet megállapítani azt, hogy mi indította arra Eben tábornokot, hogy a Szeret mentén, ahol támadásoktól tartania nem igen kellett, 7 hadosztályt hagyott teljesen tétlenül, melyek ott semmit sem használtak, mert az 1. román hadsereget nem kötötték le. Ez pedig velük szemben a Szeret mentén a két orosz hadosztályon kívül egy lovashadosztályt hagyott vissza és minden erejét a Marasesti—Panciunál folyó harcok színhelyére vetette. Úgy látszik, hogy a felderítés nem működött elég jól, mert ha már nem vont el a 9. hadsereg innen erőket a putnai arcvonala, akkor legalább egy Szerét-átkeléssel lehetett volna lekötöni az 1. román hadsereget és megakadályozni abban, hogy minden erejét onnan elvonja és folyton újabb hadosztályokat vigyen a keményen és elszántan támadó Morgen hadtest útjába.

A román hadvezetőség a Szeret mellől és az attól keletre levő területről fokozatosan úgyszólván az egész 1. román hadsereget elvonta és a mintegy 35 kilométer hosszú Szeret szakaszon, Bal aretu és Liesti között, csak 1 gyalogezredet (9. vadász) az 1. és a 6. rosióri dandárt, továbbá a 2. lovashadosztályt hagyta viszsza, az innen a Dunáig terjedő szakaszt pedig a 6. orosz hadsereg teljesen tétlenül viselkedő 6 hadosztálya tartotta megszállva, addig a 9. német hadseregpáncsnokság a 2/3 216. 212. hadosztályon kívül még visszahagyta a Wehner különítményt, (6 zászlóalj), a râmniczi csoportot (2 hadosztály) és az egész LII. hadtestet. Úgy látszik, hogy arra számított, amint az augusztus 3-án kiadott intézkedésből is kivehető, hogy a 12. bajor hadosztálynak Tecuciu felé való áttörése visszavonulásra fogja bírni a Szeret bal

partján álló ellenséges erőket és a 9. hadseregnek ezen hadosztályai széles arcvonalban átkelve a folyón, azonnal megkezdhetik majd az ellenség üldözését. Miután azonban augusztus 7-én a hadseregparancsnokság már végleg lemondott a Tecuciu felé való átkelésről és minden igyekezete arra irányult, hogy a Szeret nyugati partján észak felé tért nyerve visszaszorítsa a vele szembenálló orosz és román erőket, nem vonta el a Szeret mellől a 212. 62. és a 109. hadosztályt és nem vetette ezt a tekintélyes erőt, vagy ennek legalább egy részét augusztus 19-én akár az I./akár a XVIII. tartalékhadtest arcvonalára. Ha ez a három hadosztály a támadások alkalmával akkor itt rendelkezésre állott volna, nagyon kétséges, hogy a románok Marasestinél helyt tudtak volna e állani, mert hiszen ekkor a közelben már csak a 15. román és a 124. orosz hadosztály volt. Ezek pedig aligha tudták volna helyrebillenteni a csatát.

A Focsani és az ojtózi-szoros területén vívott harcokkal a tulajdonképeni hadművelleti célt *Moldva meghódítását nem értük el*, mert a támadásra alkalmazott erők mindkét helyen gyengék voltak és az oroszok még mindig keményen verekedtek. Annyit azonban úgy délen, mint északon elértünk, hogy a harcok hatása alatt az orosz hadsereg bomlása itt is megindult és az orosz seregtestek közül azok is, melyek még fegyelem tekintetében eddig elég jól tartották magukat, szintén ingadozókká váltak és már ezekre sem lehetett ezután számítani. Az orosz hadsereg felbomlását e harcok meggyorsították.

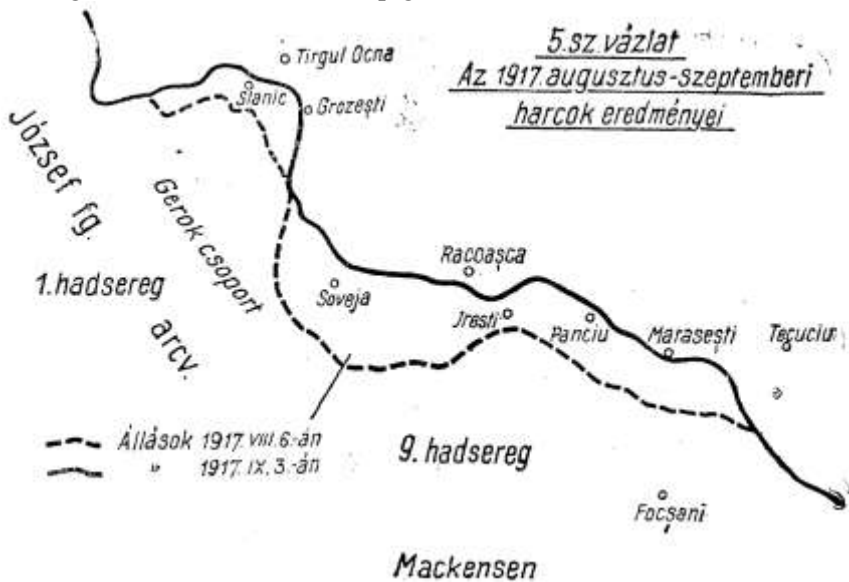
A Putna menti és az ojtózi csata területi eredményét az 5. vázlaton lehet látni.

A románok jól verekedtek s a remény, hogy az orosz-román haderők minden nagyobb ellenállás nélkül fel fogják állásaikat adni, hiúnak bizonyult. A 9. német hadseregparancsnokság 1917. augusztus 26-iki helyzetjelentése azt mondja, hogy az orosz-román hadsereg vitézül harcolt és minden állást és minden magaslatot szívósan védelmezett. Az ellentámadásokat jól vezették és legtöbb esetben kézi tusára került a sor. Az I. tartalékhadtest egymaga az augusztus 7. és a 19. közötti időben mintegy 60 nagyobb ellentámadást vert vissza.

Morgen altábornagy az I. tartalékhadtest parancsnoka, „Meiner Truppen Heldenkämpfe” című emlékiratában a Focsani körüli harcokról a következőképen emlékezik meg:

„A hadtest nehéz harcokban 20 kilométer széles és 10 kilo-

méter mély területet foglalt el, melyet az ellenség szívósan védelmezett. Lépésről-lépésre kellett tőle azt elragadni. Az ellenségre nézve igen fontos, kelet-nyugati vasúti összeköttetés a Tecuciu és Marasesti közötti szakaszban megszakadt. Három orosz és három román hadosztályt megsemmisítő vereség ért és az ellenség igen véres veszteségeket szenvedett. Egy egészségügyi század egy támadás után Patrascaninál egymaga 800 oroszot temetett el. A hadtest záskmánya 15000 fogolyra, 29 lövegre, és 118 géppuskára emelkedett. Az ellenségnek, de különösen a románoknak ellenállása igen szívós volt és 14 napig tartó harcok alatt 61 ellentá-

madásban nyilvánult meg. Ezek a legtöbb esetben szuronyrohamra vezettek s ennek folytán tetemes veszteségek voltak. Ezzel szemben az alaposan megerősített állások elleni rohamok a tüzérségi előkészítés kitűnő volta és a gyalogság meglepetésszerű előretörése következtében valamint a két fegyvernem kiváló együttműködése folytán kevés áldozattal jártak.

Bár az ellenség keményen védekezett és az ellenséges tüzérség a Szeret keleti partjáról oldalozva tüzelt, bár égető volt a forróság, mely napon 60 fok Celsiusra is emelkedett és számos gyomor megbetegedés fordult elő, a csapatok támadó szelleme mégis csodálatraméltó volt.

Az augusztus havi harcok ugyan helyi sikerrel jártak, de

nem voltak döntő hatásúak és azt a tanulságot eredményezték, hogy a románok figyelemreméltó ellenséggé váltak. Miután francia vezetés mellett 6 hónapig tartó kiképzésben részesültek az arcvonalon mögött, jobban harcoltak, ügyesebben is vezették őket, különösen a tüzérség és a gyalogság eredményesebben működött együtt, mint a román hadjárat kezdetén.”

E sorokból is láthatjuk, hogy a sikertelenség egyik okát abban találhatjuk meg, hogy az orosz hadsereg züllött állapotára, a forradalmi mozgalmak és eszmék bomlasztó⁷ hatására túlsókat építettünk és nem számoltunk eléggé azzal, hogy a román hadsereg francia vezetés alatt teljesen átszervezve fog velünk szemben állani. A galíciai gyors siker következtében talán nem történt meg minden előkészület, ami különben megtörtént volna, de legfőképpen az erőknél a döntés színhelyén való egyesítése maradt el.

KILENCEDIK FEJEZET.

Az orosz összeomlás és a brest-litowski béke hatása Romániára.

Az orosz kommunista forradalom.

A Kerenszki-kormány bukása.

A Kerenszkiék által megindított lavina tovább rohant. Az a felfordulás, melyet az eddigi autokrata orosz birodalomban a forradalmi eszmék, és a korlátokat nem ismerő szabadság okozott, tovább folytatódott. Az orosz hadsereg az 1917. évi júliusi nagy vereség hatása alatt már utolsó óráit élte. A fegyelmet a katonatanácsok intézménye teljesen aláásta, a tiszteletadás eltörlése és a parancsnokok választásának elrendelése pedig meghozta a teljes összeomlást. A hadsereg ugyan még ott állott a központi hatalmak harcvonalai előtt, de már a háborúról tudni nem akart.

Az oroszországi belső forrongás egyre nagyobb lett és a forradalom megindítói nem tudtak uraivá lenni a felidézett rossz szellemeknek. Mialatt az olasz hadszíntéren augusztus 18-ától 31-ig az Isonzó mentén a 11. csata tombolt, majd pedig október 24-én az osztrák-magyar és a német, Isonzó mentén felvonult haderők megkezdték a 12. csatát és megindították a feledhetetlen sikerű hadműveletet, amelynek során az olasz hadsereg megsemmisítő vereséget szenvedve a Piave folyó mögé vonta vissza az Isonzó mentén és

a velencei síkságot övező hegységben álló hadseregeit, Oroszországban új forradalom lángja csapott magasra. A Lenin és Trockij vezetése alatt álló kommunista párt november 7. és 9. között megbuktatta az ententepárti forradalmi, köztársasági kormányt. Kerenszkiék menekülniök kellett. Az új kormány november 23-án „Mindenkire” című és valamennyi hadviselő állam kormányához intézett körtáviratában felszólította a népeket, hogy szüntessék meg a további vérontást és kössenek békét azon az elvi alapon, hogy nem törekszenek foglalásokra, lemondanak a kártérítésekről és biztosítják a nemzeteknek szabad önrendelkezési jogot. A berlini kormány és az osztrák magyar külügyminisztérium már november 29-én válaszolva az oroszok 28-iki körtáviratára bejelentette, hogy az orosz ajánlatot fegyverszüneti és béketárgyalási alapul elfogadja.

Az orosz hadseregfőparancsnokság kiküldöttei december 3-án jelentek meg Brest-Litowskban Kamenew vezetése alatt a fegyverszüneti feltételek megállapítására. A szövetségesek részéről a keleti arcvonal lő parancsnokságának vezérkari főnöke, Hoffmann tábornok, vezette a tárgyalásokat. Egyelőre december 5-én 10 napos fegyvernugvásban állapodtak meg, míg végre december 15-én megkötötték a végleges fegyverszünetet, mely 1918. január 14-én déli 12 óráig tart, 7 nappal előbb felmondható, különben továbbra is érvényes.

A fegyverszüneti tárgyalások és a focsani fegyverszünet megkötése Romániával 1917. december 9-én.

A Brest-Litowskban az oroszokkal megkötött fegyverszüneti egyezmény hivatalosan az egész orosz arcvonalra érvényes volt. Leninek befolyása és hatalma azonban nem terjedt ki a moldvai orosz-román arcvonalra is, ezért itt külön fegyverszüneti tárgyalások voltak szükségesek. A román kormány és hadseregfőparancsnokság a Brest-Litowskban megindult fegyverszüneti tárgyalások következtében kényszerhelyzetbe került. Amidőn látták, hogy Oroszország békekötése esetén Románia magában nem képes ellenállani a központi hatalmakkal, a fegyverszüneti tárgyalások megkezdésére határozták el magukat.

December 5-én Scserbacsev tábornok, az orosz nyugati arcvonal parancsnoka, Mackensen vezértábornagyot felkérte a fegyverszüneti tárgyalások megkezdésére. Ugyanekkor a román had-

seregfőparancsnokság nevében Marasestinél Raskalu román ezredes,, a Szeréten át pedig egy román őrnagy az alábbi nyilatkozattal ajánlotta fel a fegyverszünetet:

„A román kormány elhatározta, hogy a román hadsereg részt vészen azon fegyverszünetben, melyet az orosz hadsereg felajánlott. Ennek következtében és katonai vezetőinek parancsára szerencsém van közölni, hogy az ellenségeskedések a Szeret menti arcvonalon 1917. december 5-én délelőtt 8 órától be vannak egyelőre szüntetve. A fegyverszünet tartama alatt a román csapatok állásaikban maradnak és őrzik az arcvonalat. A román repülőgépek repüléseiket beszüntetik. Azon ellenséges repülőgépekre, melyek állásaink felett átrepülnek, tüzelni fogunk. A fegyverszünet feltételeinek megállapítása céljából a megbízottak mielőbb ki fognak küldetni.”

A fegyverszüneti tárgyalásokat Morgen altábornagy vezette, melyekről emlékirataiban a következőket írja:*

„December 7-én megkezdődtek a fegyverszüneti tárgyalások Focsaniban, az oroszok részéről megjelent a 9. hadsereg parancsnoka, Kelsevszky tábornok, vezérkari főnökével, Baumgarten ezredessel és 14 más taggal; tisztekkel és katonákkal, akiknek egy része bolsevik, egy része pedig sociálforradalmár volt. Az orosz hadseregben már katonatanácsok működtek. A románok részéről megjelent a vezérkar főnökének helyettese, Lupescu tábornok, 11 román tiszttel. Ausztria-Magyarországot Chranilovits tábornok képviselte két vezérkari tiszttel. Törökország és Bulgária 1—1 vezérkari tisztet küldött ki. Az elnöki tisztet én töltöttem be. Mellém volt beosztva Hentsch vezérkari ezredes több más tiszttel. Dél tájban érkeztek meg az orosz és a román kiküldöttek Marasestibe és onnan a készen álló autókon Focsaniba hajtottak. Én a tárgyalási épület lépcsőjénél fogadtam őket. Az oroszok jéghidegek voltak, a románok udvariasabbak. A felajánlott villásreggelit az oroszok nem akarták elfogadni, végül azonban mégis asztalhoz ültek. Üdvözöltem az idegen küldöttségeket és azon reményemnek adtam kifejezést, hogy a tárgyalás eredményes lesz és a bajtársiasság jegyében fog lefolyni, mely minden hadsereg közös erénye. Kelsevski megköszönte ezt és a demokratikus bajtársiasságra üritette poharát, amely egyedül helyes. Ennek külön hangsúlyozása a jelenlevő forradalmár oroszokra való tekintettel történt. Ő maga gárda tüzér volt, főnöke gárda dragonyos. Lupescu tábornok is-

* Meiner Truppen Heldenkämpfe 127. oldal.

szólásra emelkedett. Felköszöntőjében kiemelte, hogy a román küldöttség független.

Ezután a tárgyalás alatt az oroszok, akik kész jegyzőkönyvet hoztak magukkal, azt kívánták, hogy a fegyverszünet 3 napi felmondással addig tartson, míg az orosz törvényhozó gyűlés dönteni nem fog a háború és a béke felett. A brest-litowski egyezményhez nem kötötték magukat, dacára annak, hogy azt a keleti tengertől a Fekete tengerig húzódó arcvonallal kiterjedő érvénnyel kötötték meg. Scserbacsev tábornok arcvonalat illetően teljesen függetlenül tárgyalták. Itt a Brest-Litovskban képviselt Lenin-féle irány és a délnyugati arcvonalon uralkodó Kerenszki-féle irány között bizonyos ellentét volt észrevehető. Miután én újból rámutattam arra, hogy mi mindnyájan azon szándékkal vagyunk eltelve, hogy jó eredményre és békéhez jussunk és ahol az akarat megvan, ott a kivezető utat is meg lehet találni. A három utolsó pontig minden kérdést elintéztünk. A három még eldöntetlen kérdés felett, amelyekben egyelőre még nem tudtunk megegyezni, egyik az alsó Duna, a második a Fekete tenger semlegesítése volt. Harmadik, az ellentábornak részünkről elfogadhatatlan feltétele az volt, hogy a fegyverszünet tartama alatt arcvonalainkról nem szállíthatunk csapatokat más arcvonalakra. Ezen feltételbe nem egyezhettünk bele, mert mi nyugat számára keleten akartunk erőket felszabadítani. Két hadosztálynak elszállítására hajlandók lettek volna, de ebbe nem mehettünk bele. A további tárgyalásokat tehát elnapoltuk. Az orosz kiküldöttek külön vonatjukhoz hajtottak Marasestire, a románok Focsaniban maradtak. December 8-án tehát az oroszok távol voltak. December 9-én délben azonban ismét megjelentek. Visszatérésük azt bizonyította, hogy a fegyverszünet megkötésére minden körülmények között hajlandók. Ez elősegítette a munkát és így egy tíz órás ülés után, december 9-én este, olyan egyezményt kötöttünk meg, mely megengedte nekünk, hogy azon csapatokat, melyek december 5-ike előtt már az elszállításra ki voltak jelölve, más arcvonallal elszállíthatjuk. Ez Romániában 5 német hadosztályt érintett.

A fegyverszüneti feltételek.

A Focsaniban 1917. december 9-én este 10 óra 30 perckor megkötött fegyverszüneti egyezmény a következő volt:

Fegyverszüneti feltételek,

melyek egyfelől a román arcvonalon levő orosz és román hadseregek, másfelől az ugyanezen arcvonalon levő *német*, osztrák-magyar, - bulgár és török haderők között kötötték meg.

1. §. A Dnjeszter és a Duna torkolata között bezárólag terjedő arcvonalon működő, Scserbaesev tábornok parancsnoksága alatt álló, orosz hadseregek között, egyfelől és az ugyanazon arcvonalon elhelyezett József főherceg és Mackensen tábornagy parancsnoksága alatt álló német, osztrák-magyar, bulgár és török hadseregek között, másfelől az alábbi ideiglenes fegyverszünetre vonatkozó egyezmény kötött meg azon időpontig, míg egész Oroszország alkotmányozó gyűlése a háború vagy a béke kérdése felett nem dönt.

A román hadseregek, melyek Prezán tábornok parancsnoksága alatt működnek és amelyek a román arcvonalnak egy részét alkották, szintén megkötik ezt az egyezményt, arra az időre, ameddig az orosz hadseregekkel a fegyverszünet a román arcvonalon tart.

2. §. Mindkét fél köteles az ellenségeskedések megkezdését 72 órával előbb bejelenteni.

Jelen egyezmény magától megszűnik abban az esetben, ha a német, osztrák-magyar, bulgár és török erők támadást kezdenek a Balti-tenger és a Duna torkolata közötti arcvonal bármely szakaszán, legyen az bár a román arcvonalon kívül, vagy az ellenségeskedésnek a román, vagy az orosz hadseregek részéről megkezdése esetében.

Ezen esetben is a másik felet 72 órával előbb kell értesíteni.

3. § Minden ellenségeskedés megszűnik az 1. §-ban említett arcvonalon azon időpontban, mihelyt jelen szerződés életbelép.

4. § A légi hadműveleteket mindkét fél beszünteti, nemcsak az ellenséges vonalak felett, hanem egy, a tekintetbe jövő szerződő felek első vonalaitól számított 10 kilométeres széles sávon belül. — Ezen időben teljesen megszűnik a légi járművek tevékenysége is.”

5. §. Nem engedhető meg járőröknek vagy magános csatároknak még egyenkénti kiküldése sem bármiféle feladattal a saját drótakadály vonalán túl.

6. §. Mindkét fél előőrseinek tilos a saját drótakadályok átlépése.

7. §. Mindkét fél kötelezi magát arra, hogy nem végeztet sem támadást előkészítő, sem az állás erősítését célzó munkálatokat. Csak az állások fenntartására szolgáló és a csapatok anyagi állapotának javítását (élelmezés, egészségügyi állapot) célzó munkálatok és barakok építése vannak megengedve.

8. §. Azon pillanattól kezdve, amint ezen szerződés életbe-

lép, mindkét fél kötelezi magát arra, hogy nem ad ki parancsokat hadműveleti szállításokra, mozdulatokra és csoportosításokra, valamint nem is hajtja végre azokat a szállításokat és átcsoportosításokat, melyekre a parancsot december 5. után bezárólag adta volna ki.

A fegyverszünet egész tartama alatt meg van engedve az egységek felváltása a hadtestek szakaszaiban, szintúgy egységek eltolása a hadseregek körleteiben, melyeknek célja a csapatok elhelyezésének és élelmezésének javítása.

Nincsen megengedve valamely hadtest körletéből visszavont csapatok pótlása, csak ugyanolyan erejű osztagok által, melyek az 1. §-ban említett arcvonalon állanak.

9. §. Tilos a jelenleg az arcvonalon elhelyezett egységek gyengítése egyesek vagy egységek kivonása által, más arcvonalak megerősítése céljából.

10. §. A semleges öv a fegyverszünet tartama alatt a legelől levő drótakadályok között fekszik. Mesterséges akadályok hiányában azt a legelői levő árkok határolják vagy két olyan egyenes vonal között fekszik, melyeket az állások meghosszabbítása képez és táblákkal van megjelölve.

A Duna deltájának vidékén a semleges övet a Szt. György ág alkotja.

11. §. A semleges övbe való belépés tilos. De fegyvertelen személyekkel szemben, kik nappal esetleg odatévednek erőszakos intézkedéseket nem fognak alkalmazni.

12. §. Bárki, aki a szerződő felek valamelyikéhez tartozik és aki nem veszi figyelembe a semleges övet, hadifogolynak fog tekintetni.

13. §. A semleges övben szeszes italok elárúsítása, ajándékozása vagy fogyasztása tilos.

14. §. Ezen egyezmény tartama alatti viszálykodások a két fél kiküldötteinek döntése alá fognak bocsáttatni. A kiküldöttek találkozásának helyét és idejét hadi követek által fogják megállapítani.

15. §. Mindkét félnek jogában áll ezen egyezmény határozványainak módosítását javasolni. E célra egy ugyanolyan, teljes joggal felruházott bizottság hívandó össze, mint a jelenlegi.

16. §. Ez a fegyverszüneti egyezmény mindkét fél katonai vízi haderejére is vonatkozik.

17. §. Ezen egyezmény az aláírás pillanatában érvénybelép.

18. §. A fegyverszünet érvényét vesztí azon időponttól kezdve, amidőn egyfelől a központi hatalmak legfelsőbb hadvezetősége, másfelől a legfelsőbb orosz parancsnokság és a legfelsőbb román parancsnokság olyan fegyverszünetet köt meg, mely kimondottan a Balti-tengertől a Fekete-tengerig terjedő egész arcvonalat felöleli.

19. §. A kiküldöttek közvetítésével mindenik félnek ezen egyezménynek egy aláírott és franciául szerkesztett példánya adatik ki.

Alulírottak azon kívánságuknak adnak kifejezést, hogy a Duna-torkolatok közötti területnek és a Fekete-tengeren, valamint valamennyi Duna-ágon Galacig való hajózásnak kérdését külön vegyes bizottság vitassa és állapítsa meg.

József főherceg és v. Mackensen
tábornagy nevében:

Scserbacsev tábornok
nevében:

von *Morgen* s. k.
altábornagy.
a 9. orosz hadsereg-
parancsnoka.

Kelcsevszki s. k.
tábornok,

Prezán tábornok nevében:

Lupescu s. k.
tábornok.

Morgen altábornagy a fegyverszüneti tárgyalásokkal kapcsolatban emlékiratában még a következő érdekes részleteket említi meg:

„A jegyzőkönyvek kiállítása alatt alkalmam volt a fegyverszüneti bizottság idegen tagjaival tárgyalni. Kelcsevszki tábornok zárkózott volt, ezzel ellentétben vezérkari főnökével, a szellemes és intelligens Baumgarten ezredessel élénk beszélgetésbe elegyedtem. Nyíltan kijelentette, hogy Oroszország belső állapotaiért a cárné a felelős, mert minden liberális javaslattal szemben süket volt. A cárnét is elítélte. Ez Rasputin befolyása alatt a cárt támogatta az időszerű, szabadabb reformokkal szemben. A távozásnál Baumgarten ezredes belső megindulással szorította meg kezemet és e prófétai szavakkal búcsúzott el tőlem: „Azt kívánom Nagyméltóságodnak, hogy hazájában és hadseregében ne legyenek olyan állapotok, mint amilyenek nálunk vannak.” És egy év múlva nálunk is meg voltak a katonatanácsok, a fegyelmetlenség, a hadsereg felszerelésének eltékozlása, a nép és a hadsereg összeroppanása: a legkisebb részletig mása az orosz felfordulásnak.”

A romániai orosz haderők szétzúllása.

A fegyverszünet megkötése után az eddigi küzdő felek között megszűnt a nyílt ellenségeskedés, hogy helyet adjon az eddigi fegyvertársak, a románok és az oroszok közötti küzdelemnek. Míg a román hadsereg nem a békevágy hatása alatt, hanem az orosz

összeomlás következtében teljesen izolált helyzetére való tekintettel kérte az ellenségeskedések beszüntetését, addig az oroszok tényleg már nem akartak tovább harcolni, ők úgy tekintették a dolgokat, hogy reájuk nézve a háború már végetért. A román kormány és a román hadvezetőség még mindig bízott abban, hogy talán időközben mégis csak megfordulhat a kocka és talán még békekötés nélkül is ki lehet az időt húzni addig, amíg nyugati szövetségeseiknek sikerül annyi erőt Összegyűjteni, hogy a nyugaton meginduló támadásokkal egyidejűleg Románia is újra fetheti a harcot. A román vezetők még remélték, hogy esetleg a bolsevik Oroszországtól elszakadt Ukrania nyújthat nekik segítséget. Az Ukran köztársaság kikiáltásakor Románia azt hitte, hogy ez hű marad az entente hatalmakhoz, folytatni fogja a háborút és biztosítani is fogja Románia hátát a bolsevik veszedelemmel szemben. Miután eddig Ukrania volt tulajdonképpen Oroszországnak is nemcsak élmezőnye, hanem hadiszergyártás tekintetében is egyik főforrásterülete, a románok remélték, hogy innen megfelelő mennyiségű hadianyagot is kaphatnak hadseregük számára. E reménység tartotta vissza a románokat a béketárgyalások hamaros megindításától. Amidőn azonban 1918. január 27-én Ukrania Brest-Litovskban megkötötte a központi hatalmakkal a külön békét, a románok is belátták, hogy színt kell vallaniok.

Ezalatt a Romániában levő orosz csapatok szétszűlése tovább haladt. A katonák egyebet sem tettek, mint gyűléseztek. Egyszerű katonákat választottak meg parancsnoknak, akik természetesen sem a rend fenntartásához, sem a csapatok ellátásának zavartalan irányításához nem értettek. A Tatros mentén levő orosz állások előtt egy alkalommal a szembenlevő orosz drótakadály előtt embeink egy idősebb orosz katonát láttak őrt állani és észrevették, hogy sir. Tisztjeink odamentek az oroszhoz és ekkor kiderült, hogy az orosz őrszem a szemben levő orosz gyalogezrednek volt parancsnoka, akit katonái elcsaptak és most kényszerítették, hogy mint egyszerű közkatona itt őrt álljon. Öreg napjaira ezt kellett megélnie.

Az orosz katonák a tilalom dacára százszámra jöttek át hozzánk a 17. és a 29. népfelkelő gyalogezred állásaiba. Különös előszeretettel keresték fel azokat az elárúsító helyeket, melyeket annakidején az arcvonal közelében katonáink számára rendeztetünk be. Első dolguk természetesen az volt, hogy a szesz italokat vásárolták meg.

Az orosz tisztek között is állandó volt a politikai viszálykodás és vitatkozás sőt ez némelykor annyira elfajult, hogy egy esetben a 17. ezredparancsnokságnál egy törzskapitányt a mi tisztjeink akadályoztak meg abban, hogy ezredparancsnokát tetteleg ne bántalmazza.

Egy más alkalommal egyik tüzér tisztünk átment a Vrf. Pópán levő orosz állásokba. A gyalogsági vonalban egyetlen orosz sem volt látható. Amint hátrább haladt, az állások mögött egyik orosz század legénysége éppen ebédnél ülte körül a nagy üstöket. A guggoló emberek között tisztünk néhány honvédet is észrevett» amint az oroszokkal együtt kanalazták a levest. Amidőn a honvédek tisztünket észrevették azonnal felugrottak és katonásan tisztelgettek. Az orosz katonák azonban azonnal leintették őket mondván, hogy erre most egyáltalában nincsen szükség, mert most mindnyájan egyformák vagyunk és hogy úgyis vége van a háborúnak. Most már nincsenek tisztek és egy kanalat nyomva a mi tisztünk markába minden áron arra akarták rávenni, hogy odaüljön közéjük ebédelni és politizálni.

A teljes összeomlás már nem volt feltartóztatható. Amidőn végül az új orosz főparancsnok, Krilenko, volt zászlós, kiadta a parancsot, hogy az arcvonalon levő orosz csapatok Romániából is vonuljanak fegyveresen haza, megindult a teljes szétszűllés. A parancs úgy szólt, hogy ha a románok nem volnának hajlandók az orosz csapatokat szépszerével hazaengedni, akkor fegyverrel nyissanak maguknak utat. Erre megindult az orosz hadseregnek visszavonulása. E visszavonulás természetesen nem ment simán, mert a fegyelmetlen tömeggé átalakult hadsereg pusztítva, rabolva haladt át Moldván. Közben még állandóan gyűléseztek és e gyűléseikre meghívták a román katonaságot és a népet is. Ezeket is igyekeztek megnyerni a forradalmi eszméknek és a „vívmányoknak”. Felszólították őket, hogy lázadjanak fel, vezetőiket kergessék el vagy gyilkolják le és üzzék el uralkodójukat. Mi akik ezekről az eseményekről jelentéseket kaptunk, meg voltunk arról győződve, hogy a román hadsereg és a moldvai nép sem fogja kibírni ezt a rohamot, azt hittük, hogy az oroszországi felforduláshoz hasonló események színhelye lesz csakhamar Moldva is. De nem így történt! Az alacsony intelligenciájú román parasztra és a katonaságra nem voltak hatással az orosz csábítások, mert nem is értették meg azokat. Másrésről azonban el kell ismernünk azt is, hogy a román kormány és a hadvezetőség is olyan szigorú rendszabályo-

kat léptetett életbe, hogy azzal meg tudták akadályozni a román hadsereg és a nép megmétélyezését. Ilyen esetben csak a drákói szigor segíthet és úgy látszik, hogy a román metódus, a bot, tényleg segített is, mert a román hadsereg fegyelme nem bomlott fel és egyáltalában nem volt reá hatással az orosz metély. A román katonaság és csendőrség nem hajlott a felszólításokra, nem ült fel az agitátorok nagyhangú ígéretetek, sőt ellenkezőleg fegyveresen lépett fel a fosztogató és rendetlenkedő orosz katonasággal szemben.

Az arcvonalból kivont 9., 4. és 6. orosz hadseregek helyét románok foglalták el és 1918. január végén az első vonalban már csak román csapatok állanak az állásokban. Az északi szárnyon Noua Sulitától a Békás szorosig az I., onnan Adjudul Nou magasságig a II. román hadtest, innen pedig Galacig az 1. román hadsereg állott.

Az első vonalban elhelyezett csapataink sokszor hallottak harci zajt a román vonalak mögött. Erről jelentések is érkeztek, melyek azt újságolták, hogy az oroszok és a románok most már olyan jóban vannak, hogy egymással kelnek birokra és ahol szépszerével nem tudnak megegyezni, ott megszólalnak a gépfegyverek és az ágyuk.

Nagyobb harcok is voltak egyes helyeken, így például Galacnál, Falticeninél, Pascaninál és Timisestinél. E harcokban mindenütt az oroszok húzták a rövidebbet. A fegyelmetlen tömeg nem tudott semmi eredményt elérni a fegyelmezett, sok esetben kisebb román csoportokkal szemben sem. Galacnál például január 21-én megtörtént az, hogy 3000 orosz, lövegekkel vonattal és egy csomó román fogollyal átkelt a Szeréten és megadta magát az ott álló németeknek. Egy orosz tiszt Morgen altábornaggyal beszélgetve embereire mutatott és ezt mondta: „Három hónappal ezelőtt ezek még oroszok voltak, most pedig gyáva vénasszonyok!”

A románok megszállják Besszarábiát.

Románia még a nagy szerencsétlenség napjaiban is hű maradt önmagához és vezetői azt gondolták, hogy ha már Erdélyt nem sikerült megszerezniök, mert ott fegyvereink megtanították arra, hogy büntetlenül nem nyújthatják ki kezüket egy olyan terület után, mely sohasem volt az övék, legalább az orosz összeomlásból fölözzék le azt a hasznot, amelyet nyugaton eljátszottak. Annak idején Bratianu Czerninzel folytatott beszélgetése során

1915. november 12-én este azt állította ugyan, hogy „Oroszország sohasem fog abba beleegyezni, hogy Besszarábiát Romániának adják”. . . „és Besszarábia birtoka Oroszország megsemmisítése nélkül Romániára nézve teljesen értéktelen.” Most azonban elfeledték az 1915-ben vallott elveket. Oroszország összeomlása felkeltette a román vezetőkben a hírvágyat és azon ürüggyel, hogy meg kell védeniök a besszarábiai román lakosságot a bolsevik hordákkal szemben, elhatározták, hogy megszállják Besszarábiát. Amíg tehát csapataink a fegyverszüneti egyezményt betartva tétlenül vesztegeltek a román arcvonalon, addig a románok túltéve magukat az egyezmény 9. §-ának határozványán, mely szerint tilos más arcvonalra csapatokat szállítani, a 11., 13. gyalog 1. vadász és az 1. és a 2. román lovashadosztállyal 1918. január közepén benyomultak Besszarábiába és március 13-ig a Dnjestert érték el.

Románia tehát nem áttallotta volt szövetségesét is megrabolni. Nem áttallotta túlnyomóan orosz lakosságú Besszarábiát kihalítani annak a szövetségesének területéből, mely még néhány hónappal ezelőtt véres áldozatokat hozott Moldva megmentése érdekében.

Mert az bizonyos, hogy az oroszok segítsége nélkül a románok nem lettek volna képesek 1917. nyarán a 9. hadsereg és a József főherceg támadását feltartóztatni. Az akkori áldozatokért a hála Besszarábia megszállása és később 1918. április 12-én Romániához való csatolása volt, a román vezetők szavai szerint „örök időkre.”

A jövő bizonyára meg fogja mutatni, hogy az ilyen politika, az ilyen „honfoglalás” meddig lehetséges és hogy egy olyan államalakulat, mely állandóan a bajban levő szövetséges holttestén keresztül elért sikerekre támaszkodik ahelyett, hogy a közvetlen szomszédaival való becsületes, mindkét fél közös érdekét képező megegyezésre törekednék, meddig tudja megtartani a világ becsülését és mikor érik el számára is a sokszor késő, de soha el nem maradó igazság sújtó keze. 1913. 1916. 1917. 1918. mindennek a mások romlását kihasználó, zavarosban halászó politikának évszámai. Bolgárok, magyarok, szászok, törökök, oroszok érik ma is a román politika munkájának következményeit, a kíméletlen elnyomó erőszakot, mely befelé korrup, kifelé hazug és a nagyzási hóbort fellegeiben él. Románia területét megnövelte ugyan Besszarábiával, átmenetileg a dicsőség napfényében fürdik, mert Oroszország belső betegségével, a kommunizmussal küzd. Az óriás

betegsége hosszabb lefolyású, mint a törpéé! Más állam már belepusztult volna ebbe a kórba. Oroszország testét még sokáig gyötörni fogja a vörös láz, de ha felépül, vájjon eszébe fog-e jutni az akkori román vezetőknek Bratianu 1915. november 12-iki mondanása: „Oroszország sohasem fog abba beleegyezni, hogy Besszarábiát Romániának adják!”

Félhivatalos tárgyalások a békekötésről.

A román politikusok ez alkalommal igen ügyesek voltak, ismét tanújelét adták annak, hogy miképpen kell az egyenes és becsületes németeket, osztrákokat és magyarokat az orruknál fogva vezetni.

Nekik nem volt sürgős a békekötés, de azért azt a hitet kellett kelteni a központi hatalmakban, hogy Románia is keresi a megegyezés lehetőségeit és azért titokban, egyelőre csak félhivatalosan, felvették Morgen altábornaggyal az érintkezés fonalát, mialatt ajassy-i entente kiküldöttek Romániát a további kitartásra biztatták.

Szerintük most már Romániának politikai fegyverekkel kell harcolnia az időnyerésért. Ez tényleg sikerült is, mert a központi hatalmakat annyira lefoglalták a Brest-Litowskban megindult orosz béketárgyalások, ami a legrosszabb időben pacifista külügyi vezetőinket annyira lefoglalta az oroszokkal mindenáron való békekötés gondolata, hogy nem értünk rá a román kérdéssel foglalkozni, pedig az különösen a monarchia szempontjából talán épen olyan fontos és nagy jelentőségű volt, mint Brest-Litowsk a németek szempontjából. Ludendorff hiába emelt óvást a bolseviki vezérekkel való tárgyalások ellen, hiába emelte fel tiltakozó szavát és követelte, hogy azok huzavonájának véget kell vetni. Czernin minden ároni béketörekvése megzavarta a német vezetőket is és nekünk sajnos nem volt Clemenceau-nk vagy Foch-unk, aki azt mondta volna, hogy ha nem fejeztük be a háborút akkor, amikor még nagy áldozatok nélkül be lehetett volna fejezni, akkor most már a végpusztulásig harcolni kell, mert a mindenáron való béketörekvés, nem erőt, hanem gyöngeséget jelent, ellenfeleinket a további harcra ösztönzi, ez már magában is vereség beismerése és ennek a vége csak a bukás lehet.

A nagy világesemények közepette teljesen megfélemedtek arról, hogy milyen fonák helyzetben vagyunk Romániával szemben és tétlenül nézték Besszarábia meghódítását, Románia megerősö-

dését, sőt még ebben botorul támogatták is őket, mert ezért hálára is számítottak.

A románokkal való félhivatalos tárgyalásokról Morgen „Meiner Truppen Heldenkämpfe” című emlékiratában részletesen beszámol. Elmondja, hogy a román kormánytól kapott megbízás alapján Mitilineu őrnagy, békében Bukarest város rendőrfőnöke, több ízben felkereste őt azzal, hogy a békekötés feltételei felől puhatolozzék és a román király és Mackensen közötti találkozást közvetítse. A megbeszélések ugyan nem voltak hivatalos jellegűek, azonban Mitilineunak és Morgen altábornagynak is megvoltak a megfelelő utasításai. Főképpen három kérdés képezte állandóan a megbeszélés tárgyát az t. i. hogy mi lesz a dinasztiaival, hogy fogják a központi hatalmak a román hadsereg kérdést elintézni és mi lesz Dobrudzsával? Ebben az időben Morgen még azt a felfogást képviselte, mely főképpen a németek álláspontját domborította ki, hogy t. i. a király és a Bratianu kormány hitszegésük miatt ne is számítsanak arra, hogy velük a központi hatalmak szóbaállanak, a román hadsereget a békefeltételekkel megalázni nem fogjuk, mert ennek semmi értelme sem volna. Ez azonban természetesen attól függ, hogy Románia nem kezd-e ismét támadást a központi hatalmak ellen. Ebben az esetben ugyanis a román hadsereg sokkal súlyosabb feltételeket kapna. A Dobrudzsa kérdésében Morgen őszintén megmondta, hogy erről a románoknak le kell mondaniuk, de a központi hatalmak gondoskodni fognak arról, hogy Romániának a Fekete tengerre meg legyen a szabad kijárat. Mitilineu tulajdonképpen a három kérdés közül csak a dinasztia kérdésében kívánta más felfogásra bírni Morgent és azt akarta megértetni vele és az ő útján a németekkel, hogy Ferdinándot nem lehet szószegéssel vádolni. A központi hatalmak megtámadásáért ő nem felelős miután alkotmányos uralkodó s ezért a felelősséget a háború kérdésében is a román kormány: Bratinauék, viselik.

Újabb fegyverszüneti tárgyalások Romániával 1918. február 4-14-ig.

A decemberi fegyverszünet megkötése katonai vezetőinket háttérbe szorította és most már a politikusoknak kellett volna a tettek mezejére lépniök, amint látjuk azonban ezt nem tették. Ezért Morgen altábornagy egyik felterjesztésében arra hívta fel a Mackensen tábornagy figyelmét, hogy a jassy-i román kormányhoz

ultimátumot kell intézni, miután a fegyverszünetet a béketárgyalásoknak rövidesen követniök kellett volna. Amidőn Morgen kifejezést adott jelentésében annak, hogy nézete szerint a román kormány csak időt akar nyerni és csak az alkalmas pillanatot várja, hogy ismét megkezdjék az ellenségeskedéseket, nagyon találóan ítélte meg a helyzetet. Úgy látszik teljesen tisztában volt már a román eszmevilággal, miután pedig Románia belső viszonyai akkor olyanok voltak, hogy a kivonuló orosz csapatokkal való harcok következtében nem volt abban a helyzetben, hogy támadást kezdhessen, Morgen nézete szerint ezt a helyzetet ki kell használni és a román kormányt színvallásra kell azonnal kényszeríteni.

Morgen altábornagynak, mint, a focsanii fegyverszüneti bizottság elnökének Mackensenhez intézett felterjesztése, a román csapatoknak az oroszok felváltására, továbbá Besszarábia megszállására történt eltolásai arra bírták Mackensen tábornagyot, hogy a román főparancsnokságtól a december 9-én megkötött fegyverszüneti egyezmény revízióját követelje.

Az új fegyverszüneti tárgyalásokra újra Lupescu tábornokot küldte ki a román főparancsnokság. A központi hatalmak megbízottja ismét Morgen altábornagy volt, aki a február 4-én megkezdett tárgyalásokat a következő bejelentéssel nyitotta meg:

„Új tárgyalások váltak szükségessé, mert a focsanii egyezmény alapjai teljesen eltolódtak és az egyezményt több pontban nem teljesítik és pedig:

1. Az eddigi egyezményt annak 1. §-a szerint egyfelől mi, másfelől az oroszok és a románok kötötték meg.

A felek egyik része azonban hadilábon van jelenleg egymással.

Ezen körülmény folytán a románok egyáltalában nincsenek abban a helyzetben, hogy megállapodásukat súlyos hátrányuk nélkül betarthatják.

2. Az orosz bolsevik csapatok elvonulása a 8. §-ba ütközik és későbbi időre az oroszok északi arcvonulójának forradalmi, új alakulásokkal való megerősítésére lehet belőle következtetni.

3. A román erők több mint felének eltolása eddigi állásai-ból, illetve elhelyezési körletéből részben Besszarábiába, részben az elvonuló oroszok felváltására, részben pedig a hátszágbeli rend fenntartására az egyezmény 8. §-ába ütközik.

Készünkről hangsúlyozni kell azt, hogy a románok a hadműveletekre Besszarábiában és északi Moldvában azon egyezmény

védelve alatt voltak képesek, melyet ők maguk sem tartanak be lényeges határoz ványaiban.

A szövetséges legfelsőbb had vezetőségek azon a teljesen jogos állásponton vannak, hogy a váratlan viszonyok következtében beállott helyzet így tovább fenn nem maradhat.

Minden fegyverszüneti egyezmény lényege abban áll, hogy azt hamarosan követik a béketárgyalások, jelen esetben annál inkább kellett számítani a román békeajánlatra, mert az általános katonai helyzet a románoknál napról-napra romlott.

Hogy mi ezt a helyzetet kihasználatlanul hagytuk, ez nem katonai okokból történt, miután harcoló erőink ezen az arcvonalon teljesen és csorbíthatatlanul megvannak, hanem azért, mert Románia jövőjére való tekintettel a Moldvában vezető férfiak fokozott beletásával számoltunk.

Tisztán katonai okokból tehát részünkről most már nem halasztható tovább az az időpont, amely katonailag és politikailag közöttünk tiszta helyzetet teremt.

A román kiküldöttek tehát szíveskedjenek bennünket a román legfelsőbb hadvezetőség és kormány felfogásáról tájékoztatni.”

A románok erre azt panaszolták fel és azzal igyekeztek szerződészegésüket megindokolni, hogy mi sem tartottuk be az egyezményt, mert a román arcvonalon álló csapataink felét már elszállítottuk. Ebből természetesen egy szó sem volt igaz, amit Morgen altábornagy azzal bizonyított be, hogy amidőn Lupeseu tábornok a 76. tartalékadosztályt is az elszállított csapatok között említette, e hadosztály egy ezredét elmeneteltette Lupeseu tábornok előtt Focsaniban és ezzel bizonyította be, hogy a románok nem mondanak igazat.

Miután a tárgyalások során kiderült, hogy Lupeseu tábornoknak csak a román főparancsnokságtól van meghatalmazása, a kormánytól azonban nincsen, Morgen altábornagy a tárgyalásokat megszakította és a román bizottságot felszólította, hogy szerezze be a román kormány felhatalmazását is. Ezzel a románok halogató huzavonájának akarta elejét venni. A román küldöttség erre február 5-én ismét elutazott.

Február 9 én Lupeseu Morgen altábornagyot levelében értesítette, hogy a Bratianu kormány február 8-án lemondott és ezért felkérte, hogy várjon az új bizottság megalakításáig. A románok

ezen új taktikázására Mackensen a román főparancsnoksághoz a következő ultimátumot intézte:

„Morgen Ő nagyméltósága tudomásomra hozta a hozzá intézett iratot, amelyben a jelenlegi politikai helyzetre való tekintettel az új minisztérium megalakulásáig a válasz elhalasztása kéretett.

Az indokok teljes méltánylása mellett, melyek ezen kérelmet előidéztek, a szövetséges legfelsőbb hadvezetőségek nevében azon határozott várakozásomnak adok kifejezést, hogy mégis lehetséges lesz 48 óra leforgása alatt, tehát legkésőbb február 12-éig a kiküldöttek megérkezését jelezni, akik a kívánt meghatalmazásokkal ellátva képesek a helyzetnek a központi hatalmak számára elengedhetetlen tisztázását katonai és politikai tekintetben is megadni.

Természetesen feltételezem, hogy az eddigi kormány tagjai, valamint a központi hatalmakkal szemben ellenséges vezető férfiak nem lesznek bent az új ministeriumban.

v. Mackensen vezértábornagy.”

Az új román kormányt február 12-én Avarescu tábornok alakította meg, amely már belátta, hogy a további huza-vona lehetetlen és megkezdte az előzetes tárgyalásokat a békekötés céljából. Mackensen levelére február 13-án megjelentek a román megbízottak és az új miniszterelnök Írásbeli meghatalmazását bemutatva a román kormánynak azon izenetét tolmácsolták Mackensen tábornagy számára, hogy a kormány őszintén kívánja, hogy a béke a központi hatalmak és Románia között minél előbb létrejöjjön, miután azonban a béketárgyaláson résztvevő román államférfiak legnagyobb része külföldön tartózkodik, a román kormány a fegyverszünetnek 20 nappal való meghosszabítását kéri.

A Morgen altábornagy vezetése alatt álló fegyverszüneti bizottság, hogy minden huza-vonát megakadályozzon, 1918. február 14-én délelőtt nyújtotta át a román kiküldötteknek a következő válasziratot:

„A négy szövetséges legfelsőbb hadvezetőség és kormány képviselői meglelégedéssel vették tudomásul Avarescu tábornok, miniszterelnöknek közlését, hogy a román kormánynak őszinte kívánsága, hogy a szövetséges hatalommal békét kössön és hajlandók a Romániára nézve tisztességes béke tárgyalásait megkezdni. A négy szövetséges hatalom képviselői kényszerítő kato-

nai okokból, azonban nem teljesíthetik a román kormánynak azon kívánságát, hogy a béketárgyalások megkezdéséig a fegyverszünetet 20 nappal meghosszabítsák. Azon okokat, melyeket a román kormány a tárgyalások eltolása mellett felhozott, nem fogadhatják el. A négy szövetséges hatalom legfelsőbb hadvezetőségeinek és kormányainak nevében ezeknek képviselői február 20-án déli 12 órára elvárják a béke tárgyalására és megkötésére felhatalmazott román kiküldöttek neveinek tudtuladását. A tárgyalásokat legkésőbb f. évi február 22-én Busteában meg kell kezdeni.”

Hell tábornok, Mackensen vezérkari főnöke ehhez még előszóval a következőket fűzte hozzá:

Miután a románok nem küldtek ki felhatalmazott tárgyalókat, a négy szövetséges hatalom képviselői elhatározták, hogy velők békefeltételeket nem közölnek. Nagyban azonban a következő tájékoztatást adják meg:

a) A dinasztia kérdése a románok belügye.

b) A románoknak számolniuk kell azzal, hogy bizonyos területekről le kell mondaniuk, nekünk viszont nincsen kifogásunk az ellen, hogy a románok Beszarábiában szereznek maguknak területi előnyöket.

c) Mindaddig, míg a románok az oroszokkal háborús viszonyban vannak, a román hadsereg mozgósítva maradhat.

Erre a román megbízottak február 14-én visszautaztak Jassyba.

TIZEDIK FEJEZET.

A bukaresti béke.

Általános helyzet.

Eddig a románokkal a tárgyalásokat katonák vezették, most azonban már át kellett adniuk a helyet a politikusoknak, akik arra lettek volna hivatva, hogy a háborúban a hadseregek által végzett munkát a zöld asztalnál tárgyalások útján befejezzék és learassák annak a munkának gyümölcseit, melyet a fegyverek eddig végeztek. Brest-Litowskban 1918. február 8-án az ukránokkal megkötöttük a békét és a február 19-én Oroszország ellen megindultak a hadműveletek, melyek alatt Linsingen német csapatai február 20-án Rowrot, 24-én Zitomirt, 28-án pedig már Kiewet is megszállották. Február 28-án végre az osztrák-magyar csapatok is átlépték a podoliai ukrán határt és így Románia hely-

zete teljesen tarthatatlanná vált. A román vezetők egy része azonban ennek dacára még mindig remélt, még mindig bízott abban, hogy sikerül addig húzni-halasztani a tárgyalások megindítását, amíg nyugaton valami fordulat nem áll be. A megfontoltabbak azonban és ezek között Ferdinánd király is, a Czerninnel való titkos, a németek háta megett folytatott tárgyalások után, arra a meggyőződésre jutottak, hogy mégis csak célszerűbb megkezdeni a béketárgyalásokat.

Czernin szerepe a béketárgyalások előtt és alatt

Ha valaki Czernin „Im Weltkрге” című emlékiratának a brest-litowski, de még inkább a bukaresti békével kapcsolatban írt fejtegetéseit olvassa, az az érzése támad, hogy Czernin az osztrák-magyar külügyminister nem a monarchia, hanem Románia érdekeit képviselte ezeken a tárgyalásokon. Czernin szertelen pesszimizmusa a monarchia belső állapotait illetően, az összeomlástól féltelme, mely még a fiatal uralkodó amúgy is békére hajló felfogásában is támaszra talált, Czernint úgy látszik megakadályozta a monarchia érdekeinek helyes és higgadt mérlegelésében. Már a brest-litowski tárgyalások alatt látható volt arra irányuló lázas igyekezete, hogy a monarchia „minden áron” legalább „egy” békéhez jusson. Inkább kész lett volna a szövetségest, Németországot cserben hagyni, csak hogy Brestből békeokmánnyal térhessen haza. Ez a mindenároni békére való törekvés látható Czerninnek a román tárgyalások előtti és alatti egész szerepléséből is. Teljesen rabja lett a „megegyezés, foglalás és kártérítés nélküli” békekötés gondolatának. Wilsonnak ezen álprófétai elveit Czernin becsületesen és naivul magáévá tette és azt hitte, hogy ezen az alapon képes lesz Bukarestben olyan békét kötni, amely elfeledteti Romániával a terveit meghíúsulása felett érzett elkeseredést és ismét jó szomszédi viszonyt fog teremteni a monarchia és szomszédai között. Elfeledte, mert talán soha meg sem értette azt, hogy Magyarország, Románia és Bulgária érdekeit a román vezetők túlzó állásfoglalása miatt ma még nagyon nehezen lehet összeegyeztetni és ahelyett, hogy a múltakon okulva, minden eszközzel a mi biztonságunk kivívására törekedett volna, a románok megbékítését tűzte ki célul maga elé és inkább képviselte a tárgyalások alatt Románia érdekeit, mint a központi hatalmakét.

A háború nem azért indul meg, mert a felek megegyezésre törekszenek, hanem azért, mert békésen megegyezni nem tudván

a fegyverek döntésére bízzák azt, hogy kinek az akarata érvényesüljön a szóbanforgó vitás kérdés elintézésénél. A győző akarata érvényesül a háborút befejező békekötésnél is. Ennél pedig a jövőbelátó és a jövő eshetőségeit mérlegelő politikus dolga megtalálni azt a határt, hogy meddig érvényesítse a győztes fél akaratát, hol van az a vonal, amelyen túlmenni nem célszerű dolog. Még nem kötöttek olyan békét, amellyel mindkét fél meg lett volna elégedve, mert hiszen a vesztes félnek meg kell fizetni a veszített háborút, de olyan békét is keveset kötöttek, mint a bukaresti, amellyel tulajdonképpen még a győztes fél sem volt megelégedve. Igaz, hogy itt osztrák, magyar, német, bulgár és török érdekeket kellett volna összeegyeztetni, de éppen ezért az a törekvés, hogy még a román érdekeket is figyelembe vegyék, annyira nehéz volt, hogy arra Czernin, a béketárgyalások főirányítója, már nem bizonyult elég nagy diplomatának, különösen azért nem, mert nem, tudta elfeledni román szimpátiáját és magyar gyűlöletét.

A németek követelései.

A románokkal való békekötésnél Czernin úgyszólván a központi hatalmak valamennyi képviselőjével ellentétes állásponton volt, de különösen nagy voit e kérdésben az ellentét közte, a németek és a magyarok között.

A németek álláspontja ugyanis kezdetben az volt, hogy ők sem Ferdinánd királlyal, sem a Bratianu kormánnyal szóba nem állanak, követelték Ferdinánd eltávolítását. E politikai kívánságon kívül Németországnak Romániával szemben csak gazdasági követeléseik voltak. Mindenekelőtt azt akarták elérni, hogy Románia petroléum forrásait, koronauradalmait, vasutjait és kikötőit német társaságoknak engedje át és a jövőben is Németországnak állandó ellenőrzési joga legyen a román pénzügyek felett. Azt kívánták, hogy Románia még az általános békekötés után 5—6 éven át megszállva maradjon.

Tisza emlékirata.

A magyar álláspont a románokkal kötendő békénél Tisza István grófnak 1918. január 27-én Czerninnek átadott alábbi emlékiratából világosan látható.

„Sajnos Románia ebből a háborúból nem fog annyira meggyöngítve kikerülni, amint azt az igazság és a monarchia jogos érdeke megkíváná. Dobrudzsa elvesztését Besszarábia megszerzése

pótolja és ezzel szemben az általunk követelt határkiigazítás semmiesetre sem áll arányban Románia bűnével és katonai helyzetével.

Békefeltételeink annyira enyhék, hogy azokat a legyőzött Romániának, mint nagylelkű adományt kell felajánlani és vele egyáltalában nem kellene tárgyalásokba bocsátkozni. E tárgyalásoknak semmiesetre sem szabad alkudozások és rábeszélés jellegrével bírniok. Ha Románia az általunk felajánlott alapon nem akar békét kötni, mi erre csak az ellenségeskedések újrafelvételével felelhetünk.

Nagyon valószínűnek tartom, hogy a román kormány addig engedi jutni a dolgot, hogy a nyugati hatalmak és saját lakossága előtt kényszerhelyzetét igazolja. Ép oly valószínű azonban az is, hogy a tárgyalások megszakítása után gyorsan engedni fog és túlerőnk előtt meg fog hajlani. A legrosszabb esetben a rövid ideig tartó hadjáratban Románia teljesen össze fog omlani.

Emberi számítás szerint csaknem bizonyosra vehető, hogy a dolgok Észak-Oroszországgal kötött béke utolsó időszakához hasonlóan fognak lezajlani és ez a központi hatalmak szempontjából könnyű és teljes sikert jelentene. Hogy mi a határkiigazításokat feltétlenül keresztülhajtjuk, az a monarchiának jogos és fontos védelmi érdeke és az egész hazafiasán érző magyar közvéleménynek erélyes követelése. Kizártnak látszik, hogy olyan külügyminiszter, aki e kérdésben más magatartást tanúsít, a delegációban tarthassa magát.

Ez az eljárás, amelyre a legnagyobb súlyt kell fektetni, feltétlenül szükséges, nehogy az általános béke kilátásait kockára tegyük.

A nyugati hatalmak vezető államférfiainak nyilvános kijelentéseiből látható, hogy elfogadható békére azért nem kaphatók, mert nem hisznek abban, hogy képesek vagyunk és el is vagyunk egészen határozottan szánva arra, hogy kitartsunk. Minden, ami őket e felfogásukban erősíti, eltávolít bennünket a békétől; az egyetlen út, amely bennünket a békéhez valóban közelebb viszen, az olyan magatartás, amely e hitnek lerombolására alkalmas.

Ez képezze minden elhatározásunknak és ténykedésünknek vezérfonalát. A román békére alkalmazva, világos, hogy a határkérdésben Romániával szemben az engedékenység, különösen ha

a tárgyalások megszakítása miatti félelemből ered, ellenségeinknél a mi értékelésünk szempontjából siralmas hatást fog előidézni. Kétségtelenül helyes volt, hogy Románia kétségbeesett helyzetét nem használtuk ki és mérsékelt békefeltételeket szabtuk, melyek elvi kijelentéseinkkel összhangban állanak. Ha azonban ezen a mérsékelt alapon nem lépünk fel a legnagyobb szilárdsággal, megerősítjük a nyugati hatalmakat azon hitükben, hogy egyáltalában nem is szükséges velünk birtokállományunk és önállóságunk épségének megtartása mellett kötni meg a békét és még nehéz és véres harcokra lesz szükség, hogy őket másra megtanítsuk. 1918. február 27.

Tisza.”

Ebből az emlékiratból láthatjuk Tisza Istvánnak felfogását és azt, hogy mennyire helytelenítette Czerninnek a *mindenároni* békekötésre való törekvését és mennyire helyesen ítélte meg a béke utáni, szinte könyörgésszerű futkosásnak káros következményeit. Tisza nemcsak a ma bajait látta, reá a monarchia belső eseményei nem gyakoroltak annyira lenyűgöző hatást, mint Czerninre és az osztrák kormányra, különösen pedig annak elnökére, Seidlerre. Épen ezért tisztán látását nem zavarták meg a kisebb jelentőségű napi események és ha komolyan mérlegelte is a két állam belső forrongását, nem ijedt meg tőlük, hanem kellő értékére szállította le az állítólag éhező nép és a felbujtogatott munkásság tüntető sztrájkjait. Ennek dacára látta azt az utat, melyen haladva tisztességes békéhez juthatunk. Ezzel szemben Czernin nem látott mást, mint az állítólag éhező Ausztriát és már előre maga előtt látta azt a forradalmat, amelyet az éhező Ausztria fog két hónap múlva rendezni, azt hitte, hogy ha békekötésekkel meg nem nyugtatja a nép kedélyét — a forradalmat senki sem tudja megállítani. Az a nép pedig, amely ekkor hangosan kiabált néhány gyáva, frontkerülő, vagy Órült pacifista volt, akik magukat az emberiség megmentőinek tolták fel. A nép színe java a frontokon teljesítette kötelességét azért a hazáért, melyet ezek az itt-hon maradottak elárultak. A rémképeket látó Czernin ezért minden áldozatra készen volt, csak hogy békéhez jusson. Ennek a megalázó szereplésnek akart Tisza végetvetni, amikor arra figyelmeztette Czernint, hogy a román béketárgyalásoknál ne vegye mintául a brest-litowski tárgyalásokat, hanem emberelje meg magát és legyen a monarchia érdekeinek erélyes szószólója.

A magyar kormány Románia felé több helyen határkiigazí-

tást kívánt, hogy a románoknak az 1916. évi betöréshez hasonló fellépése lehetetlen legyen. Nagyobb határkiigazítást követelt Turn Szeverinnél, Predeálnál és Ocnánál. E városok környéke Magyarországhoz került volna.

A hadseregfőparancsnokság által megjelölt határvonal szerint ezeknek a területeknek és több értékes petróleummezőnek Magyarországhoz kellett volna kerülnie.

Az osztrák, bulgár és török követelések.

Ausztria területi engedményeket nem óhajtott, ezzel szemben azonban olyan gazdasági szövetséget akart kötni Romániával, amely biztosította volna számára a román gabonát és élelmiszereket, Ausztria számára pedig piacot szerzett volna. Czernin tudta azt, hogy ez a gazdasági szövetség csupán az osztrákok érdeke és hogy a magyar érdekeket mélyen sérti, de ennek dacára el volt arra szánva, hogy a békeszerződést alá nem írja ennek megvalósítása nélkül.*

A bulgárok egész Dobrudzsát meg akarták kapni a Duna-torkolatokkal együtt, miután Dobrudzsának a románok által 1913-ban elszakított régi részeit, még egy, Ferencz József király életében készült egyezmény nekik biztosította az együttműködés ellenértéke fejében.

A törökök viszont Drinápoly környékét akarták visszakapni a bulgároktól abban az esetben, ha Bulgária az egész Dobrudzsát megszerzi.

E sok különféle és nem egyszer egymással ellentétes érdeknek összeegyeztetése kétségtelenül nehéz volt. Különösen a Dobrudzsái kérdés tekintetében volt súlyos a helyzet és itt Czernin és Kühlmann német külügyi államtitkár is magatartásával annyira elidegenítette a bulgárokat a központi hatalmaktól, hogy Bulgária ezek után titokban már megkezdte a tárgyalásokat az entente-tal.

Czernin felfogása.

Czernin a bukaresti béketárgyalásoknál azt az elvet vallotta, hogy először is nem a mi feladatunk az, hogy az isteni igazságosságot gyakoroljunk és büntessünk, hanem, hogy a háborút a lehető leggyorsabban befejezzük és azt vélte, hogy neki kötelessége minden eszközt megragadni, hogy a románokkali harc foly-

* Czernin „Im Weltkriege” 362. oldal.

tatását megakadályozza. Emlékiratában* azt mondja, hogy az az általánosan elterjedt felfogás, mintha a románok erejöknek fogytán lettek volna és ezért minden feltételt el kellett volna fogadniuk, teljesen téves volt. A románok szerinte igen erős állásokban voltak, a román hadsereg szelleme kitűnő volt és a legutóbbi nagy támadás alkalmával Marasestinel Mackensen csapatai véres vereséget szenvedtek (?). A román hadseregben ezért sokan azt a nézetet vallották, hogy a harcot a végletekig folytatni kell. A románok e mellett nem annyira a végleges győzelemre számítottak, mint inkább azt remélték, hogy védelmi állásaikban még egy ideig kitarthatnak és ezalatt nyugati szövetségeseik döntő sikerei hozzák az ő számukra a győzelmet. Czernin mindenáron meg akarta menteni Ferdinánd román királyt a bukástól, mert az volt a felfogása, hogy dinasztikus szempontból nem volna okos dolog, hogy mi egy idegen királyt detronizáljunk. Már akkor a királyokban bizonyos értéksüvedés uralkodott az európai piacon és attól tartottam, — írja Czernin — hogy ez az áresés teljes összeomlássá változik át, ha a piacra még királyokat visszünk.

A román király megtartását azért is szükségesnek vélte, hogy ezáltal a Romániával kötendő béke teljes értékű legyen és csak akkor remélhettük azt, hogy a békét gyorsan és törvényes formák között meg is köthetjük, ha a román király trónján marad.

A monarchia ífkos tárgyalásai Ferdinánd királlyal.

A brest-litowski béketárgyalások még folytak, amidőn Czernin azt a tanácsot adta Ferdinánd királynak, hogy ha a tárgyalásokat megkezdi, számíthat arra, hogy tisztességes békét kap. Erre IV. Károly király Randa vezérkari ezredest, a monarchia volt bukaresti katonai attaséját, több ízben átküldte titokban Jassyba, hogy Ferdinánd királyt rávegye a közeledésre. Ezekről a tárgyalásokról Czernin csak megtörténtük után tett említést Kühlmann német külügyi államtitkárnak, akit, mint általában az összes német vezetőket, a monarchia e hátmegetti tárgyalásai igen kínosan érintettek. A titkos tárgyalások egyáltalában nem váltak előnyére a monarchia és Németország viszonyának és miután az entente előtt sem maradtak titokban, azt mutatták, hogy a központi hatalmak szövetségének épülete már ingatag alapon áll, hogy a

* Im Weltkrieg 355. oldal.

monarchia már külön utakon jár. Ez ásta alá azt az alapot, amelyen eddigi egész harctéri sikereink nyugodtak. E titkos tárgyalások épen úgy megmutatták ellenségeinknek azt, hogy a monarchia vezetése milyen gyöngye kezekben van, mint a Sixtus-levelek. Czernin azzal indokolja eljárását,* hogy ez teljesen megfelelt annak az egyenjogú állásnak, melyet a monarchia szövetségi közösségben elfoglalt, amely szerint minden szövetségesnek jogában állott legjobb belátása szerint eljárni és csak arra volt kötelezve, hogy a szövetséges hatalmakat eljárásáról tájékoztassa. „Nekünk nem volt kötelességünk Németország engedélyét kikérni”. A szövetségesekkel szembeni kötelezettségeknek ilyen felfogása mellett nem lehet azután csodálni, hogy ellenségeink láthatták, hogy nekik csak várniok kell, mert a monarchia már azon az utón van, hogy készül cserbenhagyni Németországot és a győzelem számukra a harctéri vereségek dacára is biztos, mert hiszen a mi diplomatáink jobban előmozdítják az ő érdekeiket, mint a saját embereik.

A február 4. és 5-én folytatott bizalmas tárgyalások alkalmával Ferdinánd király megbízottja azt kérdezte Banda ezredestől, hogy a többi központi hatalmak csatlakozni fognak-e 1Y. Károly király üzenetéhez és hogy Románia megszállott területeit visszakapja-e? Erre Czernin azt a választ adta, hogy ha a király békekérésével a többi központi hatalmakhoz is fordul, ezek azt nem fogják elutasítani, a területi kérdésekben állítólag nem nyilatkozott.

Előzetes tárgyalások a román kormánnyal.

A béketárgyalásokat megelőző megbeszéléseket Czernin, Kühlmann és az új román miniszterelnök, Avarescu tábornok, Stirbey hercegnek busteai kastélyában, Bukarest közelében, február 14-én kezdték meg. Megegyezni azonban nem tudtak, mert Avarescu Dobrudzsa átadásáról hallani sem akart. Czernin bizonyára lemondott volna erről a követelésről, ha a bulgárok nem kötötték volna magukat annyira e terület megszerzéséhez. Az a veszély fenyegette a központi hatalmakat, hogy ha a bulgárok nem kapják meg Dobrudzsát, elkeseredésükben kilépnek a négyes szövetségből.

Midőn Czernin látta, hogy Avarescuval nem tud megegyezni,

* Im Weltkrieg 355. oldal.

arra kérte a román miniszterelnököt, hogy javasolja Ferdinánd román királynak, hogy találkozzék Czerninnel. Czernin azt remélte, hogy ha Ferdinánd királlyal személyesen tárgyal, könnyebben sikerül a román királyt meggyőzni a békekötés szükségességéről. Ilyen magatartás után nem szabad csodálkozni azon, ha a románok azt állítják, hogy mi őket nem is győztük le és ők csak azért kötöttek velünk békét, mert ez akkor politikailag célszerűbbnek látszott.*

Czernin és Ferdinánd, román király, találkozása 1918. február 27-én.

A Ferdinánd román királyi találkozás Racaciuni-ban, egy kis moldvai pályaudvaron történt 1918. február 27-én. E találkozás alkalmával Czernin IV. Károly királynak azt az üzenetét tolmácsolta, hogy ha Ferdinánd azonnal elfogadja azokat a feltételeket, melyeket vele Czernin közölni fog és hajlandó ezen az alapon a négyes szövetséggel békét kötni, Románia kíméletre és enyhe békefeltételekre számíthat. Ha azonban ezt nem teszi meg, a háború tovább fog folyni és akkor az uralkodóháza sorsa is meg van pecsételve, miután a központi hatalmak keleten felszabadult erőinek Románia nem lesz képes ellenállani. A román király különösen Dobrudzsa elvesztését tartotta súlyos feltételnek. Czernin azzal igyekezett a királyra hatni, hogy megígérte, hogy a monarchia támogatni fogja Romániát, hogy Románia Dobrudzsa helyett megkapja Besszarábiát. Ferdinánd király azonban még mindig nem volt hajlandó Dobrudzsa átadásába beleegyezni, mire Czernin a királynak 48 óra haladékot adott, hogy végleges választ adjon.

Avarescu jegyzéke.

A Ferdinánd királlyal történt találkozás után, március 1-én délután 6 órakor, Avarescu tábornok, román miniszterelnök, a következő jegyzéket intézte Czerninhez és Kühlmannhoz:

„A Nagyméltóságoknak február 24-én Busteában történt találkozásunk alkalmával tett nyilatkozatából az egyrészt Kémetország és Ausztria-Magyarország, másrészt Románia között kötendő békét illetőleg azon benyomást nyertem, hogy a központi hatalmak szándéka nemcsak a jelenlegi állapotot megszüntetni, hanem olyan

* Găvănescu tbk. „Rasboiul nostru” 166 oldal.

helyzetet is akarnak teremteni, hogy a jövőben ezen hatalmak és Románia között a legjobb viszony létesüljön. Ezt azonban bizonyára nem lehet elérni akkor, ha már a tárgyalások előtt „sine qua non” feltételeket szabnak. Sokkal inkább azonban úgy, mint azt a német kancellár legutóbbi beszédében igen bölcsen mondotta, hogy a már egyszer megkezdett tárgyalások során mindkét fél megmutatja jó szándékát, amely szükséges, hogy az ilyen tárgyalásokkal járó nehézségeket le lehessen küzdeni. Ha Nagyméltóságok ezt a nézetet, amely alkalmas arra, hogy békülékenységgel és kölcsönös engedményekkel a békére vezessen, osztják, szerencsém van Nagyméltóságoknak tudomására hozni, hogy mi készek vagyunk a tárgyalások megkezdésére és hogy azok a személyek, akiknek nevei alább következnek, mint meghatalmazottak ki vannak jelölve: Mishu Miklós meghatalmazott minister, Arghetoianu Constantin, igazságügyministeriumi államtitkár, Papiniu J. N. és Burghele Mihály, meghatalmazott ministerek, mint műszaki kiküldött: C. Coanda főhadsegéd, hadtest tábornok, Christescu C. hadosztálytábornok, Ghiorghiu D. J. fővámigazgató, Stefanescu M. a román nemzeti bank volt igazgatója, Stefanescu C. a román hajózás volt igazgatója, most a Banca Româneasca igazgatója és Blank Móricz, a Marmarosch Blank és társa bank elnöke.

Egyben kérem Nagyméltóságokat, hogy hozzájárulásuk esetén az iránt intézkedjenek, hogy Mishu Miklós és Blank Móricz kik közül az első Svájcban, az utóbbi pedig Koppenhágában van, Németországon és Ausztria-Magyarországon át Romániába utazgassanak.

A ministertanács elnöke
Avaescu tábornok.”

A központi hatalmak válaszjegyzéke.

Avaescu ezen jegyzékére Czernin és Kühlmann a következő jegyzékkel válaszoltak:

„A ma, Réssel ezredes útján közölt irat nem kielégítő. M: Busteaban f. évi február 24-én történt megbeszélésünk alkalmával tárgyalási alapként azt jelöltük meg, hogy Románia a szövetséges hatalmak javára lemond Dobrudzsáról a Dunáig, Romániának a Fekete-tengerhez vezető összeköttetéséről gondoskodni fogunk. A: Ausztria-Magyarország részéről követelt határkiigazításokat az országhatár mentén elvben elfogadták, hasonlóképen a helyzetnél megfelelő gazdasági intézkedéseket is.

Ha holnap déli 12 óráig nem érkezik meg Bukarestbe ezeknek a legalacsonyabbra szabott feltételeknek elfogadása, akkor a fegyverszünet ezennel felmondottnak tekintendő.

Kühlmann s. k.”

Avarescu tábornok erre március 2 án adott válaszjegyzékében kijelenti, hogy meghajlik a helyzet előtt és elfogja küldeni megbízottait.

Erre a központi hatalmak képviselői közlik a fegyverszünet meghosszabbítását, de ezt is a következő feltételek elfogadásától tették függővé:

1. Románia a szövetséges hatalmak javára lemond Dobrudzsáról a Dunáig, a Fekete-tengerhez vezető összeköttetésről gondoskodás fog történni.

2. Az Ausztria-Magyarország által követelt határkiigazításokat az ország határa mentén elvben elfogadja.

3. A helyzetnek megfelelő gazdasági intézkedéseket.

4. Katonai szempontból követelik, hogy a román hadsereg legalább 8 hadosztályt szereljen le. A leszerelést a Mackensen hadseregcsoport és a román legfelsőbb hadvezetőség vezeti.

Mihelyt Oroszország és Románia között a béke helyreáll, a hadsereg többi részének is le kell szerelni, amennyiben az orosz határmenti biztosító szolgálatban nincsen arra szükség.

5. A román kormány kötelezi magát arra, hogy a szövetséges hatalmak csapatainak szállítását Moldván és Besszarábián át minden erejével támogatja.

6. Az entente tiszteket azonnal el kell bocsátani. Szabad elutazásukat biztosítjuk.

A tárgyalások Busteaban tarthatók.

A busteai előzetes békeszerződés.

E jegyzék váltások és hosszas huza-vona után végre a románok is belátták, hogy már nem lehet kitérni a komoly tárgyalások elől és erre 1918. március 4-én végre meg is kötötték a *inifteaî elözetes békeszerződést*, mely a következőképen hangzik:

„Azon közös kívánságtól áthatva, hogy a Németország, Ausztria-Magyarország, Bulgária és Törökország között egyrészt és Románia között másrészt a hadi állapotnak véget vessünk és a békét helyreállítsuk alulírottak még pedig:

Kühlmann Richárd, valóságos titkos tanácsos, mint Németország képviselője,

gróf Czernin Ottokár, titkos tanácsos, a cs. és kir. ház és a külügyek minisztere, mint Ausztria-Magyarország meghatalmazottja,

dr. Momcsilov, a szobranje elnöke, mint Bulgária meghatalmazottja,

Taalat basa, nagyvezér O fensége, mint Törökország meghatalmazottja egyrésztől és

Argetoianu C. ur, mint Románia meghatalmazottja másrésztől, a meghatalmazások megvizsgálása után abban állapodtak meg, hogy miután az 1917. december 7-én Focsaniban aláírt fegyverszüneti szerződést március 2-án felmondták, mely március 5-én déli 12 órakor lejárt, 1918. március 5-én éjféλι kezdettel

14 napos fegyverszünetet kötnek

3 napos felmondással.

Az alulírottak egyértelműleg megegyeznek abban, hogy ezen időn belül véglegesen meg kell kötni a békét, még pedig a következő megállapodás alapján:

1. Románia átengedi Dobrudzsát a Dunáig a központi hatalmaknak.

2. A központi hatalmak gondoskodni fognak Románia részére a kereskedelmi útról Constanzán keresztül a Fekete-tengerhez.

3. Az Ausztria Magyarország által az osztrák-magyar—román határon követelt határkiigazításokat a románok elvben elfogadják.

4. Hasonlóképen elfogadják a helyzet által szükségessé tett megfelelő gazdasági természetű intézkedéseket is.

5. A román kormány kötelezi magát, hogy a román hadseregnek legalább 8 hadosztályát azonnal leszereli. A leszerelés vezetését a legfőbb román hadvezetőség Mackensen hadseregcsoportjának főparancsnokságával együttesen intézi. Amint helyre állott a béke Oroszország és Románia között, le kell szerelni a román hadsereg többi részeit is, amennyire az orosz-román határ biztonsága megengedi.

6. A román csapatoknak azonnal ki kell üríteniök az osztrák-magyar monarchiának megszállva tartott területeit.

7. A román kormány kötelezi magát, hogy a szövetséges

hatalmak csapatszállítását Moldván és Besszarábián keresztül vasúttechnikai tekintetben teljes erejéből támogatni fogja.

8. Románia kötelezi magát, hogy a központi hatalmakkal hadi állapotban levő hatalmaknak még román szolgálatban levő tisztjeit azonnal elbocsátja. E tiszték számára a központi hatalmak szabad elutazást biztosítanak.

9. Ez a szerződés azonnal érvénybe lép, melynek hitelül a meghatalmazottak egy szerződést aláírásukkal és pecsétjükkel láttak el.

Kiállítatott öt eredeti példányban Bukarestben, 1918. március 5-én.

A bukaresti béketárgyalások.

A béketárgyalások a cotroceni-i királyi kastélyban 1918. március 8-án kezdődtek meg. A románokat a román igazságügy-minister, Argetoianu képviselte. Argetoianu azt kérte, hogy lehetőleg azonnal közöljék vele írásban a szövetségeseknek összes követeléseit, hogy azokat személyesen a román kormány elé terjeszthesse.

Miután Argetoianu 9-én megkapta a feltételeket, Jassyba utazott. A tárgyalásokat Argetoianu visszaérkeztéig elnapolták. Argetoianu március 14-én tért vissza Jassyból és a békekoigresszuson bejelentette, hogy az Avarescu-kormány belpolitikai okokból lemondott. A távozás oka a valóságban az volt, hogy Avarescu nem akart a közölt feltételek alapján tárgyalni. Ez. természetesen ismét néhány napi szünetet jelentett. A román király március 19-én nevezte ki Marghiloman-t miniszterelnöknek, akit a központi hatalmakkal való megegyezés hívének ismertek és aki mindig ellensége volt Bratianu kétszínű, háborús és uszító politikájának. Kormányalakítása előtt sokat tárgyalt Czerninnel, aki csakhogy nyeregbe segítse Marghilomant és mindenáron megakadályozza az ellenségeskedések megkezdését, miután Bukarestből sem akart üres kézzel hazatérni, teljesen túltette magát a szövetséges államok eredeti követelésem. Különösen a magyar területi követelések lealkuvásánál volt nagylelkű. A bukaresti béketárgyalások lefolyásáról „Im Weltkrieg” című emlékiratához csatolt jegyzőkönyvben különben maga mondja el a következőket:

„A magyarok — mondja a jegyzőkönyv — a béketárgyalásokkal kapcsolatban azon célból, hogy a románoknak az 1916. évi betörésnek megismétlését Erdélybe megakadályozzák, a kül-

ügyminiszter ellenzése dacára határkiigazításokat követeltek. A hadseregfőparancsnokság, amely minden békezavaró befolyástól tartózkodott, olyan hadműveleti határvonalat állapított meg, mely szerint Turn Szeverin, Sinaia, Ocna és még több értékes moldvai petróleumterület Magyarországhoz került volna. A magyar közvéleményben még ennél sokkal messzebbmenő kívánságok is voltak hallhatók. A magyar kormány azt a nézetet vallotta, hogy a parlament az olyan békével szemben, amely e pontban nem felel meg az általános kívánságoknak, a legnagyobb nehézségeket fogja támasztani és vezetőszerepet játszó magyar politikusok és az ellenzéki pártok is kijelentették, hogy a határkiigazítások a béke előfeltételeit képezik. Így nyilatkozott mindenekelőtt Wekerle és Tisza. E határozott állásfoglalás dacára a külügyministerium a császárral (tudniillik IV. Károllyal) teljes egyetértésben még a tárgyalások megkezdése előtt azt az álláspontot foglalta el, hogy a határkiigazítási követelések nem lehetnek a békekötésnek akadályai. A határkiigazítások követelését tehát csak annyiban kell komolyan képviselni, amennyiben azok a loyális és a Romániával való jövőbeni barátságos viszonyt biztosító megegyezést nem zárnák ki.

Magyarország a külügyministerium ezen engedékenységét növekvő elégedetlenséggel nézte. Mi rámutattunk arra, hogy egy olyan határvonal, melynél a városok és petróleumterületek Magyarországhoz kerülnek, minden tekintetben elhibázott volna. BeJpolitikailag azért, mert a nem-magyarok száma emelkednék, katonailag pedig azért, mert ezáltal Magyarországnak Moldova felé eső határterületén megbízhatatlan román lakossága volna és végül a külpolitika szempontjából azért, mert ez Romániával szemben minden baráti viszonyt lehetetlenné tenne. Az eredetileg tervbe vett határvonalhoz egyideig ennek dacára ragaszkodni kellett, mert ezt a kérdést fel kellett használni arra, hogy Romániában a központi hatalmak irányában barátságosabb kormány alakulhasson. A külügyminister főképen arra törekedett, hogy a Marghiloman kormány megalakuljon, mely irányunkban barátságos politikát fog kezdeni. Azt hitte, hogy egy ilyen kormányral a megegyezési béke hamarabb tető alá fog jutni és el is volt arra szánva, hogy egy ilyen békét még messzemenő engedmények árán is lehetővé teszen, mindenekelőtt pedig azáltal, hogy megígérte, hogy támogatni fogja a besszarábiai kérdés megoldásánál. Kijelentette Marghilomannak és ezt írásban is lefektette, hogy egy oly kormánynak,

melynek élén ő fog állani, messzemenő engedményeket fog tenni és lakott területeknek átengedését, mint Turn Szeverin és Ocna, nem fogja követelni. Midőn a Marghiloman kormány megalakult, a magyar kormány élénk tiltakozása ellenére a határkiigazítási követeléseket úgyszólván a felére szállították le. A Romániával való tárgyalások főképen Azuga és Busteni, valamint a Lotru községek kérdésénél éleződtek ki. Március 24-én Czernin gróf azzal vetett véget ezeknek a tárgyalásoknak, hogy kijelentette, hogy Busteniről és Azugaról valamint a kérdéses Lotru terület feléről hajlandó lemondani, ha Marghiloman hajlandó a határkérdést ezen az alapon szabályozni. Marghiloman kijelentette, hogy ezzel a megoldással egyetért! A következő napon azonban ezt a magyar kormány elutasította és csak a császárral és Wekerlével folytatott ismételt táviratváltások után volt lehetséges valamennyi tényező hozzájárulását ehhez a kompromisszumhoz megnyerni, melyet Magyarország széles rétegeiben elégtelennek mondtak.

Az osztrák-magyar monarchiának egy másik, a bukaresti tárgyalásoknál szerepelt követelése azon tervre vonatkozott, hogy az osztrák-magyar monarchia és Románia között gazdasági szövetség létesüljön. E követelés iránt főképen az osztrák kormány érdeklődött, mely a határkiigazításokkal szemben, bár ezek részben Ausztriának is javára szolgáltak, kevésbé érdeklődött, sőt ezzel szemben inkább elutasító álláspontot foglalt el. A gazdasági szövetség terve azonban Magyarország részéről ellenzésre talált. Közvetlenül a bukaresti béketárgyalások megindulása előtt kísérlet történt abban az irányban, hogy a magyar kormány elutasító álláspontját megváltoztassa és e tervhez való hozzájárulását megnyerjék, hogy legalább feltételesen arra az esetre, ha a Németországgal tervezett vámszövetség létrejön, a gazdasági szövetséget Romániával is tervbe lehessen venni. Ezt a hozzájárulást azonban ekkor nem lehetett megszerezni. A magyar kormány fenntartotta, hogy a kérdéssel később foglalkozhassék, miután a Németországgal gazdasági viszonyt most még nem lehet áttekinteni és március 8-án értesítette bukaresti képviselőit, hogy ezt a tervet kénytelen elutasítani, miután a Németországgal való gazdasági viszony még most meg nem ítéhető. Ennek következtében ez a kérdés a béketárgyalásoknál egyelőre szerepet nem játszott és meg kellett elégedni azzal, hogy mértékadó román személyeknél puhatolózások történtek aziránt, hogy egy ilyen ajánlattal szemben milyen álláspontot foglalnának el. A tervet a románok általában kedvezően

fogadták és arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ilyen gazdasági szövetség Románia szempontjából feltétlenül kívánatos volna. Ezért azon szünet alatt, mely a békemegállapodások aláírása után volt, húsvétkor ismét kísérlet történt a magyar kormány ellenállásának leküzdésére, ezek a tárgyalások akkor még folytak, amikor a külügyminiszter távozott.

A *németek* még a bukaresti tárgyalások megindulása előtt kilátásba vették, hogy a béketárgyalásoknál, különösen gazdasági téren egész sor olyan kötelezettséget rónak Romániára, melyek bizonyos mérvű hadisarcot jelentettek. Egyelőre tervbe volt véve, hogy a Havasalföld megszállását az általános békekötés után még öt éven át fenntartják. Ezenkívül kötelezték volna Romániát arra, hogy petroleum vidékeit, vasutjait, kikötőit és állami uradalmait német társaságoknak tulajdonjoggal engedje át és egyezze bele pénzügyeinek állandó ellenőrzésébe. Osztrák-magyar részről e követeléseket már eleve elleneztek azon indokolással, hogy az így kifosztott Romániával a barátságos viszony létesítése lehetetlen. Ausztria-Magyarország azonban reá van utalva arra, hogy Romániával baráti viszonyban éljen. Különösen nyomatékosan képviselték azt az álláspontot egy, a német kancellárnál február 5 én megtartott értekezleten. Február közepén a császár (Károly) távirattal közvetlenül a német császárhoz fordult, hogy őt az ilyen tervek-től, melyek a béke megkötését veszélyeztetik, óva intse. A románoknak e követeléseket csak később, a Marghiloman kormány kinevezése után hozták tudomására. Addig ezek a kérdések állandó tárgyalások anyagát képezték Németország és Ausztria-Magyarország között. Utóbbi állandóan arra törekedett, hogy Németországnak e követeléseit enyhítse nemcsak a megegyezéses béke érdekében, hanem azért is, mert Németországnak a tervbevett mértékű térhódítása Romániában ellentétben állott volna az osztrák-magyar gazdasági érdekekkel. Azokat a követeléseket, melyeket a németek » román vasutakra és a koronauradalmakra vonatkozóan terveztek, később elejtették, a román kikötőknek ál engedése pedig egy román, német, osztrák, magyar kikötőüzemi társaság tervévé változott át, amely végül nem valósult meg. A petroleum kérdésben sem volt többé szó lemondásról, hanem csupán az állami fő nyersolajterületeknek 90 évre szóló bérletéről és egy német vezetés alatt álló kereskedelmi monopólium társaságról. Végül egy olyan gazdasági megegyezés útját egyengették, mely Románia mezőgazdasági termékeit bizonyos számú éven át a központi hatalmak számára biz-

tosította volna. A román pénzügyek Németország általi ellenőrzésének gondolatát az osztrák-magyar ellenmondás következtében elejtették. A Marghilomannal és képviselőivel e kérdésekben folytatott tárgyalások nagyon sokáig elhúzódtak. Különösen nagyok voltak az ellentétek a gazdasági egyezménynél az ár kérdésben. Ezeket az utolsó pillanatban az által háritották el, hogy március 28-án az aláírás előtt elfogadták a románok álláspontját. A petroléum kérdésben, melyben az ellentétek különösen nagyok voltak, abban állapodtak meg, hogy a földolaj egyezménynek a kereskedelmi monopóliumra vonatkozó határozványait újra tárgyalás alá veszik és az eredeti tervezet csak akkor lép életbe, ha e tárgyalások eredményre nem vezetnének.

A németeknek a megszállás meghosszabítása iránti követelése is nagy szerepet játszottak a tárgyalások több szakában. Osztrák-magyar részről ezzel szemben mindig határozottan állást foglaltak, Ausztria-Magyarország mindig azt az álláspontot képviselte, hogy a békekötés által vissza kell adni Romániának az egész törvényhozó és végrehajtó hatalmat és csak bizonyos korlátozott teendőkre tartható fenn az ellenőrzés joga, de az általános békekötés után ez sem. Ezen álláspont támogatására a külügyminister különösen azt hozta fel, hogy nem alakulhat velünk szemben barátságos kormány Romániában, (ebben az időben még Avarescu volt kormányon) ha mi Romániát állandóan igánkban akarjuk tartani. Minden törekvésünknek arra kell irányulnia, hogy azt, amit Romániával szemben el akarunk érni olyan politikusokkal és megegyezés útján érjük el, akik készek a központi hatalmakkal szembeni barátságos politikára. Politikánknak főcélja az, hogy Romániában ilyen emberek kerüljenek uralomra, uralmon való maradásuk azonban túlélés eljárás mellett lehetetlen volna. Ezzel elérnénk valamit néhány évre, de ezért egész jövőnkkel fizetnénk meg. Sikerült is nekünk Kühlmann a megszállás meghosszabbításának lehetetlen voltáról, amelyet a legfelsőbb hadvezetőség kívánt, meggyőzni. Tényleg Avarescu visszalépése után Marghiloman kijelentette, hogy ez a követelés számára a kormány megalakítását lehetlenné teszi. És miután német részről neki kijelentették, hogy a német legfelsőbb hadvezetőség ezt a követelését fenntartja, a kormányalakításba csak akkor egyezett bele, amidőn az osztrák-magyar külügyminister kezességét vállalt az iránt, hogy a megszállás kérdésének kedvező megoldására módot fog találni.”

„A Romániával való béke megkötésének döntő kérdéseihez

tartozott végül a *Dobrudzsáról való lemondás* kérdése is, melyet a bulgárok olyan hevesen követeltek, hogy ez elől kitérni lehetetlen volt. Az ultimátumot, mely a busteai előzetes békét megelőzte, arra kellett alapítani, miután Bulgária már a központi hatalmak hálátlanságáról, Bulgária kiábrándulásáról és e kiábrándulásnak a háború további sorsára vonatkozó káros befolyásáról beszélt. Czernin gróf csupán azt tudta keresztülvinni, hogy azon esetben, ha Dobrudzsáról tényleg le kell mondania Komániának, legalább a Constanzához való szabad kijáratot biztosítsák számára. A Dobrudzsá-kérdés tulajdonképp en már Busteában elintéződött. Amidőn később a bulgárok azt a kívánságukat fejezték ki, hogy az előzetes békeszerződésnek az a határozványát, hogy a Dobrudzsát a Dunáig kell átadni, úgy értelmezzék, hogy ezáltal az északi, a Kilia-ágig terjedő területet kell nekik átadni, e követeléssel szemben úgy a németek, mint az osztrákok és magyarok is határozottan állást foglaltak és a békeszerződés véglegesen kimondta, hogy Dobrudzsá csak a Szt. György áig adandó át. Ez az állásfoglalása a bulgárokat ismét elkedvetlenítette, de nem lehetett elkerülni, miután az a követelés az egész előzetes békét felborította volna.”

A március 19-én lejárt fegyverszünetet a román kormányválságra való tekintettel 22 ig meghosszabbítottuk. Az újra megkezdett tárgyalások végre március 26-án annyira jutottak, hogy a megkötendő szerződés legfontosabb politikai, területi és katonai rendelkezéseit reggeli 4 óráig előzetes jegyzőkönyvbe foglalták, a jogpolitikai pótszerződést és a petróleum kérdésben kötendő egyezmény alapelveit is megállapították. A gazdasági részletkérdések megállapításához még alapos bizottsági megvitatásra volt szükség. Miután így a békeszerződés főkérdései el voltak intézve március 28-án Czernin, Kühlmann, Radoszlavov Bukarestből elutaztak és csak a végleges jegyzőkönyv aláírásához akartak Bukarestbe visszatérni. Magyarország érdekeit a béketárgyalásokon Szerényi József kereskedelmi minister képviselte.

A bukaresti békeszerződés.

A román béketárgyalások záróülését a cotrocenii kastélyban május 7-én tartottak meg. Délelőtt 11 óra tájban megtörtént a békeszerződés aláírása, mely arra lett volna hivatva, hogy a monarchia és Románia közötti barátságos, jó szomszédi viszonyok alapjait ismét lerakja.

A békeszerződés a következőképpen hangzik:

„Németország, Ausztria-Magyarország, Bulgária és Törökország: egyrésztől Románia másrésztől azon kívánság által vezetve, hogy a köztük levő hadiállapotot befejezzék és népeik békés viszonyait politikai, jogi és gazdasági területen ismét helyreállítsák, elhatározták, hogy a Buzestéban 1918. március 5-én aláírt előzetes békeszerződést végleges békeszerződéssé változtatják, melynek következtében a fentjelzett államok kormányainak képviselői és pedig:

a császári német kormány nevében: *Kühlmann Richárd*, külügyi államtitkár, császári valóságos titkos tanácsos ur, *Korner Pál* császári valóságos titkos tanácsos ur, *Dr. Kriege János*, külügyi igazgató, császári valóságos titkos tanácsos ur, *Hell Emil* porosz királyi vezérőrnagy úr, a Mackensen hadseregcsoportparancsnokság vezérkari főnöke, *Bene Hans* császári tengerészkapitány úr,

a cs és kir. közös osztrák és magyar kormány nevében: rajeczi báró *Burián István* ur, a cs és kir. ház és a külügyek minisztere, Ő cs. és apostoli kir. felsége titkos tanácsosa,

a királyi bulgár kormány nevében: *Dr. Radoslavoff Waszil* kir. miniszterelnök és külügyminiszter ur, *Toucsseff Demeter* kir. pénzügyminiszter ur, *Tantiloff Péter* kir. vezérőrnagy ur, *Kosloff Iván* nemzetgyűlési képviselő úr, *Dr. Milettich Lubomir*, szófiai egyetemi tanár ur,

a császári török kormány nevében: *Ahmed Nessimy* bej császári külügyminiszter, *Ahmed Izei* pasa császári lovasságitábornok, *Rechad Hikmet* bej császári külügyministeri alállamtitkár,

és a királyi román kormány nevében: *Marghiloman Sándor* kir. miniszterelnök ur, *Árion C. Constantin* kir. külügyminiszter ur, *Papiniu N. János* királyi meghatalmazott miniszter ur, *burghele N. Mihály* királyi meghatalmazott miniszter,

a béketárgyalások tovább folytatása céljából Bukarestben összeültek, érvényes és kellő alapú meghatalmazásaiknak felmutatása után a következő rendelkezésekben egyeztek meg:

ELSŐ FEJEZET.

I. szakasz.

Németország, Ausztria-Magyarország, Bulgária és Törökország egy részről, Románia másrésztől kijelentik, hogy a hadiállapot köztük befejeződött. A szerződést kötő felek elhatározták, hogy ezentúl békében és barátságban élnek egymással.

II. szakasz.

A szerződést kötő felek közötti diplomáciai és konzuli viszonyokat a békeszerződésnek ratifikálása után azonnal ismét helyre-

állítják. Mindkét fél konzuli képvisellete ügyében további megegyezések fognak történni.

MÁSODIK FEJEZET.

III. szakasz.

A román hadsereg folyamatban levő leszerelését közvetlenül a békeszerződésnek aláírása után a IV—VII. szakaszokban foglalt rendelkezések szerint fogják végrehajtani.

IV. szakasz.

Az általános katonai hivatalok, magasabb parancsnokságok és katonai intézetek megmaradnak, amint erről a legutolsó békeköltségvetésben intézkedtek. A 11.-15. hadosztályok leszerelésüket tovább folytatják, amint ezt az 1918. március hó 4 én kötött bustea-i szerződés megállapította.

Az 1. és 10 román hadosztályból a jelenleg Besszarábiában alkalmazott 2 gyaloghadosztály, a felosztatott vadászadosztályból kiváló vadászzászlóaljkat beleértve és a román hadsereg 2 lovasadosztálya hadilétszámon marad mindaddig, amíg a szövetséges hatalmaknak Ukrajnában végrehajtott katonai hadműveletei következtében Romania határát többé veszély nem fenyegeti.

A többi 8 hadosztály Moldvában törzseiknek és parancsnokságaiknak megtartása mellett csökkentett békelétszámon marad meg. Mindenik négy 3 zászlóaljas gyalogezredből, két 4 «százados lovasezredből, két 7 üteges tábori tüzérezredből, egy utász zászlóaljból, valamint a még szükséges, közelebről meghatározandó műszaki csapatból és vonatcsapatból fog állani. E mellett a nyolc hadosztály gyalogságának összlétszáma 20.000 embert, a lovasságé 3200 embert és a román hadsereg egész tüzérségének létszáma, a mozgósítva maradt hadosztályoktól eltekintve, 9000 embert ne haladjon meg.

A Besszarábiában megmaradó hadosztályok a leszerelés után ugyanazon csökkentett békelétszámmal fognak birni, mint a IV. szakaszban emiített 8 hadosztály.

Minden olyan román csapatrészt, mely békében nem állott fenn, feloszlik.

A tényleges szolgálati idő ugyanaz marad, mind békében. A tartalékosokat, a calaras ezredek legénységét is beleértve, az általános békekötésig gyakorlatokra behívni nem szabad.

V. szakasz.

A román csapattestek létszámcsökkentése, vagy felosztatása folytán rendelkezésre álló lövegek, gépfegyverek, kézi fegyverek, lovak, kocsik és lőszer az általános béke megkötéséig a szövetséges haderők megszállott román területen levő főparancsnokságának adandó át megőrzés végett, ahol román raktár csapatok a

főparancsnokság felügyelete mellett fogják őrizni és kezelni. A Moldvában levő román hadseregnél meghagyandó lőszer fegyverenként 250, gépfegyverenként 2500 töltényben és lövegenként 150 lövésben van megállapítva.

A román hadsereg a megszállott területen levő raktárakból a hasznavehetetlen anyagot a szövetséges haderők főparancsnokságának beleegyezésével kicserélheti és a lőszerraktárakból az ellőtt lőszerért pótlást” igényelhet.

A Bessarábiában mozgósítva maradt hadosztályok megtartják a hadilőszer kiszabatot.

VI szakasz.

A leszerelt román csapatok a megszállott román területek kiűritéséig Moldvában maradnak. Kivételnek ez alól az V. szakasz 1. bekezdésében említett, az e területre beszállított fegyver és lőszer megőrzéséhez szükséges katonai hivatalok és legénység.

A leszerelt legénységi egyének és tartalékos tisztek a megszállott területre visszatérhetnek. Tényleges és volt tényleges tiszteknek azonban az e területre való visszatéréshez a szövetséges haderők főparancsnokságának engedélyére van szükségük.

VII szakasz.

A moldvai román főparancsnoksághoz a szövetséges hatalmak egy vezérkari tisztje törzssel, a szövetséges haderőknek a megszállott román területen levő főparancsnokságához pedig egy román vezérkari tiszt csatlakozik törzssel, mint összekötő tiszt.

VIII. szakasz.

A román folyóvízi és tengeri haderők a besszarábiai viszonyok tisztázódásáig teljes legénységüket és felszerelésüket megtartják, amennyiben legénységük a IX. szakasz értelmében nem korlátozandó. Azután a haderők is a rendes békeállományra csökkentendők.

Kivételnek ez alól a folyóvízi rendőrség céljaira megkívánt folyóvízi haderők és a Fekete tengeren a kereskedelmi hajók védelmére valamint aknamentes utak teremtésére felhasználható tengeri haderők. Közvetlenül a békeszerződés aláírása után külön megegyezés alapján a folyóvízi rendszettel megbízott hajózási szerveknek a folyóvízi haderők újból rendelkezésére bocsátatnak. A tengeri haderők felett a Fekete tengeri hajózási műszaki bizottságnak van rendelkezési joga. E bizottsággal való összeköttetés helyreállítása céljából egy román tiszt osztandó be hozzá.

IX. szakasz.

A hadsereg és a tengerészet azon legénysége, mely békében a kikötőkben vagy a hajózásnál szolgált a leszerelésnél legelőbb bocsátandó el, hogy korábbi foglalkozásában mielőbb alkalmazható legyen.”

A *harmadik fejezet* a Románia részéről Bulgáriának, Magyarországnak és Ausztriának átengedett területek új határát állapítja meg. Dobrudza északi részét Románia egyelőre a központi hatalmaknak közös birtokként engedi át. Az átengedett területek lakosságának biztosították az opció és a szabad kiköltözés jogát. A Romániából kiváló területekről származó tisztek és legénység, ha kívánják, lakóhelyükre visszatérhetnek.

A *negyedik fejezetben* a szerződő felek a hadikárpótlásokról kölcsönösen lemondanak, a háborús károk megtérítéséről külön intézkednek.

Az *ötödik fejezet* a megszállott területek kiürítését szabályozza. A kiürítés időpontját nem állapítja meg, csak azt mondja ki, hogy a központi hatalmak megszálló serege 6 hadosztálnál nagyobb nem lehet.

A *hatodik fejezet* a dunai hajózást szabályozza a 7. a vallásfelekezetek egyenjogúságát mondja ki Romániában és ezeknek iskola fenntartási jogot biztosít.

A *nyolcadik fejezet* a záró határozványokat tartalmazza. A ratifikálásra határidőt nem állapított meg, csak azt mondta ki, hogy az okiratokat Bécsben mielőbb ki kell cserélni. A főszerződésen kívül — külön kötötték meg a jogpolitikai, a gazdasági pótszerződést, a petróleumegyezményt, a turn-szeverini hajógyárnak Ausztria-Magyarország által bérbevevését szabályozó szerződést és a vasúti egyezményt.

Megjegyzések a bukaresti békéhez.

A békeokmány aláírásához Czernin már nem tért vissza Bukarestbe, mert a Sixtus levelek nyomán keletkezett vihar elsöpörte. Mi magyarok csak azt sajnálhatjuk, hogy bukása korábban nem következett be, mert szerencsétlen pacifizmusával, melyet a lehető legalkalmatlanabb időben akart valóra váltani, a monarchia belső állapotait és bajait túlzó rémlátásaival, mindenároni békére való törekvésével sokkal több kárt okozott a központi hatalmaknak, mint egy kevésbé sima modorú, de erélyes vezető okozott volna. Ha a bukaresti békét olyan szellemben tárgyalták volna le, mint ahogyan a fegyverszüneti egyezményt Morgen altábornagy letárgyalta, ha a tárgyalásoknál megmutattuk volna azt, hogy nekünk nem feltétlenül kell a román béke, ha ez nem olyan, mint azt a központi hatalmak egyedüli érdeke kívánja, ha nem siettünk volna a külön békével, bizonyára sokkal kedvezőbb hely-

zetbe jutottunk volna, mint így. Czernin azt hitte, hogy megegyezéses békét kötött és hogy a románok most már a jó szomszédi viszonyra fognak törekedni a monarchiával. Ezzel szemben a románok ezt a békét is kényszer békének tekintették és lapjaik azonnal kijelentették, hogy nemzeti követeléseikről ennek dacára sem mondanak le.

Grávanescu tábornok szerint*:

„E békefeltételekkel láncra fűzték a románok kezeit, láncot tettek a torkukra, de ennek dacára a románok megtartották a jogot azzal az ellenséggel szemben, mely még keresve sem található volna súlyosabb és lealázóbb feltételeket. Mindent elvettek tőlünk, még a tojást is a kotló alól és a hamut is a tűzhelyből és mindenünket összerombolták. Egy dolgot azonban nem vehettek el tőlünk: a becsületünket és hitünket. Ez a béke, mely nem az igazság békéje, hanem az erőszaké, nem maradhat meg. Mindazt amit elvettek tőlünk vissza fog még térni hozzánk, mert az igazságnak a földön diadalmaskodnia kell.”

Czernint, Romániával szemben a békülékenység szelleme vezette. Azt hitte, hogy Románia a kemény lecke után, amelyet e háborúban kapott, be fogja látni, hogy gazdasági és politikai érdekei a központi hatalmakhoz fűzik. Remélte, hogy Románia most már komolyan és becsületesen elfogadja azt az alapot, melyet a bukaresti béke teremtett. Dobrudzsáról le kellett ugyan mondania Bulgária javára, helyette azonban megkapta Besszarábiát, vagyis területe Dobrudzsa helyett a 45632 négyzetkilométer nagyságú Besszarábiával megnövekedett. Dobrudzsa csak azért volt értékes Románia számára, mert itt vezet át az egyetlen vasútvonal a Fekete-tengerhez, Konstanzához. A békeszerződésben azonban biztosítékot kapott arra nézve, hogy a konstanzai kikötőhöz szabad kijáratot kap, tehát Dobrudzsa elvesztése (654.500 lakos) tulajdonképpen csak a román érzelmekre volt lesújtó hatással, mert gazdaságilag ezzel nem sokat veszített. Ezzel szemben Besszarábia 3 millió lakosával és kitűnő termőföldjével olyan erőszaporulatot jelentett Románia számára, hogy ezt tulajdonképpen sohasem várt nyereségnek kellett volna tekintenie.

Ami pedig a Magyarország és Bukovina felé megállapított határkiigazítást illeti, az annyira jelentéktelen volt, hogy az Orsovától egészen a bukovinai határig terjedő, mintegy 500

*"Razboiul nostru" című művében.

kilométer hosszú határvonal mentén körülbelül 5000 négyzetkilométert tett ki, melyen lakott község alig volt. A magyar határ alig néhány kilométerrel került volna békeszerződés határozványai szerint befelé, romániai területre. A román külügyminiszternek a béke megkötése után tett nyilatkozata szerint a románok a központi hatalmak által követelt határkiigazításoknak csak mintegy 20—30 százalékát adták meg. Az új határ folytán a területnyereség Turn Szeverin felé mintegy 14, a Vulkán szorosnál 6, a Szurduknál 9, a vöröstoronyi szorosnál 16, a Tömösnél (Predeál) 8, a Bodzánál 10, az ojtózi szorosnál 1V₂, a gyimesinél 6, a békásinál 3 és a tölgyesinél 10 kilométert tett ki. E határkiigazításoknak célja kimondottan hadászati volt, miután azokat a területeket, amelyeknek Magyarországhoz való csatolása gazdasági előnyökkelis járt volna, Czernin a románok iránti figyelemből elejtette.

Az erdélyi határ mentén megállapított kiigazítások minimálisak voltak és ezek végrehajtása esetén a birtokunkba került volna az eddigi határgerinc kifelé eső lejtője is. Nagyszabású hadászati biztosításról tehát szó sem lehetett, mert a határkiigazítás csak akkor lett volna tényleg jelentős és alapos, ha legalább némileg megszüntethette volna azt a kellemetlen helyzetet, hogy Románia területe átkarolta Erdélyt. Ezt pedig csak akkor érhattük volna el, ha Havasalföldből legalább is az Olt folyóig terjedő területet igényeltük volna. Ez tényleg nem lett volna célszerű, mert ezzel csak Magyarország román lakosságát szaporítottuk volna feleslegesen meg, amire Magyarországnak egyáltalában nem volt szüksége. E tekintetben tehát a békeszerződés mérsékletet tanúsított. Az egyetlen, amit mégis kívánni lehetett volna és ez tényleg jobban is szolgálta volna Magyarország területi biztonságát, ha a jó betörési pontoknak bizonyult szurduki, vöröstoronyi, tömösi, bodzái, ojtózi szorosok területén szélesebb területsávot biztosítottunk volna magunknak, hogy közelebb kerüljünk a Kárpátok déli lábához. Ez esetben Turn Szeverin—Baia de Árama—Bumbesti—Ramnic Vâlcea — Câmpulung—Sinaia—Clăbucetu -A- 1480 lehetett volna a déli határ. Keleten szintén jobb védelmi viszonyokat teremtettünk volna, ha az új határral Hárja—Comănesti—Straja (Bistriciora völgyében) Roboesti vonaláig mentünk volna előre, ami még mindig nem jelentett volna annexiót, ha már egyáltalában ragaszkodni akartunk ehhez az elméletileg nagyon szépen hangzó, de a gyakorlatban keresztülvihetetlen és botor jelszóhoz.

A területnyereség és a határvonalaknak előbbretolása nem is

volt azonban annyira fontos és életbevágó, mint a román hadsereg leszerelésének kérdése és annak megállapítása, hogy Románia majd az általános békekötés után mekkora hadsereget tarthat. E tekintetben elkövettük azt a nagy hibát, hogy túl engedékenyek voltunk Romániával szemben és nem követtük azt az utat, melyet ellenségeink a versailles-i, a st. germaini vagy a trianoni békeparancsban velünk tettek. A határkiigazítások akár el is maradhattak volna, ha a román hadsereg leszerelése és a katonai szervezés tekintetében óvatosabbak és előrelátóbbak vagyunk. A bukaresti békeszerződésben megállapított határkiigazításokra nem volt feltétlenül szükség és ezek a jóformán értéktelen és katonai szempontból semmitmondó határkiigazítások csak arra voltak jók, hogy Románia ellenséges érzületét még jobban ellenünk hangoljuk és úgyszólván lehetetlené tegyük vele a megértést és a közös ellenséggel szemben való együtthaladást, de bizonyos mértékben fulánkot hagytak a magyar területnyereségek még Ausztria lelkében is, mert ez irigy szemmel nézte Magyarország területének az 500 kilométeres határvonal egész hosszában 5000 négyzetkilométerrel való megnövekedését. Ausztria sajtója csaknem egyhangúan azt követelte, hogy mi e területekért kárpótoljuk Ausztriát, mert ez közös szerzemény és abból legalább a kvóta arányában neki is jussa volna.

A múltak tapasztalatai után különösen a katonai kérdésekben nagy óvatosságra és okos előrelátásra lett volna szükség. Hiszen már 1916. augusztusában is láthattuk, hogy Románia, ha érdekei úgy kívánják lelkiismeretfurdalás nélkül képes túltenni magát a szerződéseken és a jövőben is bizonyára meg fog ragadni minden alkalmat hátbatámadásunkra. Kétszínűséget a legjobban bizonyította az, hogy az 1917. december 9-iki focsanii fegyverszünet megkötése után mindenáron el akarta odázni a békekötést és nyilvánvaló volt az is, hogy most is csak az Oroszország-összeomlása következtében beállott kényszerhelyzetben szánta rá magát a békekötésre. Ezért a katonai határozványokat különösen pedig a román hadsereg leszerelésének kérdését sokkal alaposabban és előrelátóbban kellett volna rendezni. Nem lett volna szabad különösen a monarchiának arra számíttania, hogy a román királyi ház hálás lesz velünk szemben azért, hogy a trónt Károly király megmentette Ferdinánd számára.

Azok az intézkedések, melyeket a román hadsereg leszerelése és a megtartható fegyveres létszám tekintetében kikötöttünk,

célszerűek lettek volna, ha egyúttal azt is meghatároztuk volna, hogy a *leszerelést mely időpontig kell feltétlenül befejezni* és nem mulasztottuk volna el azt, hogy Moldva fontosabb gócpontjait is megszálljuk. Hibát követünk el azzal, hogy megengedtük azt, hogy az 1—10. hadosztálynak keretei és törzsei megmaradjanak Moldvában és nem követeltük, hogy a legénységnek az a része, mely a már megszállott román területről való, oda záros határidőn belül visszatérjen, amikor nem jelöltük meg a leszerelési állomásokat és ezeken a helyeken a leszerelést nem saját csapataink és parancsnokságaink ellenőrzése mellett hajtottuk végre.

Moldva megszállása esetleg valamivel több erőt emésztett volna ugyan fel, mint amennyit a Havasalföld megszállására vissza akartunk hagyni, azonban azt a 2—3 hadosztályt mégis fel kellett volna áldoznunk a hátunk teljes biztosítása érdekében. Mi azonban nem akartuk megsérteni Románia érzékenységét és azt hittük, hogy a kiszabott feltételek eléggé meg fogják kötni a románok kezeit. Azzal pedig, hogy egész határozottan kikötöttük azt, hogy a leszerelt csapatoknak Moldvában kell maradniuk, (VI. szakasz) kezébe adtuk a román főparancsnokságnak azt a lehetőséget, hogy a legénységet a szükség esetén a legrövidebb idő alatt ismét fegyverbe állíthassa, csak ki kell játszania a leszerelés következtében feleslegessé váló hadi felszerelések beszolgáltatását.

A román kormány meghatalmazottja aláírta a békeszerződést, a román hadvezetőség azonban a leszerelést nem hajtotta végre, de legfőképpen nem szállította át a megszállott területre a feleslegessé vált felszerelést. Mackensen tábornagnak a Romániában visszamaradt szövetséges csapatok parancsnokának ismételt kellett erélyesen követelnie a román hadsereg főparancsnokságtól a román hadsereg leszerelésének gyorsabb végrehajtását. Ez azonban annak dacára olyan lassan ment, hogy még augusztus végén, amikor a békeszerződést még mindig nem iktatták törvénybe, a román hadsereg harcos állománya körülbelül 175.000 ember volt, holott a békeszerződés csak 32.000 embert engedett volna meg a hadiállományon maradt 2 gyalog- és 2 lovashadosztályon kívül.

A bukaresti béke alapján Romániában Mackensen tábornagy parancsnoksága alatt mindössze 6 gyaloghadosztály maradt vissza. Az eddig ott levő többi hadosztályokat, a repülőket és a nehéz tüzérséget még a béketárgyalások alatt a nyugati hadszínterekre szállították, hogy az ott folyó mérkőzésben részt vegyenek.

A békeszerződés aláírásakor mint romániai megszálló hadsereg visszamaradt:

egy német hadtestparancsnokság és 4 német gyaloghadosztály nehéz tüzérség nélkül

egy osztrák-magyar hadtestparancsnokság és 2 gyaloghadosztály és 2 önálló gyalogdandár.

E hadsereg teljes állománya a különféle üzemalakulásokkal együtt mintegy 110.000 embert tett ki, melyből a harcos állomány 60.000 főnél nem volt magasabb. Érthető tehát, hogy a románok nem nagyon siettek hadseregük leszerelésével, mert jól tudták, hogy kényszeríteni őket nem vagyunk képesek, mert Románia megszállott területén már alig van számottevő csapatunk

Befejezés.

A bukaresti béke 1918. május 7-én legalább látszólag véget vetett annak a fegyveres küzdelemnek, melyet Románia idézett fel akkor, amikor bennünket 1916. augusztus 27-én orvul megtámadott. A győzelmi mámor elpárolgott és az a sok vérmes remény melyet Románia vezetői akkor tápláltak szétfoszlott és legalább egy időre olyan emberek vették kezükbe Románia sorsának irányítását, akik a központi hatalmak oldalán akarták kivezetni az országot abból a kátyúból, melybe Batianu politikája belevitte. A központi hatalmak nem éltek vissza Románia szorult helyzetével, területéből jóformán alig vettek el valamit és szerződés-szegésének jutalmául még beleegyeztek abba, hogy megszeresse magának Besszarábiát. Ez azonban nem engesztelte ki a románokat mert, Erdély nem lett Romániáé és a nagy román álmok nem valósultak meg, ezért ez a béke nem hozhatta meg a románok nyugalmát. Arra természetesen nem gondoltak, hogy Erdélyben nemcsak románok élnek és nem törődtek azzal, hogy Magyarország 1000 éves határainak megcsönkítésével a magyarság támogatását és rokonszenvét fogják örökre eljátszani.

A központi hatalmak ellenálló erejének összeroppanása következtében a bukaresti békét nem kellett végrehajtani és ami nem sikerült Romániának a becsület mezején, amit nem tudott fegyverrel elérni, azt megkapta a mi fejvesztett és bűnös októberi kormányzatunk jóvoltából. De vajjon jut e valaha eszébe a román vezetőknek az, hogy milyen érzéssel fogadták a bukaresti békének igazán enyhe és Románia érdekeit szem előtt tartó határozvá-

nyait, jut-e eszükbe az, hogy milyen fájdalmasan érintette őket Dobrudzsa elvesztése és hogy siratták azt a néhány kilométert, melyet hegyeikből a saját biztonságunk érdekében kénytelenek voltunk tőlük elvenni? És el tudják-e képzelni azt, hogy mit kell éreznie minden erdélyi magyarnak akkor, amikor azt látja, hogy hazája idegen uralom alatt nyög, amikor tudnia kell azt, hogy nem szabad többé lábát betennie arra a szent földre, melyen bölcsője ringott, melyben ősei nyugosznak, melynek ősi birtokosai egy évezreden át magyarok voltak? Mit kell éreznie minden magyarnak, amikor hallja és tudja, hogy abban az országban, mely a középkorban is a szabad vallásgyakorlat és a jogegyenlőség hazája volt, amelyben nem volt különbség magyar és nem magyar között, ahol minden nemzetiség szabadon művelődhetett, gazdagodhatott: ma egyetlen elnyomott nemzet van és ez a magyar!

A nemzeteknek épen úgy, mint a társadalom minden egyes tagjának az a törekvése, hogy egymással békében és egyetértésben éljen. Mi a bukaresti békében ennek a békés, megértő együtt-haladásnak alapjait akartuk lerakni. A románok azonban nem akartak bennünket megérteni és azt hitték és azt hiszik még ma is, hogy az erőszak és a fegyverek ereje az élet minden nehézségein átfogja segíteni őket, azt hiszik, hogy saját fajuknak és országuknak tettek jó szolgálatot azok, akik a megértő kiegyezés helyett épen abban az államban látják legnagyobb ellenségüket és épen azt a nemzetet teszik engesztelhetetlen ellenségükké, amelyre országuk fekvésénél fogva nemcsak gazdaságilag vannak ráutalva, hanem amelynek segítsége nélkül Nagyrománia épen úgy össze fog omlani, mint ahogyan összeomlottak az 1916-ban szőtt ábrándok. Vájjon jut-e eszébe Románia vezetőinek az 1916 — 1917. évi hadjárat ama tanulsága, hogy nyugati nagy szövetségesei nem tudnak és nem is fognak rajta mindig segíteni? Gondolnak e arra, hogy Oroszország talpraállása is csak idő kérdése? Gondolnak-e arra, hogy mi lesz akkor, ha Oroszország tiszta fogja kérni Romániától Besszarábiát és számot vetettek-e azzal, hogy milyen segítséget fog akkor kapni Románia mai szövetségesei részéről? A királyi családok rokoni kapcsolata nem biztosítja számára Szerbia segítségét, Csehország pedig akkor fogja épen cserben hagyni, amikor ezt saját érdekei megkívánják. Franciaország, Romániának nagy protektora, a latin „testvér” a német rémtől retu-g ma is és fog akkor is rettegni, amikor számára is eljön a nagy leszámolás ideje. Mert ennek el kell jönnie, ezt

semmiféle erőszakkal feltartoztatni nem lehet, hanem inkább csak siettetni.

Mi megegyezésre törekedtünk a románokkal, mi nem akarunk tőlük területeket, mi éreztük azt, hogy a szláv tenger közepe ennek a két egyforma lélekszámmal bíró fajnak meg kell egyeznie. Románia nem ezt az utat követte és nem ezt az utat követi ma sem. Nem a magyarsággal való megegyezésre, hanem annak teljes tönkretételére törekszik, mintha azt erőszakkal el lehetne érni. Nem intó példa-e számára Lengyelország sorsa? Ezt az államot háromszor is felosztatták, Oroszország, Németország és Ausztria voltak a felosztás után sírbatett Lengyelország őrzői és Lengyelország mégis feltámadt, Lengyelország ma ismét él, a három nagyhatalom területére szakadt lengyelség ma ismét egy államot alkot és visszaszerezte mindazokat a területeket, melyek valaha Lengyelországhoz tartoztak. Magyarország sírjának őrzői nem nagyhatalmak és nem is olyan szilárd alapokon álló államok, mint Lengyelország felosztói voltak. Nem kell jóstehetséggel bírnia az embernek, anélkül is megállapíthatja, hogy a „magyar kérdés” még elintézve nincsen, mert Erdély elszakításával és Nagyromániába való bekebelezésével itt a nyugodt fejlődés és a nemzetek békés munkálkodása lehetetlen. Kiüldözhetik ősi otthonából a magyarságot, elvehetik iskoláikat, elvehetik vagyonukat, megtilthatják nyelvük használatát, azt azonban sohasem érik el, hogy mi elfeledjük, hogy honnan származtunk, mi volt a mienk és ha mi nem is jutunk talán már abba a helyzetbe, hogy a régi családi ház tűzhelyén ismét felszítsuk a parazsat, megteszik ezt az unokáink, mert nem hiszem, hogy akadna magyar ember, aki eltudná feledni azt, hogy mivel tartozik családjának, nemzetségének és hazájának. Elragadták Erdélyt, elvesztettük Magyarországnak ezt a kincsesbányáját még mielőtt ismertük volna, hogy milyen értékes. A Hargita suttogó fenyvesei, a Kárpátok égig nyúló bércei, a Maros szelíden kanyargó szőke hullámai, a keletről szálló felhők mindig küldik felénk az otthonmaradottak üzenetét, az elnyomottak sóhajait, onnan kelet felől mindig felénk fog szállani a hívó szó még akkor is ha Románia kimutatja, hogy már Erdélyben nincsen magyar!

Ha nem lesznek ott élő magyarok, ott lesznek a halottak, ott lesznek őseink szellemei, ott lesznek azok, akik e szép hazának védelmében áldozták fel ifjú életüket.

Mi pedig szerencsés szerencsétlenek, akik szerencsések va-

gyünk, hogy még magyar földön élhetünk és szerencsétlenségünkre nem tudtuk megtartani azt az örökséget, melyet apáink hagytak reánk, soha se feledjük el 1916. és 1917. évnek tanulságait és hálával emlékezünk azokra a hősökre, akik ott estek el a gyűlölet mezején, akiknek hősi tetteit Nagyszebennél, Brassónál, Vöröstoronynál, Petroszénynél, a csiki, a gyergyói, a bereczki havasok és a Hargita bércei között egyetlen emlékkövel sem lehet megörökíteni. Azt az emlékkövet ott lerombolnák az idegen hódítók, állítsuk tehát oda, ahol nem fér hozzá szentségtörő kéz, állítsuk szivünk rejtekébe és nem feledjük el azt, hogy csak a céltudatos egyetértés, az összetartás, az önfeláldozás és a hazaszeretet tudja megismételni azt a csodát, amelynek eredménye az ellenség menekülése és Erdély visszafoglalása volt.

Az 1916—1917. évi háború immár a múlté! A későbbi vihar elseperte ennek eredményeit, de még ez sem moshatta el, szivünkben azt a mérhetetlen, soha ki nem oltható ragaszkodást és szeretetet, mely elszakított Erdélyünkhöz, vadregényes Felvidékünkhöz és dus aranykalászt ringató Bácskánkhoz és Bánságunkhoz fűz. Ma mások uralkodnak ezeken az ősi magyar területeken, mert az Isten ezt most így akarta. Nekünk magyaroknak nem szabad zúgolódnunk Istennek e végzése ellen, mert ez nem jelenti azt, hogy ennek így is kell maradnia. Ne feledjük el, hogy Isten igazságos és ha néha úgy tűnik fel előttünk, hogy nem szolgáltunk rá erre a nagy csapásra, nem szolgáltunk rá arra, hogy azért mert nem voltunk árulók, mert becsületesen kitarítottunk kötelességeink mellett, mert híven védelmeztük azt, ami mindig a mienk volt és mert igazságos ügyünk mellett mindhalálig kitarítottunk: megcsonkítsanak. Talán az volt ennek a kemény leckének célja, hogy tanuljuk meg egymást jobban szeretni és tanuljuk megbecsülni azt, ami ma már a másé, de jogilag a mienk, hogy tanuljuk meg a munkát, az összetartást, hogy majd akkor, ha ismét megszólal a kürt hívó szava egy akarattal kiálthassuk oda minden ellenségünknek: „Ne bánts a magyart !”